

ज्ञान कांडः

II PART

from Page 173 onwards

श्री
ईश्वर प्रत्यभिज्ञा ज्ञान काण्डः

(२)

from Page 173 onwards.

स = परतः विच्छिन्ने = व्याहरीत मयम् =
 इत्येवं रूपम् = आभासं जनयति =
 इति = केनचित् प्रमाणेन =
 सिद्धम् = परसिद्धिपूर्वकत्वात् =
 अस्य = अर्थस्य = परप्रमातृसिद्धेः =
 एवेभूत = अथ सिद्धयः =
 अधीनत्वेन = इतरेतर =
 न च = अवश्यम् = आविच्छिन्नात् =
 विच्छिन्नेन = भाव्यम् =
 इति = नियमोऽस्ति =
 व्यस्यमिचारात् = [विच्छिन्नोऽपि] =
 न च = विच्छिन्नोऽपि =
 आभास = उत्पद्यताम् =
 इति = तदनुसंधानात् =
 तदुत्पत्तिः = नियता =
 तत् = सद्भावोऽपि =
 अनुत्पत्तेः = तदभावे च =

अथ सिद्धयः
 इतरेतर
 अवश्यम्
 आविच्छिन्नात्
 भाव्यम्
 नियमोऽस्ति
 व्यस्यमिचारात्
 विच्छिन्नोऽपि
 उत्पद्यताम्
 तदनुसंधानात्
 नियता
 सद्भावोऽपि
 तदभावे च

व्याहरीत मयम्
 जनयति
 प्रमाणेन
 परसिद्धिपूर्वकत्वात्
 परप्रमातृसिद्धेः
 अथ सिद्धयः
 इतरेतर
 आविच्छिन्नात्
 भाव्यम्
 नियमोऽस्ति
 व्यस्यमिचारात्
 विच्छिन्नोऽपि
 उत्पद्यताम्
 तदनुसंधानात्
 नियता
 सद्भावोऽपि
 तदभावे च

तदनुसंधानात्
 तदभावे च

उत्पत्तिः = विच्छिन्नभासासः

परतः = उत्पद्यतामः

इति = या = ३ समीक्षा =

तथा सह = पत्र = उपनस्य =

विच्छिन्नभासासस्य =

कार्यकारणभावः ग्रहणमेव =

परासिद्धौ न युक्तमः

इति = व्याप्तेरेव =

प्रसिद्धिः =

प्रमात्रन्तराणि च = यदि =

मिन्नानि = तदा =

तन्निष्ठानाम् सवभासानां =

भेद एव =

"ज्ञानादव्यतिथिं च" =

इति व्यायात् =

ततश्च = एकाभासा =

विच्छिन्नभासासः

विच्छिन्नभासासः

ایک برائے زبان ہے۔ دوسرے میں مقرر زبان ہے
ایک بھلا ہے

171

विष्णुत्वाभावात् =
एकाभास विश्रान्तः =

عقلمندان نامہ - مختلف
زبانیں ہیں جن میں
ایک ایک عرب میں ہیں ایک ایک
ایک زبان میں ہیں ایک ایک
ہیں - ۵ - لفظ ایک ایک
ہیں ایک ایک ایک ایک ایک
ایک ایک ایک ایک ایک

संभूय = प्रमातृणां =
व्यवहारो न स्यात् =
इति = अन्योन्यानुपरत्ते =
भूतगस्त = प्रकृति प्राये =
जगत = आपद्यते =

अनुमीयमानमपि च =
बोधान्तरम् = अनुमात संमतात् =

बोधात् = यदि भिन्नम् =

تاوانم بھارتہ میں
ہو تاوانم بھارتہ میں

तत् अस्ति = तावत् संभवः =
यत् = प्रमेयं = बोधात् =
भिन्नम् अस्ति इति =
सह उपलब्धम् = नियमादेः =
अनैकान्तिकत्वात् =
नीलपीतादिनामि =

میں نے یہ لکھا ہے کہ یہ سب کچھ ہے۔
میں نے یہ لکھا ہے کہ یہ سب کچھ ہے۔

۱۷۵

→ प्रमेयराशिना = किं उपकृतम्

येन = सस्य स्वरूपविश्रान्ति
न = सहते

तस्मात् = प्रमात्रान्तराणामपि

असिद्धिरेव = प्रमात्रान्तराणामपि

सिद्धौ वा = सर्वे प्रमात्रान्तर्गता

प्राभासा = एकैकत्र

परत्र = प्राभासवैचिन्न्य

हेतु = वासना उत्तबोधवैचिन्न्य

जनयेयुः = हेतुवन्तराभावात्

वियमे = तथापि

न = नीलादि

वैचिन्न्य = सिद्धि

एवे = वासनानां

तत् = उत्तबोध हेतूनां च

विचित्राणाम = विचित्राणाम

विचित्राणाम

176

ततश्च = तदा ॥ ततश्च = तदा ॥ अनुपपत्तिरेव = अनुपपत्तिरेव =

स्थितमेतत् = स्थितमेतत् =

अभिन्नो बोधः = तस्य = तस्य =

आकाशमकामासमेदः = आकाशमकामासमेदः =

हेतुत्वा = हेतुत्वा = अनुपपत्तेः = अनुपपत्तेः =

बाह्योऽथो = बाह्योऽथो = अनुमेयः संभाव्यते = अनुमेयः संभाव्यते =

इति = इति = वादि = वादि =

बाह्यार्थवादिना = बाह्यार्थवादिना = उच्यते = उच्यते =

इति = इति = श्लोकद्वयार्थः = श्लोकद्वयार्थः =

चेष्टशब्दः = चेष्टशब्दः = श्लोकद्वयवाक्यार्थः = श्लोकद्वयवाक्यार्थः =

प्राक्का = प्राक्का = द्योतकः = द्योतकः =

इति = इति = तदर्थः = तदर्थः =

बाह्यार्थवादिना = बाह्यार्थवादिना =

अन्यथा = अन्यथा =

(अत्राशङ्क्यः) = (अत्राशङ्क्यः) =

Shaloka 6:-

The teacher denounces the point of view of the opponent who upholds the separate & independent existence of the external objects. He first weakens the supposition of *purva-pakshin*. He says, there may be the possibility of admitting the existence of objects (इत्यात एतत्) but there is another possibility also, that is since all transactions are performed by means of the various manifestations (~~ज्ञान~~ ज्ञानाभासः) what is then the use of admitting the external objects, whose existence cannot be established by any reason.

"*Bahirarthavadin*" argues holds that manifestation (*prakashā*) of an object as identical with the self-luminous
 confusion

objects, as different from one another. The Bhudist explains the variety of objects as due to reflection in *vignāna* (Mind), the Shaiva refutes this on the

Also we cannot accept the atomic theory of *Vaisheshikas*, according to which the external objects are made of combine-

فصل اول
 در بیان
 176

بگویند

بگویند
 سبب

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

بگویند

7

کتاب سے جو حصے تم بھیجے ہو وہ دیکھ کر میں بہت خوش ہوں۔ میں نے یہ بھی دیکھا ہے کہ تم نے اس کتاب کا نام جو زمان سے منسوب ہے۔ اور اس کے بارے میں

संभावनाभ्युपगमे $\frac{1}{2}$ यदा $\frac{1}{2}$

अति किञ्चन वाक्यप्रवेशः ॥ ३ ॥ अत्र भाष्ये

-संभावनान्तर = ७५ प्रोषश्लोकन =

جوبین (نور) = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 جوبین (نور) = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 جوبین (نور) = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

तदा = स्थाने तदा = अधिकं संभावनीतरं
संभावनीतरं स्यात् =

इति = २५०५ संकवाक्यतया = [२५०५]

कष्टकल्पनया बाह्यान् स्थानः

तै न किंचित् = ^{कुछ} कतै न किंचित् = ^{कुछ}

۱۱/۱۱/۱۱۱۱

④ note book page 8.

व्यवहार सिद्धे → सत्यपि बाधार्थे तत्समेषु
बाधार्थे तेषु प्रामास्यु
व्यवहार सिद्धे:

साधकं च प्रमाणं नास्ति, बाधकं च तावत् इति → स्वम्
प्रधानं भवति, साक्षात् बाधकत्वात्, इति किमुक्तिः

वचनमूर्तीनाम् → पदार्थस्य स्वरूपं मूर्ति
→ स्थूलानां भिन्नदेशात्वात्

परिच्छिन्नपरिमाणत्वेन क्रियावत्त्वेन वा
मूर्तितया अङ्गीकृतानाम् परमाणूनाम् -

एकदेशत्वायोगात् - एकदेशे अवस्थानासंभवात्
संयोगे - सति

भिन्नदेशत्वाऽप्यावृत्ते → भिन्नदेशत्व अवस्थाना-
भावात् तन्निष्ठम् = अर्थात् परमाणु द्वयनिष्ठम्

अप्यावृत्तित्वम् - स्वात्यन्ताभावसमाना-
धिकरणत्वमूर्तम्

निरंशे - अव्यवरहित परमाणौ

P.T.O.

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

این باب از کتاب...

ननु स्रवयवी मास्तु परमाणव एव संचय-
माना बाह्य भवन्तीत्यत आहः स्रणु शी

Hikaru

परमाणुव्यतिरिक्तस्य

अनुसंचयः =

नाद्विवादेऽपि =

→ संचयस्य =

अन्यस्य =

अभावे =

अणव एव =

ते च =

यदि =

संयुज्यन्ते =

निरन्तरतया =

तत् =

अवश्यं =

दिग्भागभेदः =

(दिग्भिन्नालक्षितोः भागभेदः स्रणोः

देवनाक्षो =

षट्सु =

दिक्षु =

संचयमानेषु =

षट्सु =

अणुषु =

मध्यमस्य =

परमाणो =

यत्रैव =

धाम्नि =

एको =

लभः =

तत्रैव =

यदि =

अपरः =

तत् =

एकपरमाणुमात्रताः

* अन्येषां तत्रैव लग्नत्वात्, तथा च सर्व पदार्थ नाम स्रदृश्यत्वम्
एव सापत्तिरस्तु ॥

अथ =

अन्यत्र =

एकः =

अन्यत्र =

अपरः =

तत् =

अवश्यं =

भागभेदापत्तिः

इति =

भाग एव =

परमार्थ सन् =

सकम मव मोतीः
कदम्ब, विष्णु
विभागः
विति मधः

तस्यापि = ^{इति अस्य} सखैव = ^{सख्ये} सखिणः = ^{सखि}

इति न किंचित् = ^{इति न किंचित्} सुवाच्यते = ^{सुवाच्यते}
वाक्यं तत्त्वतः = ^{वाक्यं तत्त्वतः}

तत्त्वतः

न च = ^{न च} सतत् = ^{सतत्} वाच्यम् = ^{वाच्यम्}
मूर्तीनाम् = ^{मूर्तीनाम्} एकदेशात्वायोगात् = ^{एकदेशात्वायोगात्}

संयोगे = ^{संयोगे} मिन्नदेशात्वा = ^{मिन्नदेशात्वा}
अन्यावृत्तेः = ^{अन्यावृत्तेः} तान्निष्ठे = ^{तान्निष्ठे}

अन्यावृत्तेः
तान्निष्ठे

द्व्यणुकं = ^{द्व्यणुकं} नाम = ^{नाम}
कायद्रव्यम् = ^{कायद्रव्यम्} अणुपरिमाणम् = ^{अणुपरिमाणम्}

तेभ्यः = ^{तेभ्यः} त्रिभ्यो = ^{त्रिभ्यो}
महत्कायम् इति = ^{महत्कायम् इति} इति = ^{इति}

प्रवयविवादी = ^{प्रवयविवादी} हि सत्यम् = ^{हि सत्यम्}
स च = ^{स च} पूर्वमेव = ^{पूर्वमेव}

अपवाधितः = ^{अपवाधितः}
यत् च = ^{यत् च} अन्याप्यवृत्तित्व = ^{अन्याप्यवृत्तित्व}

अन्याप्यवृत्तित्व

संयोगस्य = ^{संयोगस्य} उच्यते = ^{उच्यते}
तत् = ^{तत्} निरंशे = ^{निरंशे}

निरंशे

किं नमश्चिद्यते → तेनैवाक्रान्तत्वात् न किंचित् अपि अवशिष्यते

॥ तथा च संयोगस्य अपि इति मर्थः

अत्र स्थिति न युक्तिः इति भावः

कथं = ^{अथ} संगट्टताम् = ^{संगट्टताम्}

स्वाश्रये = ^{स्वाश्रये} हि = यदि = ^{यदि} असौ = ^{असौ}

समवेति = ^{समवेति} किम = ^{किम} अन्यत् = ^{अन्यत्} अस्य = ^{अस्य}
→ समवायवृत्त्या तिष्ठति

अवशिष्टम् = ^{अवशिष्टम्} यत् = ३. न = २

ध्यापुयात् = ^{ध्यापुयात्}

अभ्युच्चयनाधिकं च = इदम् = ^{इदम्}

इति = ^{इति} न अत्र ^{न अत्र} अस्माभिः = ^{अस्माभिः}

भर कृतः = ^{भर कृतः} विस्तरेण च = ^{विस्तरेण च}

प्रचालङ्कारे = ^{प्रचालङ्कारे} दीक्षितम् = ^{दीक्षितम्}

आचार्य शंकरनन्दनेन = ^{आचार्य शंकरनन्दनेन}

ननु = ^{ननु} नादकं नाम = ^{नादकं नाम}

प्रमाणसिद्धे = ^{प्रमाणसिद्धे} वस्तुनि, न किंचित् कर्तुं समर्थम् = ^{वस्तुनि, न किंचित् कर्तुं समर्थम्}

नादकाभिमतस्य = ^{नादकाभिमतस्य}

बाधितस्य = ^{बाधितस्य} अप्रमाणत्व = ^{अप्रमाणत्व}

संपादनात् = ^{संपादनात्} बादक से जो बात हो - ^{बादक से जो बात हो}

चित्तवनेवयतः स्वात्मरूपं महामित्यनयापेक्षा प्रकाशविमर्शे तत् तस्य यदाभासने
 तत् तावत् उपपन्ने न प्रयत्नसाध्यं (12) तदभेदिनश्च भावराशौ प्रकाशात्मकत्वात्
 उपपन्नेमाभासने ॥

182

दर्शितं च = ^{अब} इह = ^{यहाँ} साधकं = ^{साधक}
 प्रमाणे = ^{प्रमाण} हेतु = ^{हेतु} तत्तदाकस्मिकाभास इति

कारिकायाः = ^{कारिका} इत्याशङ्क्य साह = ^{साह}
 चिदात्मैव हि देवोऽन्तः स्थितिश्चावशाद्धिः ।
 योगीव निरुपादान-
 मर्थजाते प्रकाशयेत् ॥ 6 ॥

चिदात्मैव = ^{चिदात्मैव} हि = ^{हि} देवा = ^{देवा}

अन्तःस्थितम् = ^{अन्तःस्थितम्} इच्छावशाद् हि = ^{इच्छावशाद् हि}
 बहिः = ^{बहिः} योगी इव = ^{योगी इव}
 निरुपादानमर्थजाते प्रकाशयेत् = ^{निरुपादानमर्थजाते प्रकाशयेत्}

Handwritten notes in the left margin, including 'एव' and other scriptural references.

इह = उप तावत् = तानि स्वप्न-स्मरण-मनोरज्य-
सिन-मन-मनोरज्य-

संकल्पादिषु = अन संकल्पान् कर्तुं
नीलाद्यभस्स = नीलाद्यभस्स

नाह्यसमपकहेतु = नाह्यसमपकहेतु

व्यासिरेकेणैव = व्यासिरेकेणैव

निभासत स्ति = निभासत स्ति

स्मस्ति संभव = स्मस्ति संभव

तथापि = तथापि

अस्यैथीत = अस्यैथीत

सर्वप्रमात्र साधारण्यात् = सर्वप्रमात्र साधारण्यात्

पूर्वीनुभवसंस्कारजत्व = पूर्वीनुभवसंस्कारजत्व

संभावनात् = संभावनात्

इति प्राकृत्येत = इति प्राकृत्येत

यत् पुनारदं = यत् पुनारदं

इच्छामात्रेण = इच्छामात्रेण

पुरसेनादिवैचित्र्यनिमाणे = पुरसेनादिवैचित्र्यनिमाणे

दृष्टम् = दृष्टम्

Handwritten notes in the left margin, including 'अथ उपादानादि' and other text in Devanagari script.

Handwritten notes in the middle margin, including 'अथ उपादानादि' and other text in Devanagari script.

Handwritten notes in the right margin, including 'अथ उपादानादि' and other text in Devanagari script.

करीणभक्त समवायि
यथा यथा मृत्पिण्डः

मृत्काष्ठं शुक्रं शोणितादि

[illegible]

सर्वगतः = *कर्मस्वरूपः* परमाणवः = *परमाणु*

योगीन्द्रया = مؤيد بالله بحسنه करिति = "فؤاد"

سندھیتا: = $\frac{\text{سندھیتا}}{\text{سندھیتا}}$ کاریم = $\frac{\text{کاریم}}{\text{کاریم}}$ → ۲۸

[۱] اے رسول خدا! یہ بات سہی سہی [۲] نہ مانا شروع کرے۔

यत् सततः स्नेहो लोकाप्रसिद्धकारणभावनः
स्नेहो लोकाप्रसिद्धकारणभावनः

मातृक्रम = असंख्य निरूप्यते = अनन्त

نہ چ = سہ ستر ہاٹ پرانی
کہ گٹ پرانوں م ہٹا ہٹ جے ہونے ہی ہے

प, परमाणुभ्यः सर्व = स्थिते = स्थूलः

घटादि = १०५३३
जायते इति = १०५३३ - १०५३३

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

وہ آوی ہو کر رہے

کینٹھ = اس کی کپالاد = اس کی سب سے زیادہ

تتواپی = اس کی نیات = اس کی

سمवलنننم = اس کی کرچرنا = اس کی

ویا پارے = اس کی ویسی = اس کی

دیشا کال = اس کی دیشا = اس کی

پیشا مہاس = اس کی پرکاش = اس کی

ایاتی چ = اس کی آشی = اس کی

کومہ = اس کی نیامان = اس کی

کومہ کار = اس کی پرسید = اس کی

سمتسامگری = اس کی سمجی = اس کی

پور: سرے = اس کی دھ = اس کی

کومہ کار سب سب = اس کی سب = اس کی

پرسید کارو لکھنے = اس کی پرسید = اس کی

کیم = اس کی مس = اس کی

مس = اس کی مس = اس کی

مس = اس کی مس = اس کی

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

وہ آوی ہو کر رہے

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

پہلے اور پوئیاتے اور مورتی کے لیے بنائے

परमात्माद्युपादान =

कारणान्तरः = चिन्तया इति

तत्र = योगसंविदः सर्वः

सा तादृशी प्राप्तिः =

यत् = १. आभासवैचित्र्यरूपम्

→ प्रथमं जाते =

प्रकाशयति इति =

तत् = २. प्रसिद्ध संभवः =

यत् = ३. संविदः सर्वः =

अभ्युपगतः = स्वातन्त्र्याः

अप्रतीधातलक्षणात् = संविदोः

इच्छाविशेषात् =

अनेधिकात्मतायाः =

अनपायात् = अन्तःस्थितमेव सत् =

स्वान्तर्गतमेव सत् =

मृदन्तःस्थितत्वेन व्यवक्षिप्यमाणो
हि धरो मृदूपः स्व इति भावः

अप्राप्तिः

अप्राप्तिः

अप्राप्तिः

अप्राप्तिः

एकताया

اکشن

برکاش

ناکھتین

۱۷۵

सत् = भावजातम् इदमित्येवं

प्राण-बुद्धि-देहादे- वितीर्ण- कियत् मात्र- साविद्रूपात्

बाह्यात्वेन- ज्ञाभासयति इति- तत्- इह- विश्वरूपाभासवैचित्र्ये

चिदात्मन एव- स्वात्मन- किं न- अभ्युपगम्यते- स्वसंवेदनसिद्धम्

किमिति- हतवन्तर- वासनाप्रबोधादि

→ पर्येषणा- प्रायासेन- विद्यते- एवकारेण- इदमाह-

सर्वेण- तावत्- वादिना-

विषयव्यवस्थापने- संविद्रूपम्- अनेपह्वनीयम्-

प्रादिसिद्ध- हि- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

तत्- तत्-

१४५

इति उक्तम् = तस्य च =
 स्वतन्त्रमेव = देवशब्द = निर्दिष्ट =
 → चिद्रूपत्वम् = अपरकारण =
 इति = किम् =
 अन्वेषण = अन्वयसन्निताया =
 हि = यस्मात् = एवं =
 प्रकाशयति = देव = इति =
 संभाव्यते = तस्मात् =
 किं = नाह्येन = अनुपपत्तिना =
 इति = पूर्वेण =
 संबन्धः =

⊕ ननु

The opponent is, now, put into doubt whether the external objects are like reflections in the mirror of Vijnāna (Consciousness), in which case some external objects will have to be supposed to be the Cause of Variety, or are like the creations of a Yogin from his mere power of will, & so we will have to admit the power of freedom of 'Samvid' to be the only Cause of manifestation of objects. He is therefore inclined to establish the existence of external objects by inference:-

बोधि धर्म की स्मृति

125

⊕ ननु = एवम् = उभयथापि =

समावनानुमानम् =

कला

अभिप्रायः

अन दो अनुमान में

कला

तत्र = किं = मकुर प्रतिनिमित्तः =

अन दो अनुमान में

ध्यादि =

दृष्टान्तेन =

ज्ञान प्रतिनिमित्तः =

अन दो अनुमान में

आभासवैचित्र्यः =

विज्ञानदपणातिरिक्तः =

अन दो अनुमान में

तत एव =

बाह्याभिमतः =

हेतुः =

कल्पयेम? =

किं वा =

योगदृष्टान्तेन =

संबित्स्वान्वयमेव =

अन दो अनुमान में

हेतुभावेन =

ब्रूयाम =

तदिदं =

सांशायिकं =

वर्तते =

इति =

आशङ्क्य =

बाह्यानुमानः =

अन दो अनुमान में

186

अपाकतुमाह = به بات ماست

نہیوں کو یہ بات نہ کہ جو انا کہات ہو۔ وہ افغان سے مدد ہو سکتا۔ گوشت افغان اس پر علی جوہر سے نہ کہ
ان کو میں دیا ہو جسے جو لشکر میں دیوان دیکھا تو حرم دیوان سے بہت لگاؤ مان ہوا ہے۔ نہ کہ باہر انا کہات ہے اس
پر افغان کے لیے۔ جو اب میں دیوان سے دیکھا جائے ورش وہ تو سامانہ گمان ہے صرف۔ جسے جسے ان کے لکھا
دیکھے ہیں۔ یا مٹی سے لکھا گیا۔ یہ جو تو ایک سامانہ بہت ہی ظاہر کرتا ہے۔ نہ کہ ارتق گمان۔ یہ صرف کہ اس مان ہے
نہ کہ کہ اس دیکھا۔ یہ صرف سرکھت گمان کہ اس ہوا۔
اس میں گمان کہ اس سے باہر جو کہ جو دیکھا کہ اس میں وہ کہ کہ ہوئے۔ وہ ارتق جب انا کہات ہوئے اس سے ان ارتق
مدد ہی پر افغان اس کام کہ اس +

وکار

کرم در مائنا - ندرم اوعلی

سید الشہداء علیہ السلام

اس وقت

بجوں مرنے سے ہی میری - میری وندھوی جو میری - آج بک و میری سے ٹک میری - میری
و میری ۵ اور میری سے میری ۵

[اُس سے یہ فرمائیے۔ یہ سامانہ مائے سب کو مینہ ہی ہے]
 پس صرف اتنا ہی دفع ثبات بندوبست سے ہو جائے۔
 یہ خوف سے ہے۔ یہ خوف سے ہے۔ یہ خوف سے ہے۔
 جس کو مینہ ہی ہے۔

کتابت و تصانیف

५३) पुनर आभासात् बाह्य

समाप्तः =

کتاب

काह्य

56

प्रासीत

५ कथं

کسی پر = چن

۱۱
امیر تیمور و ملک صفی الدین سرکاشی
بابر میں دوا قلعہ صفی الدین

اس باب کی

پایان ششوی - حب و آما س نام

نہ رہے تو قسطنطنیہ کے مقررے خانہ - اس بابی کو سامانہ مانیں رہے گی

मथेस्त

اسرارہ کو بایں اسرارہ و

नैव =

तेन

رس سے

मृत्यु

ارکون

सिद्धि

Pr

श्रुति

22

प्रनुमानतः

ایمان سے بھی

میں کی مدد میں ہر قسم کی سہولتیں فراہم کی جائیں گی۔

22
 ...
 ...
 ...

187

न = केवलम् = अनन्तरश्लोकः
 निदिष्टाभिः = युक्तिभिः

प्रत्यक्षेण = बाह्योद्ध्यो
 न आभासते = अनुमानेन बाह्यार्थो नावभासते यावत् प्रत्यक्षेणापि भासते

इयदेव = हि = प्रत्यक्षः
 यत् नीले भाति = स्वप्रकाशा

इति = नाधिकः = काचित् इति = अनुमानेनापि
 यावत् = न सस्य बाह्यस्य = इति अपि प्राब्दः

तत्र = तत्र = नैव = प्रवर्तितुम् = असहते =
 ...

...
 ...
 ...

3. فہرست (23)

23

نہیں کریں گے۔

इति = ५०० ज्ञानेन सूत्रद्वयेन दृश्यते = ५००

* तत्र अनुमाने $\frac{1}{2}$ विकल्पः = $\frac{1}{2}$ विकल्पः

सर्वेश्वरः = $\frac{1}{2}$ विकल्पो = $\frac{3}{4}$

प्रत्यक्ष निर्विकल्प ज्ञानमूलः
अनुभवमूल = $\frac{अनुभव}{अनुभव}$ इति प्रसिद्धम् = $\frac{अनुभव}{अनुभव}$
(भवति)

तेन = यत् = सर्वथा =

نہ فرقت ہو گی نہ میرے انویسٹمنٹ کے لئے

अनन्यभूतचरं = तत्र = अनन्यभूतचरं

अनुमानम् = अनुमितिव्यापारो

विकल्पात्मनैव = $\frac{200}{100} = 2$

नैव केनचित् वादिना इष्यते = کسی رائے کے خلاف کسی شخص نے نہ کہا ہے۔

عزیزان میں پرستار بنائی ہے۔

جب پرستار نہ کیا ہے کوئی بات اس پر افرات فرستے گا۔

[illegible]

24

تاریخ

→ दृष्टेऽनुमाने संकथा इयम् =

तु = कि = वक्ष्यसि =

[کتب عامہ طبع سے تو مکتوب بہت چھپ رہا تھا لیکن پھر اس ماری CPSC] سامانیہ لکھنا تو ہوا ہے۔ مکتوب سے لکھنا

इन्द्रियानुमाने = $\frac{\text{संज्ञा}}{\text{संज्ञा}} = \left[\frac{\text{संज्ञा}}{\text{संज्ञा}} \right]$ इन्द्रियानुमानादिनये सामान्यतो दृष्टेयि

विकल्पेन = यथा = सोऽर्थः =

अनुमेय = पञ्चभूत इति स्थितिः = पञ्चात्म्यं → व्यवस्था

[illegible][illegible]

विशेषस्वरूपेण

یہ کتاب بھی مؤرخہ سے اس قدر متعلق ہے۔ جس سے سیرت میں کوئی ارتقائے کاملاً نہیں ملے گی۔

विकल्पश्च

तत्र = प्रत्यक्षानुलेभयोर्मध्ये

प्रत्याभासम् - सर्वेष्वभासेषु

प्रामाण्यम् - प्रमाणताम्

विमर्शलक्षणस्य - विकल्पज्ञानरूपस्य

एकैकशब्दवाच्ये → एकैकशब्दाभिधेय-

समस्तधर्मधर्मिसमुदायरूपे, स्वलक्षणे

इति यावत् -

प्रवृत्तेः - न तु निमित्तिकल्पदर्शानक्

प्रत्याभासप्रवृत्तेः

एकान्विधानं - स्वोत्पादितविकल्प-

द्वारेणैव प्रमाणस्य स्वलक्षण-

विषयत्वे कथयिष्यति.

ननु आभासेष्वेव प्रमाणव्यापार उक्तो न तु

सामान्ये तत्कथं एवं सिद्ध्यतीत्यत आह -

आभासमात्र - केवलः आभासः न तु

सर्वधर्मक्षेपेण ग्रहणम् ॥

P.T.O.

कारणम् =

स्वभावेन

कारणतालक्ष

प्रत्यक्षगृहीत

तथा च =

तन्मध्यपर इत्यादी

प्रत्यक्ष

तावत्

तत्र च =

आभासः =

विमर्शलक्षणस्य

प्रामाण्यव्यापारः

शब्दवाच्येऽर्थे

प्रत्यक्षानुलेभयोर्मध्ये

प्रामाण्यव्यापारः

शब्दवाच्येऽर्थे

प्रामाण्यव्यापारः

शब्दवाच्येऽर्थे

प्रामाण्यव्यापारः

शब्दवाच्येऽर्थे

प्रामाण्यव्यापारः

शब्दवाच्येऽर्थे

प्रामाण्यव्यापारः

प्रमाणस्य =
 तदनुसारित्वात् च =
 इति =
 वक्ष्यते =
 एकाभधानविषये =
 मितिर्वस्तु =
 सन्यबाधिता =
 प्रामासमात्रं च =
 सामान्यम् =
 इति =
 निर्णेष्यते =
 अनुपलम्भोऽपि =
 प्रत्योपलम्भरूप =
 प्रामासमात्रविश्रान्त एव =
 बीजज्ञाने इति कारणाभासो =
 विशेषशून्यः =
 परिगृहीत एव =
 बीजात् =
 प्रतीतो =
 प्रत्यक्षानुसंगभेदः =
 यस्य =
 नियमम् =
 इति =
 अन्तिमं =

प्रत्यक्षानुसंगभेदः
 यस्य
 इति शेषः

129
190 अनुविधाने = अन्यातिरिक्तम् =

तत् = तस्य = कार्यम् = इति = प्रतिधत्तं = मृत्तिकादिरूपस्य = हेतुः = तत्रैव मात्रस्य =

आभासात् = आभासम् = बाह्यः = पुनराभासरूपः = स च आभासते = इति विप्रतिषिद्धम् =

अनाभाते च = विकल्परूपस्य = अनुमानस्य = ग्रामगृहादेस्तु =

तत् = न उच्यते = प्रत्येकं = वाटानूपकुड्यतुलादे =

यत् बाह्यं = तत् = अगमादिरूपं = न उच्यते = प्रत्येकं = वाटानूपकुड्यतुलादे =

190

बाह्यात् प्रसङ्गात् = ग्रामनवीस्थम्
उच्यते

अपि तु = तस्मिन्निवृत्तम्

तस्मात् = ग्रामबाह्यम्

आभासबाह्यम् =

इति च = द्वावद साम्यमात्र =

सतत = न = वस्तुसाम्यम्

एवे = ये = विकल्पे

वस्तु = न = आभाति =

इति = य मन्यते =

तेषामपि = तावत्

अनुमानविकल्पो =

न = बाह्ये उपपन्नः =

अस्माभिस्तु = उपपादितम् =

अध्यवसायस्यापि = विकल्पकार्यस्याध्यवसानस्य

आभासमान = विषयत्वम्

अर्थविषयत्वम्

"भ्रान्तित्वे च अवसायस्य"

وہ کلمہ برائے
ہو کہ اس میں
نہ ہو کہ وہ

इति सूत्रे =

तेन = अनुमानविकल्पमानापि =

प्रकाशेन = यदि :

अनाविष्टो = नीलादिः अर्थः =

तत् न = अनुमित एव स्यात् =

अथ = आविष्ट एव =

तर्हि = प्रागिवर्धो =

अप्रकाशः स्यात् =

इति न्यायेन = प्रकाशमात्रस्वभाव एव =

न बाह्यः =

तेन = बाह्ये = साध्यः =

यत् किञ्चित् = प्रमाणम् =

ज्ञानीयते = तदबाह्यतामेव =

प्रत्युत = प्रसाधयति =

इति विरुद्धमेव = अत एव साह =

कथंचन" इति =

अतः तत्प्रमाणं
विरुद्धमेव
भवति।

एवमत्र श्लोकद्वये वोजना।

पण्डितैः अनुमानम् ज्ञानाभातपूर्वे

30

नैवेष्टुम् । इन्द्रियम् । आभातनेव तत् । नासाभ्येन

191

इति शेषः । कुतः ? बीजादेः हेतुवस्तुतः ज्ञाभासात् । पुनः — पक्षान्तरं ज्ञाभासाद्
बाध्यस्य ज्ञाभासः कथञ्चन नासीत् तेनास्यार्थस्य बाध्यार्थस्य ज्ञानानन्तादपि
सिद्धिर्नास्ति इति ॥

Page 191

Karika 10

स्वानिन्द्यात्म →

न केवलमिदमित्येन वपुषा विभीषणस्य बाह्यसाव-
जातस्य भासने सकललोक सिद्धं भवति, यावद्भगवतः
प्रकाशैकरस्य मद्भस्मान्तः स्थिततयापि भस्म-
भानमस्त्येव । तद्विना केवलं कठिंभाव लक्षणोद्दे-
-तानुलासात् । अहं अतोहन्तौ चित्येनास्त्येव
भासने न तु नास्त्येव ॥

मेयात्मना वाः

اومان سرفی کو - لعی اومان سے پڑی

~~1662~~ 1662-222661

चित = وہ کہ جس

لندا میرا دل لسی دے

प्रात्म-संस्थस्य → प्रकाशस्य तादात्म्येन स्वात्मगीत-

भासनम → ईश्वरस्यात्मनीवाभेदेनार्थेष्वपि

प्रकाशोऽस्ति

...न विना \rightarrow तस्यात्मनि समवस्थाने विना

तस्माद् → प्रमात्रैक्यम्

इच्छामयीः प्रवर्तते →

अत्रेदं तात्पर्यं →

इश्वर स्यात्तन्मीवाभेदेनार्थोऽपि

प्रकाशोक्ति, अन्यथा प्रतिभासन-

एक विषयो निमित्ततामयो विमर्शः

इच्छास्यो न भवति ॥

महाप्राङ्ग्य साह-

۱

१५।

मा -

७७ ॥ १० ॥

ननु प्रकाशस्य प्रमातृत्वेऽपि प्रकृते विमायातम्

(31)

प्रकाशस्य प्रमातृत्वं तथा

192

स्वामिनः = स्वामी
आत्मसंस्थस्य = आत्मा

भावजातस्य = भाव
भासनम् = भास

अस्त्येव = अस्ति
न विना = न

तस्मात् = तस्मात्
प्रवर्तते = प्रवर्तते

बाधतेनाभासोऽपि, इदन्त्याग्रहोऽपि

बहीरुपतयापि = बहीरुपतयापि

अन्तारुपता = अन्तारुपता

"प्रमात्रैकात्म्यमान्तयेम्" इति = प्रमात्रैकात्म्यमान्तयेम्

हि = हि
वक्ष्यते = वक्ष्यते

तत् च = तत् च
सदैव = सदैव

प्रकाशस्य = प्रकाशस्य
प्रमातृत्वात् = प्रमातृत्वात्

तदात्मतया च विना = तदात्मतया च विना

अप्रकाशमानस्य = अप्रकाशमानस्य

अवस्तुत्वात् = अवस्तुत्वात्

किंतु = किंतु
तत्र = तत्र

सहम् इति उच्यते = सहम् इति उच्यते

परामर्शः = परामर्शः

۱۹۳
 - ۱۹۳
 - ۱۹۳

शक्ति यदेव श्रुतः फामर्शाने तदेव
 निर्माणम् ॥
 कथं न स्यात्

श्रुतः स्थित
 नव

अत्र किं अर्थः
 किं अर्थः
 किं अर्थः

चेतः = ततः = पटे चक्षायि =
 सा = न = कस्मात् =
 शक्ति = संकीर्णरेन =
 व्यवहाराः = अथ =
 तत्रापि च = एषणीयः =
 तदानीमेव = निर्मितः =
 सन् = तथा = जातः =
 धरमः =

श्रुतः स्थित
 चक्षुषि

ताहि = ततः = निर्माण =
 चिदात्मनि = विने चक्षुषा न उपपन्नम् =
 [तत्र किं अर्थः]

नैवेन्द्रकाले

तिष्ठासौरेवमिच्छेव हेतुता =
 [तत्र किं अर्थः]

इत्यत्र = वर्णयिष्यते =
 ततश्च = इच्छान्तरमपि =
 विषय नियन्त्रितं =
 न वा =
 श्रुतः स्थित

विकयेन परावृत्त्येन (34)
वियन्नितुं सक्तं तवद्वन्
- ان لا ينفك بولي -

194

इति विकल्पेऽनस्था =

विषयानि यानि तां = चेत स्यात्

ज्ञानितैव = जाता =

न चेत = घटे पटे दृष्टा स्यात्

अथ = तत्रापि = तदानीमेव =

इति = कृत्वा =

अनवस्था = तस्मात् =

सर्वोऽयं = भावराशिः =

अथैव → पुरो भासमानः सततम् अवभासुरं वपुष्यस्य तादृश्यम्

चिदात्मनि = महम इत्येव = "अहम्"

वपुषा = सततः = अवभासुरवपुः =
स्वरूपेण

ऐश्वर्यरूपात् च = स्वातन्त्र्यलक्षणात्

स्वामिभावात् = विचिपेत च वपुषा =

2262

تم میری نافرمانی فرمائی

الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم
موسمًا من موسمي القرآن الكريم

۵۷ سنه ۱۲۰۸

اے یہ نرس کو بھاری

1

نه یقیناً ہوا

سید محمد علی

کاپی رکھو = 22

١٢٣

मूलः स्थितः =

بسم الله الرحمن الرحيم

دستور العمل

۱۰۰

اگر اس کا علاج اورش کی صفحہ میں ہو سکتا ہے۔

ده اربعه
روزه دلی - اس پرستی ہی پرستی اور

परासपो नाम विकल्पः -

196

वन = वन

परामर्श नाम विकल्पः =

وہ برائے
وہ کلک بوب افسیا برائے

अविकल्प शुद्ध संविद्व्युपि =

भगवती =

कथं स्यात्: ॥

इत्याशङ्काह = इस शङ्का पर कि

स्वभावमवभासस्य →

अवभासयत्यर्थानित्यवभासः प्रकाशः
तस्य

विमंशं विदुरन्यथा

प्रकाशोऽथोपरक्तोऽपि

स्फटिकादिजडोपमः ॥ ११ ॥

स्वभावम् = स्वभावः उपवभासस्य = उपवभासः

विमर्श

اسی پر کاش ہو جاؤ گی
دشمن کے لئے

विदुः

ॐ नमः शिवाय

الربانية

प्रकाशः = प्रकाश

अथोपरक्तोऽपि=

स्फटिकादि -

ਜਤ ਤਪਸ

38
 ...
 ...
 ...

197

इह = ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

धरादे = ...

...
 ...
 ...

स्वात्ममान
 विवृत्तान्

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

प्रथमः = ... न = ... स्वसंवेद्यमात्रम्
 अपि तु = ... प्रकाशः = ... प्राकट्यम्
 अवभासोऽयस्य = ... शरीरपेण
 तर्हि = ... अथौत्तमना
 स प्रकाशः = ... समोपातितम्
 न च = ... अथौत्तमना
 अन्यस्य = ... प्रकाश उपपन्नः
 अथ = ... अन्यस्वभावोऽयम्
 धरोऽवभासस्य = ... कारणम्
 तर्हि = ... अवभासोऽपि = ...
 धरस्य कारणम् = ... ज्ञापकत्वेन सिद्धिप्रदम्
 इति = ... धरोऽपि = ... प्रजडः स्यात्
 अथ = ... अन्यनापि = ... सताः
 धरेण = ... यतः = ... अवभासस्य = ... ज्ञावस्य
 प्रतिबिम्बरूपात् = ... द्वायावृत्ताः = ...
 ताम् = ... असौ = ... अवभासो = ... ज्ञाने
 विभक्तः = ... धरस्य = ... प्रकाशशेषः

198

इति उच्यते =

तलश्वः

धरति बोध्यम् - तब = ताहि (हैं) जिन नरों = सजडः

स्फटिक-सलिल - मुकरादिः स्यात्

असि प्रतीक

एवेभूत एव इति अजड एव स्यात् = चेतनः

تذکرہ - ۱۱ -

प्रात्मानं = (स्वर्ग) त च = धरादिकं =

स्फटिकादिः = $\frac{1}{2}$ न परामं = $\frac{1}{2}$

समर्थ इति जडः

तथा = इति परमेश्वरमेव =

अजायतम् = \rightarrow जन्म \rightarrow जीवितम् = \rightarrow मरण

अन्तर्नाहिकरण = स्वातन्त्र्य स्वराय =

स्वभाविकम् = 3. स्वाभाविकम्. स्वभासस्य = 3. स्वाभाविकम्.

اسی لئے کہ - سوانح اہل ایمان کی پرکھ

अनन्यमुखः = *अनन्यमुखः* प्रेक्षित्वे नाम = *प्रेक्षित्वे नाम*

प्रकाशात्मा मुकाशे

३।१ = ५५५ ३।२ = ५५५

[illegible]

41
 प्रमाता
 प्रमातृ प्रमेव प्रमाणादि
 प्रमातृ प्रमेव प्रमाणादि

178

स्वसंविदेव = स्वसंविदेव
 चरिताथिम = चरिताथिम
 न तु = न तु
 स्फटिकादि = स्फटिकादि
 गृहीत = गृहीत
 तथाभावेन = तथाभावेन
 प्रमानन्तरम् = प्रमानन्तरम्
 अपेक्षाते = अपेक्षाते
 इति = इति
 निविमिशत्वात् जडम् = निविमिशत्वात् जडम्
 सर्वं तु वस्तुतो = सर्वं तु वस्तुतो
 विमशीत्मक = विमशीत्मक
 तादात्म्य = तादात्म्य
 विश्रान्ते = विश्रान्ते
 पूर्वापर कोटयो = पूर्वापर कोटयो
 यदुक्तम् = यदुक्तम्
 प्रमातृ प्रमेव प्रमाणादि = प्रमातृ प्रमेव प्रमाणादि
 अभिमन्यते = अभिमन्यते
 आतिरिक्त = आतिरिक्त
 हि = हि
 प्रतिविम्बमपि = प्रतिविम्बमपि
 सिद्धौ = सिद्धौ
 प्रमानन्तरम् = प्रमानन्तरम्
 अपेक्षाते = अपेक्षाते
 इति = इति
 निविमिशत्वात् जडम् = निविमिशत्वात् जडम्
 सर्वं तु वस्तुतो = सर्वं तु वस्तुतो
 विमशीत्मक = विमशीत्मक
 तादात्म्य = तादात्म्य
 विश्रान्ते = विश्रान्ते
 पूर्वापर कोटयो = पूर्वापर कोटयो
 यदुक्तम् = यदुक्तम्

...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

यद्यपि मध्येऽपि तथैव भवति तथापि शिष्यबुद्धेस्तावदप्रौढत्वमपेक्ष्य रक्त्वं
 उत्तर ॥

कृताधीता विराका ह्यन्ता विभ्रान्ति
स्वात्मकारः होय विमर्शः
अहमिति॥

तुर्णमिदं, इत्यादि विभिन्न - (42)
प्रकाशाधी सिद्धिकस्य

इदमित्यस्य = विविध विमर्श

कृताधीता = या स्वस्वतन्त्रेति

{ न तु वेद्य शरीरं
प्राणशरीरकं

मध्यावस्थैव तु =

इदन्ता विमृश्यमान = पूर्वापरकोटि =

विमूढानां = मायापद =

संसारः = इति विमर्श एव =

प्रधाने = भगवतः =

इति स्थितम् =

न केवले = संवित्तत्त्वस्य =

अस्माभिः एव = विमर्श प्राधान्यम् =

उक्तम् = यावत् =

सागमात्तरैरपि = इति दर्शयति =

अहमिति

चित्रक्रिया चित्तिकुतृता ।

तात्पर्येणोदितस्तेन \rightarrow चैतन्येन

जडात्स हि विलक्षणः ॥ १२ ॥

→ आत्मा

$\text{आत्मात एव} = \frac{\text{असि}}{\text{असि}} = \text{एव}$

چیت-یہ \rightarrow الہامی - کہ جس کی آیت ۱۱۸

→ $\text{चितिकृता} = \text{चितی کے لئے کھلی گئی جگہ}$ → $\text{چیتا} = \text{چیتا کے لئے کھلی گئی جگہ}$ → $\text{چیتا} = \text{چیتا کے لئے کھلی گئی جگہ}$

तात्पर्यार्थः = अर्थात् इति तात्पर्यम् । अर्थात् = अर्थात् इति तात्पर्यम् । तेन = अतः ।

(۲) (۱) ان میں ضمنا نہیں ہو سکتا آئندہ وغیرہ = جڑ سے = جڑ سے (۲) (۱) ان میں ضمنا نہیں ہو سکتا آئندہ وغیرہ = جڑ سے = جڑ سے
 (۲) (۱) ان میں ضمنا نہیں ہو سکتا آئندہ وغیرہ = جڑ سے = جڑ سے (۲) (۱) ان میں ضمنا نہیں ہو سکتا آئندہ وغیرہ = جڑ سے = جڑ سے

طریقہ وصل بن جے :- विलासः = हि = वे आ = सा = अस्त
 اسی جتنا ہے ۔ جتنے اور جتنے کرتا ہے پر سمجھا جائے یہ جتنے (اتما) لاتا ہے صحت کرتا ہے

यतो = विमयी एव = प्रधानम =

आत्मनो रूपं मे = ३५५ पौ०५५ अमुमेव हेतुः ३५५ पौ०५५ - ३५५

प्रयोजनरूपम् = उद्दिष्टम् = नाम

आत्मो धर्मस्वभावाः = १०० → द्वयं भूतोऽपि = १००

॥ चतस्र्यम् इति = ॥ धर्मवाचिना = ॥
 ॥ चतस्र्यम् इति = ॥ धर्मवाचिना = ॥

١٠٠

≠ Contd

यत्स्वात्मीय विमर्शोऽहमिति भोक्तृता-
मयेऽविच्छन्ने भुञ्जानतामनि चमत्कारे
रुद्धिः नीले हि तथा प्रकाशात् सोऽपि तथा
ज्ञानोदयात् सोऽपि महमेव प्रकाशे
शते पादयन्तिकाद् स्वचैतन्य प्रकाशः
न अन्य काङ्क्षात् ॥

रूपम् =
कथितः =
→

Page 200

Karika. 12:- The Self is Sentience (चैतन्यं),
the simplest sense of which is
sentient activity (चिन्त्रिया) or the liberty in
respect of conscious activity (चितिकर्तृता). It
is therefore said (in Agmas) that the Self
is distinct from the insentient (जडासहि
विलक्षणः). It is stated in Shiv Sutras
that Atma is of the nature of चित् or
Consciousness (चैतन्यं आत्मा). चित् is an
essential characteristic of Atma. It
comprises 'Cit-kriya' or Vimarsha, i.e.
Creative Thought + also Citic-kartarata,
i.e. Sovereignty of the Creative desire
(Svatantrya).

यम् =
पलक्षणम् = चेतनस्वभावः
चेतनता

भवति

॥

P.T.O

धर्मशास्त्रेन =

त्मनो =

दाशते =

गुरुणा =

अनन्तेन =

गुणानामाश्रयः

अश्रयः भूतः सारमात्रं विना ॥
"विना" शब्दः

द्रव्यं = हि = तत् = उच्यते =

यद्विभ्रान्तः पदार्थवर्गः =

सर्वी = भाति च =

अर्थयते च = अर्थक्रियायै =

तत् यदि न कथ्यते =

तत् सकलोऽयं =

तत्त्वभूतभाव भुवन संभारः =

संविदि = विभ्रान्तः =

भवति इति =

स एव = गुणकर्मोदधर्मः =

आश्रयभूतः पदार्थान्तरस्वभावः =

तामेव = मुख्यद्रव्यरूपाम =

आश्रयते = इति =

द्रव्यम् = तत् =

अनन्तधर्मसाक्षिः विभ्रमः =

भित्तिभूतायाः =

तस्या = स एव = धर्मः =

संविदः = सविभ्रयत्वं

गुणानामाश्रयो
द्रव्यम्

सविभ्रयत्वं
प्रधानद्रव्यरूपाम्

कृते कृदन्तात् = कृते कृदन्तात्

46

कृते कृदन्तात् = कृते कृदन्तात्
चित् कृदन्तात् = चित् कृदन्तात्
चित् कृदन्तात् = चित् कृदन्तात्

चित् कृदन्तात्

चित् कृदन्तात्

चित् कृदन्तात् = चित् कृदन्तात्

उत्पन्नेन = भाव प्रत्ययेन =

→ संबन्धाभिधायिनापि =

प्राधान्येन = दीप्तिः =

तथा हि = संबन्धस्य =

संबन्धि विश्रान्तस्य =

प्रतीतेः = देय रूपस्य च =

संबन्धिनः = प्रकृत्या =

उक्तत्वात् = चित् क्रियारूप =

→ धर्म = संबन्धम् =

प्रवगमयता = दयाजा =

निकृष्ट एव = संश्रः =

प्रत्यायितो भवति =

चित् क्रियारूप =

चित् क्रियारूप =

चित् क्रियारूप =

चित् क्रियारूप =

47
 जडवत - आम का मूल
 चित्तवृत्ति स्वस्व
 चित्तवृत्ति स्वस्व

चित्ता = चित्ता
 कर्त्तृता = कर्त्तृता
 स्वातन्त्र्य = स्वातन्त्र्य
 संयोजन वियोजन = संयोजन वियोजन
 अनुसंधानादिरूपम् = अनुसंधानादिरूपम्
 अपरिच्छिन्न प्रकाशासारत्वम् = अपरिच्छिन्न प्रकाशासारत्वम्

नान्यमुख = नान्यमुख
 तदेव = तदेव
 जडात् = जडात्
 स्वातन्त्र्य विकलात् = स्वातन्त्र्य विकलात्
 वेलक्षाण्यादायि इति = वेलक्षाण्यादायि इति
 तदेव = तदेव
 प्रधानतया = प्रधानतया
 आत्मा = आत्मा
 चेतन = चेतन
 इति = इति

वेत्तव्य = वेत्तव्य
 धर्मान्तराधारीकरणाय = धर्मान्तराधारीकरणाय
 विमर्शाधर्मोद्गारीकरणाय = विमर्शाधर्मोद्गारीकरणाय
 आत्मा चैतन्यम् = आत्मा चैतन्यम्
 अहं विमर्श मुख्याकरणा = अहं विमर्श मुख्याकरणा

यथा जडः स्वात्मानं
 विभुः संयोजनादि
 स्वातन्त्र्य रहितः
 नैवात्मा ॥

विमर्शः

203

अथर्ववेदोऽयमत्र

इत्युक्तम् = ^{इति उक्तम्} चित्क्रिया = ^{चित् क्रिया}
 चित्तिकर्तृता = ^{चित् कर्तृता} तात्पर्येण = ^{तात्पर्येण}

इति = ^{इति} समासः = ^{समासः} अथयुक्तः = ^{अथयुक्तः}
 पादविश्रान्तिः = ^{पादविश्रान्तिः} (१०५)

इति = ^{इति} हि = ^{हि} काव्ये = ^{काव्ये} समयः = ^{समयः}
 न शास्त्रे = ^{न शास्त्रे} यदि वा = ^{यदि वा}

चित् क्रिया = ^{चित् क्रिया} आत्मा उदितः = ^{आत्मा उदितः}

चित्तिकर्तृता च = ^{चित्तिकर्तृता च} इति पृथगेव = ^{इति पृथगेव}
 एवं तु = ^{एवं तु} न = ^न कचित् पठितम् = ^{कचित् पठितम्}

चित्क्रिया आत्मा इति न
 कुत्रापि पठितम् ॥

ननु = ^{ननु} यथा = ^{यथा} प्रकाशोऽप्रकाशः = ^{प्रकाशोऽप्रकाशः}

इति = ^{इति} उभयमायि = ^{उभयमायि}

स्वात्मानि = ^{स्वात्मानि} ततश्च = ^{ततश्च} प्रकाशः = ^{प्रकाशः}

स्वस्वस्ये विश्रान्तिः स्वात्मस्थितत्वात्

इति = ^{इति} उक्ते = ^{उक्ते} जडात = ^{जडात} न = ^न

विकल्पकार्ये

49
 उभयम् स्वात्मनि स्थिते
 भवति न तन्मन्योऽयं प्रति वैलक्षण्य
 प्रादकं भवति

वलक्षण्यम् उदितं स्यात् =
 तद्वत् = विमशोऽपि =
 अविमशोऽपि च = स्वात्मनि =
 इति = तेनापि = कथं =
 वलक्षण्यं = जडा जडयोः =
 इत्याशङ्क्याह =

चितिः प्रत्यवमशीत्मा
 परा वाक्स्वरसोदिता।

स्वातन्त्र्यमेतन्मुखं त-
 दैश्वर्यं परमात्मनः ॥१३॥

चितिः = प्रत्यवमशीत्मा
 परा वाक् = स्वरसोदिता =
 स्वातन्त्र्यम् = मुखं =
 तत् = दैश्वर्यं = परमात्मनः =

सरम्भोधोग ५ - ५०
 ५०
 उल्लास

चमत्कृता योगात् चमत्कृति
 २०५ स्वप्नी मेयेते

चेतसि -> इत्यत्र = याचिति =

ज्ञानाति -> क्रियावत् संवेदन चितिक्रिया = तस्या = प्रायवर्मा

स्वप्नस्वादन -> स्वात्म चमत्कार लक्षण =

आत्मा स्वभावः

तथा हि = धृतेन = स्वात्मनि =

न = चमत्क्रियते -> स्वात्मा =

न = परामृश्यते = न स्वात्मनि =

तेन = प्रकाश्यते = न =

व्यापकत्वात् सपरिच्छिन्नतया = भास्यते =

ततो = चेत्यत = संवेद्यते

इति उच्यते =

चेतनेन -> चेतनेन = तु = स्वात्मनि =

अहमिति = स्वात्मा =

परामृश्यते -> स्वात्मन्येव =

प्रकाश्यते = इदमिति =

५०
 ५०
 ५०

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय (51)

सन्तः कृतश्चित्वात्

२०५

या = परिच्छेद = स्तावत् रूपतया =

तत् = विलक्षणी भावेन =

नील - पीत - सुख - दुःख =

तत् शून्यतया =

प्रवभासयोगेन =

आभास्यते =

ततः = चैत्रेण = चोद्यते =

इति उच्यते =

एव च = विमिश्रः =

स्वात्मानि = आविमिश्रोऽपि =

स्वात्मानि = इत्यसिद्धमेतत् =

विमिश्रो = हि = सर्वसह =

परमपि = आत्मीकरोति =

आत्मानं च = परीकरोति =

उभयम् = एकीकरोति =

एकीकृते = द्वयमपि =

⊕ अदा हि परात्मीकरणे तदा अवश्यमेवात्मनः परीकरणम्

۱۸

"तत्र परावाक्" इति पदं व्याचष्टे "प्रत्यवमशीच" इति।

پاراواک

प्रत्यवमशीच - क्ति चितिरुपतया प्रोक्तः प्रत्यवमेश्वर,
आन्तरञ्च तत् - बाह्ये मध्यमाभावेन स्थितम्, न तु
पश्यन्तीपदमारुहे वैखरीभावं वा पतितम् आन्तरत्वे
तु पराभावेन स्थितम्, अभिलाषात्मकम् - व्यक्तवाग्
रूपम्, न तु कुक्कुटादिरुपवत् अन्वक्तव्यम्,

स्वभावः

मलापात्मकः

پارا

तत् च

शब्दनम् - शब्दोच्चारणं सः स्वभावः यस्य ता-
दृशः, शब्दस्मृतेरेव विकल्परूप प्रत्यवमशीत्वात्
एतेन वाक्त्वं साधितम्॥

शब्द

پارا

तत् च शब्दनम् - प्रत्यवमेश्वरस्वरूपभूतं शब्द-
नम्.

निर्देश

संकेतनिरपेक्षमेव - बाह्यशब्दवत् संकेता-
पेक्षारहितमेव, अन्यथा सद्योजात बालादीं
तदल्पादो न स्यात्. तस्यापि हि सूक्ष्मः

پارا

پارا

भूतं

विषयगवादिशब्दाः ते संस्कारभावेन
जीवितभूतानि येषां तानि "नीलमश्नुम्"
"चैत्रोहम्" इत्यादीनि प्रत्यवमशीन्तराणि-

چتر

پارا

अन्ये बाह्याऽऽन्तरवस्तु विषयाः विकल्परूपा
प्रत्यवमशीः, ते

پارا

پارا

پارا

پارا

پارا

→ वाक्ति = - ۱۸ - ۲۰۴ विश्वम् = ۲۰۴

मपलमनि = ۲۰۴

پارا

प्रत्यवमशीन =

پارا

پارا

इति च वाक् = ^{इति च वाक्} स्मृत एव = ^{स्मृत एव}
 सा = ^{सा} स्वरसेन = ^{स्वरसेन}
 चिद्रूपतया = ^{चिद्रूपतया} स्वात्माविश्रान्तिवपुषा = ^{स्वात्माविश्रान्तिवपुषा}
 उदिता = ^{उदिता} सततम् = ^{सततम्}
 अनस्तमिता = ^{अनस्तमिता} नित्या = ^{नित्या}
 अहमित्येव = ^{अहमित्येव} तत् सतदेव = ^{तत् सतदेव}
 परमात्मनो = ^{परमात्मनो} मुख्यं = ^{मुख्यं}
 स्वातन्त्र्यम् = ^{स्वातन्त्र्यम्} सश्रयम् = ^{सश्रयम्}
 ईशितृत्वम् = ^{ईशितृत्वम्} अनन्यापेक्षित्वम् = ^{अनन्यापेक्षित्वम्}
 उच्यते = ^{उच्यते} परापरं = ^{परापरं}
 तु = ^{तु} इदं भावरूपस्य = ^{इदं भावरूपस्य}
 प्रत्यवमर्शस्य = ^{प्रत्यवमर्शस्य} अनन्यातिप्राणस्य = ^{अनन्यातिप्राणस्य}
 उद्धोधमात्रेऽपि = ^{उद्धोधमात्रेऽपि} अहंभाव एव = ^{अहंभाव एव}
 विश्रान्तेः = ^{विश्रान्तेः} श्रीसदाशिवादिभूमौ = ^{श्रीसदाशिवादिभूमौ}
 पश्यन्तीदृशायाम् = ^{पश्यन्तीदृशायाम्}
 अपरं = ^{अपरं} तु = ^{तु} इदं भावस्यैव = ^{इदं भावस्यैव}
 निरुद्धौ = ^{निरुद्धौ} मायागर्भाधिकृतानामेव = ^{मायागर्भाधिकृतानामेव}

सदोदिता

इति च वाक्

इति च वाक्

इति च वाक्

मायागर्भाधिकृतानामेव

विष्णुविशिष्टेन्द्रादीनाम्

267

विष्णुविशिष्टेन्द्रादीनाम् =

विष्णुविशिष्टेन्द्रादीनाम्

विष्णुविशिष्टेन्द्रादीनाम्

तत्तु = एषो = परमेश्वरप्रसादजमेव =

इति सान्यानिरपेक्षातैव =

परमार्थत = आनन्दः =

ऐश्वर्यं = स्वातन्त्र्ये =

चैतन्ये च = तस्मात् =

युक्तमुक्तम् =

तेन जडात्स हि विलक्षणः ॥

तेन जडात्स हि विलक्षणः

प्रधानागमेष्वपि = एतत् =

प्रदीप्तिमेव = इति निरूपयति =

स्फुरणकर्तृता अभावा प्रतियो-
गिनी अभाव व्यापिनी सत्ता।

सा स्फुरता महासत्ता

देशकाला विशेषिणी।

देशकालस्य
अस्पृशामैव

प्रत्यक्षमात्मा

चिति क्रियाशक्तिः ॥

सैषा सारतया प्रोक्ता

हृदये परमेष्विनः ॥१४॥

सा स्वात्मप्रतिबुद्ध्या
विश्वात्मनः

परमेश्वरस्य
स्वात्म प्रतिबुद्ध्या
हृदयम् ॥

اسی کی کہیں کہیں

سنا = سنا
اسی کی کہیں کہیں

سنا = سنا
اسی کی کہیں کہیں

دش کال = دش کال
اسی کی کہیں کہیں

سا سنا = سا سنا
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

کسماٹ کریت = کسماٹ کریت
اسی کی کہیں کہیں

208
209

क्रमादिपरिहारेण
स्वरूप एव

आविष्ट इति =

स्पन्दने च =

किञ्चित् =

चलनम् =

एषैव च =

किञ्चिद्रूपता =

यत् =

अचलमपि =

चलम् =

आभासते इति =

प्रकाशस्वरूपे हि =

प्रकाशस्वरूपे

मनागपि =

नातिरिच्यते =

नातिरिच्यते इव =

अचलमेव =

इति =

आभासभेदयुक्तमेव च =

भाति =

तत् उक्तम् =

आत्मैव =

सर्वभावेषु =

स्फुरत् =

निरवृत्त

चिद्वपुः =

अनिरुद्ध

प्रसरः =

प्रसरद्वयक्रिया =

तथा =

वेद्यनिराकाङ्क्षा पूर्णा सहोमीति तथा
विभुः आत्मसात्कृत समस्त
वैधायः

200
210

..... स्पन्दतत्त्वविविक्तये ।"

इति ।

"गुणादि स्पन्दनिः प्यन्दाः"

इति च = लोकेऽपि =
विविधवैचित्र्य योगेऽपि =
स्वरूपात् =
जनो = गम्भीरः =
स्पन्दवान् = इति उच्यते =
सत्ता च = भवन कृताः =
सर्वक्रियासु = स्वातन्त्र्यम् =

सर्वक्रियास्वातन्त्र्यात्

सा च = स्वपुष्पादिकमापि =
व्याप्नोति = इति महती =
देशकालौ = नीलादिवत् =
सैव सृजति = इति ताभ्यां =
विशेषणीया = न भवति =
मेधा =

.....

यो हि येन जीवति स तस्य व्यवहारः स्यात् ततः तस्य विशेषणः = कटकवान् चैत्रः कटक चैत्रवो दिवसः

५०

न च देशकालो विमर्शेन तुल्यकक्षयः यत् = ३ किल = १५ येन = १०
 तुल्यकक्षयः = समप्रधानतया मातः = १०
 तयोः = ३ इदन्तया = १०
 तस्य च = ३ अहन्तया = १० प्रकाशे = १०
 तुल्यकक्षयत्वः अनुपपत्तेः = १०
 एवं = १० देशकालस्पर्शोऽपि = १०
 विभुत्वं = १० नित्यत्वं च = १०
 सकलदेशकालस्पर्शोऽपि = १०
 तत् = १० निमीणयोगात् इति = १०
 ततोऽपि = १० व्यापकत्व = १० नित्यत्वे = १०
 तदुक्तम् = १०

यत् जडचेतनयुगलक विष्णु तस्यैव सारम् "महासत्ता महादेवी विश्वजीवनमुच्यते"
 सारम् इति = १ यत् = ३ अनुचक्षुः = १०
 रूपं = १ तत् = ३ इयमेव = १०
 विमर्शप्राप्तिः = १ ग्राह्यग्राहकाणां = १०
 याः = १ प्रकाशात्मके रूपं = १०
 ३ प्रकाशं लोके भवेत्

پراش

211

پراش سے نکلنے والا

तस्यापि = असाही

प्रकाश विलक्षण =

आक्षोभिका = (अक्षोभ) डोळ्यांत

इयमेव इति =

श्री सारशास्त्रेऽपि निरूपितम् =

यासारमस्य जगतः सा शक्तिमालिनी परा।

3. सार (संस्कृत) - ३. प्रत्यक्ष

मालिनी =

सैषा = → इति शक्तिप्रत्यभिज्ञाने =
दशीतम् =

हृदम च नाम = →

→ प्रतिष्ठास्थानमुच्यते =

तत् च = उक्तनीत्या = प्रतिष्ठास्थाने

जडानां = चेतने =

तस्यापि = प्रकाशात्मत्वं =

तस्यापि = विमेशशक्तिः =

इति = विश्वस्य =

परम पदे = तिष्ठतो =

विश्वान्तस्य इदमेव =

जड

विश्वान्त

इति

इति

12

हृदयं =

विश्वरूपं =

अप्रमिति

परमन्तात्मकं =

तत्र तत्र

अप्रमिति

अभिधीयते =

सर्वस्य हि =

मन्त्र एव =

मन्त्रश्च =

हृदयम् =

विमशीनात्मा =

विमशीने च =

परावाक्योक्तिमयम् =

ततः =

रुकोत्तमः =

ततः

ततः

न तौ विना भवेच्छब्दो नाथो नापि चित्ते गतिः
 न तौ विना भवेच्छब्दो नाथो नापि चित्ते गतिः
 न तौ विना भवेच्छब्दो नाथो नापि चित्ते गतिः
 न तौ विना भवेच्छब्दो नाथो नापि चित्ते गतिः

तत्र तावत्समापन्ना मातृभावम्

यथादि च =

इत्यागमेषु =

तत्र भवद्वर्तु हरिणापि =

प्रकाशदि भाषे
 अवगीदिरुपवगीष्टकात्म
 वाहनयादि मातृभावम्

न सोऽस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुगमादृते ।

अनुविद्ममिव ज्ञानं सर्वं शब्देन गम्यते ॥

वाग्रूपता चेदुत्क्रामेदवबोधस्य शाश्वती ।

न प्रकाराः प्रकाशेत सा हि प्रत्यवमर्शिनी ॥

न सो अस्ति प्रत्ययो लोके यः = शब्दानुगमादृते
 अनुविद्ममिव = सर्वज्ञानं शब्देन गम्यते
 वाग्रूपता = चेदुत्क्रामेदवबोधस्य शाश्वती
 न प्रकाराः प्रकाशेत = सा हि प्रत्यवमर्शिनी

सैषा संसारिणी संज्ञा बहिरन्तश्च वर्तते ।
 यदुत्क्रान्तौ विसंचोऽयं दृश्यते काष्ठकुड्यवत् ॥

सैषा = संसारिणी संज्ञा
 बहिरन्तश्च वर्तते = विसंचोऽयं दृश्यते
 यदुत्क्रान्तौ = काष्ठकुड्यवत्

[illegible]

तत् = ^{असंख्य} सतेन = ^{असंख्य} विदुः = ^{असंख्य}

इत्येतत् = निर्वहितम् =

बौद्धैरपि = 24/10/1933 # सतिवत्सव
अध्यवसायापेक्ष = 24/10/1933

प्रकाशस्य चिह्नं प्रामाण्यं =

वदति: = $\frac{200}{100} \times 100 = 200$ उपगत प्रायस्व = $\frac{200}{100} \times 100 = 200$

अथम अर्थः = $\frac{1}{2}$ अर्थः

प्रभिलापात्मकत्वात् =

अध्यवसायस्य =

ननु = ॐ असंख्यशक्तिश्रेणीशोभितवंपुषि =

३३
 पश्चिम दिशि = ३३
 विमर्श शक्ति रेव = ३३

इयम् = इयंकारम् = प्राधान्यम्

अभिषिच्यते = अभिषिच्यते कथ्यते कस्मात्? =

इत्याशङ्क्याह =

این فردی
 در این
 به شماره
 به این
 به این

वेद्यैर्काभावलक्षणा पूर्णतामयात्स्वान्यात्

20

मैत्रेयनाथ
स्वात्मनः

धरादिबेद्यत्वेन
आभासयति

— आत्मानमृत स्वायं

शैवीकुर्यात् पृथक्स्थितिः ।

शैवं नतु तदौन्मुख्या- → तदधीनत्वात्

त्खण्डयेतास्य स्वतन्त्रता ॥ १५ ॥

The Self makes Him-
Self as the object of
knowledge. (शैवीकुर्यात्)
The objects have
no separate
existence.
It is the contrary
to that (तदौन्मुख-
त्वात्) His free-
dom would be lost.

He does not lose his freedom

— स्वातन्त्र्यामुक्तमात्मानं

स्वातन्त्र्यादद्वयात्मनः ।

प्रभुरीशादि संकल्पै -

निर्माय व्यवहारयेत् ॥ १६ ॥

He is one without a second
अशेषसत्स्वयं
स्वशक्तिस्वादवरूप-
श्रीशक्तिं शैवतया भासयति

आत्मानम = ...
यत एव = ...
म → अयं ...
पृथक्स्थितिः शैवेन = ...
नतु = ...
स्वतन्त्रता ...
स्वातन्त्र्यामुक्तमात्मानं ...
स्वातन्त्र्याद् ...
अद्वयात्मनः ...
संकल्पै ...

...
निर्माय ...
व्यवहार ...

विमर्श पूर्वमेव कारण संभवात्
 यस्तु तत्र काथादि व्यापारो
 दृश्यते सोपि विमर्श पूर्वकः (64)
 एवेति स्फुटमेव विमर्शो द्वाक्ता कर्तृत्वम् ॥

१५

सर्वी = प्रकाशता =
 कर्तृत्वशक्तिः = रेश्वयात्मा =
 समाक्षिपति =
 सा च = विमर्शरूपा = प्रत्यवमर्शरूपा
 इति युक्तम् =
 अस्या एव प्राधान्यम् इति =
 तात्पर्येण = उत्तरमुक्तम् =
 शब्दार्थस्तु = अयं =
 प्रकाशात्मा परमेश्वरः = ज्ञातः
 स्वात्मानं = ज्ञात्रेकरूपत्वात् =
 ज्ञेयमापि = ज्ञेयीकरोति =
 इति = यतः संभाव्यते =
 कारणान्तरस्य =
 अनुपपत्तेः = दक्षितत्वात् =
 दृढेन = संभावनानुमानेन =
 ततः स्व = विमर्श शक्तिलक्षणात् = स्वतन्त्रात्

अहं प्रत्यवमर्श-
 रूपा शक्तिः
 अन्तेभावयति
 स्वान्तःकरोति

ज्ञेयमापि = ज्ञेयीकरोति

स्वतन्त्रत्वादि
 उपादानादि
 कारणानां

ज्ञेयीकरण

मृत एव

मृत एव

स्योदत्त इत्यादि

प्रकाशभाष्येति प्रस्तावः ॥ अयं भावः - आत्मा हि ज्ञातृत्वेनैवास्मात् भवति
 अन्यथा घटादेरप्यात्मत्वं प्रसङ्गात्, अतः ज्ञेय-
 वात्मसिद्धिः, तत् च यदि व्यतिरिक्तम् तर्हि
 स्फुटं वात्मनोऽप्यावेक्षा, प्रापेक्षामुक्ता आत्मा

(66)

॥६॥

आत्मनो = यत एतत् =

ज्ञेयाविषयम् = औन्मुख्येन =

स्वानुभवे स्वसंवेदनसिद्धे दृश्यते =

तत् न = अस्य स्यात् =

तेन = व्यतिरिक्तविषयः =

स्वव्यतिरिक्तज्ञेय-
 वशीभावम् औन्मुख्येन अन्याधीनात्वं =

नाम = पारतन्यम् =

अस्य = ज्ञानीयते =

पारतन्ये च स्वातन्यस्य =

विरुद्धम् = स्वातन्यमेव च =

अनन्यमुखप्रेक्षित्वलक्षणम्

आत्मनः = स्वरूपम् =

इति = व्यतिरिक्तोन्मुखः =

आत्मा = अनात्मैव स्यात् =

अनात्मा च = जेडा =

ज्ञेयं प्राति = न उन्मुखी भवति =

इति प्रसङ्गः =

चात्मे न स्यात् । स्वं तत्त्वं हि आत्मा । यस्य च परापेक्षा तस्य तदधीना समये स्वं
 तत्त्वं हीयते, परकीयत्वापातात्, (67) तद्वानो च सातत्यगमने न स्यात्,
 सातत्यगमने हि आत्मप्रोदधीः तत् च लक्षणाया स्वरूपे सदा तथैव
 अवस्थानमेव न कुत्रापि सदागमनम् ॥

ततः = प्रसङ्गविपर्ययात् =

इदमायातम् =

स्वस्मादभिन्नं
 इत्थं अनुसुखः

प्रव्यतिरिक्तोऽनुसुखः =

स्वतन्त्रः सन् =

आत्मानमेव =

न च केवलः =

ज्ञेयः =

अत्यक्त कर्तृस्वभावं =

स्वातन्त्र्येण =

सन्तम् =

निमीय =

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना =

योजयति =

यतः =

तद्यपि =

इति =

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

प्रसङ्गविपर्ययात्

इदमायातम्

प्रव्यतिरिक्तोऽनुसुखः

स्वतन्त्रः सन्

आत्मानमेव

न च केवलः

ज्ञेयः

अत्यक्त कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

इदं - इति

सुखः

सन्

मेव

केवलः

ज्ञेयः

कर्तृस्वभावं

स्वातन्त्र्येण

सन्तम्

निमीय

ध्यानोपासनार्चनोपदेष्टादिना

योजयति

यतः

तद्यपि

इति

246

ननु = स्वातन्त्र्ययुक्तं च =

निमीयते च = इति =

विरुद्धम् इदम् =

तन्नाह =

प्रकृयात्मनः =

संविदे करुपस्य = स्वातन्त्र्यात् =

हेतोः = इदं न =

न युज्यते = यत् किल =

मायापदे =

आतिदुर्घटं = प्रतिभाति =

तत्संपादनैः = यत् =

अप्रतिहतं स्वातन्त्र्यं = प्रतीयातरहितम्

तदेव पुनः = स्वातन्त्र्यप्राप्तेन दाशितम्

अतएव = इत्यनेन = तु =

विमशे प्रातिरापम् =

इति अपुनरात्तम् =

→

दुर्घटं विमशे प्रातिरापम्

नाम प्रातिरापम्

216/217

अथ वा =

सतएव स्वातः स्यात् इति =

सामानाधिकरण्येन = श्लोकद्वयेन =

संबन्धवीथम् =

उदाहरणम् = सतस्यैव दधीयात् =

नीलादिनिमीणवत् =

अस्य = स्वतन्त्ररूपनिर्माणस्य =

अप्रसिद्धत्वात् =

ईश्वरो - भगवान् - आत्मा - नित्यो - विभु - स्वतन्त्रः

इत्येवमादौ = हि = प्रमातुः =

पूजायितुः = द्यातुवाः =

अभिन्नम् - उपपृथग्भूतं = तत् प्रमेयं =

पूज्यं = द्येयं च आति =

इति = तत् = तावत् =

निर्मितम् = नच =

अनीश्वररूपम् =

संकेतः
संज्ञकत्वेन
संज्ञादितम्

प्रमेयस्य स्फुटमेव
निर्मितत्वात् प्राकृत
इति भावः

इति भावः

217 ननु - पूजादेर्गुह्यतम् (70) ननु मुख्यत्वानु - इति अत्र - न चैतदत्र

एवं हि ईश्वर इति =

अनीश्वर इति =

सैकल्य-ध्यानादेः

तुल्यत्वे स्यात् =

न च एवम् =

फलभेदस्य =

उपलब्धेः इति =

तस्मात् = स्वातन्त्र्यप्राप्त्यताभासनेन =

स्वातन्त्र्ययुक्तताभासनेन च =

यत् इदम् =

उभयैः

शेयम् =

आत्मरूपमेव =

परमेश्वरो =

भासयति =

तत् =

विमदी प्राप्ति बलात् एव =

इति =

सैव =

प्रधानम् इति =

ननु =

प्रकाशबलात् =

स च =

प्रकाशो

विमदीसार

इति = "आहमिति"

विमदीसार

विमदीसार

विमदीसार

भोग मोक्ष-
रूपस्य, नीलादि-
मेव न हि भोगः
इष्टादि सैव न हि
मोक्षः

The Lord mani-
fests Himself in
2 ways, one in
the form of
sensible objects
which are full of
power of free-
dom (स्वातन्त्र्ययुक्ता)

the other in the form of
insensible objects
(स्वातन्त्र्यप्राप्त्य)
Both the kinds of
objects being mani-
fested with the
Self, are manifested
by His chief power
Vimarsak

विमदी प्राप्ति बलात्

भावव्यवस्थाः

विमदी प्राप्ति बलात्

इति = "आहमिति"

विमदी प्राप्ति बलात्

विमदी प्राप्ति बलात्

How is it that the created beings like
Isa or other gods are not devoid of
freedom (स्वतन्त्रता). Freedom is the nature
of Self as denoted by 'I' Consciousness.
Isa + other created gods are as good as
independent objects being of the order
of 'his' (इह इहता परामर्शः), as such
they lack freedom. So how do you
account for the 'freedom' of Isa +
other "gods" - ?

The teacher replies: The Lord (Self)
does not become different in the form
of gods like Isa + other created beings
because of the difference in their mental
attitudes (अहन्तादिपरामर्शभेदात्). Their
freedom is intact, because the mental
attitudes of these created gods are one
with "I" Consciousness of the Supreme
Self or the universal Consciousness
(अस्य सृष्टे अहंसृष्टयतयैव) - Example

जि "पृथ्याति" "इह नीले"

"इह नीले" "इह नीले"

50

या

अहं

अहंमिति रूपत्वात्

निर्मितुश्च
अहंमिति

अहं

भावे

इति

अहंमिति

अहंमिति

अहंमिति

... (Handwritten notes at the top of the page)

72

218
219

नाहन्तादि परामर्श -

भेदादस्यान्यतात्मनः ।

अहंमृशयतयै वास्य

सृष्टेस्तिङ्गाद्य कमेवत् ॥ १६ ॥

तिङ्गाद्य

न = २ अहन्ता आदि परामर्श = १०
 भेदात् = ८ अहंमृशयतयै वास्य = १०
 सृष्टेस्तिङ्गाद्य कमेवत् ॥ १६ ॥

न भवति = ८ अहंमृशयतयै वास्य = १०
 अस्य सृष्टेस्तिङ्गाद्य कमेवत् ॥ १६ ॥

अहंमृशयतयै वास्य

तिङ्गाद्य कमेवत् ॥ १६ ॥

स्वरूपे = ८ भाव प्रत्ययः = १०

आदिग्रहणात् = ८ आत्मेश्वरादि परामर्शः = १०

तिङ्ग्रहण = ८ प्रत्ययोपलक्षणम् = १०

→ कर्मग्रहण = ८ →

क्रिया, कारक, समुच्चय, विकल्पादि पातयोः ७४

220

→ प्राविच्छन्न ज्ञानादि शक्तियोगः

अवच्छेदश्च करोमि जानामि इति

अस्मदर्थे विश्रान्तिः

अस्य ईश्वरस्य आत्मनः सृष्टेः

→ सृज्यमानस्य भेदेनोत्पद्यमानस्य

अहंविमर्शनीत्वमेव

अहं कृत्यः

यथा स्वस्वेतिह

तृतीयादि = वादि = पठ्यामि

प्रयोगः

अवसेयः

परामर्शपरमाथाः

पाकः = कर्ता

समुच्चयो विकल्पः

७४-७५-७६-७७-७८

221

मिन्दुन जयि यो

समिधीयमानाः =

सिद्धभाव

मिन्दुन जयि

स्त्वभावम =

आपादिता अपि

पचीत, चैत्रेण च

इत्येवमूत

मूलपरामर्शो विश्राम्यन्ति =

पचाति चैत्रेण

मन्यथा तु =

प्रतीता =

नैव भवेयु =

तदूत अत्रापि

सतत उक्तं भवति =

परामर्शो नाम विश्रान्ति स्थानम =

तच्च पायीनाकमेव =

तत च अहरे इत्येवमपि

मध्यविश्रान्तिपदे तु =

वृक्षमूलस्थानीयं

ग्रामगमने =

तदपेक्षया =

सृष्टत्वम उच्यते =

इति को विरोधः =

ज्ञानेन =

नीलादि अपि =

अनेन =

इदन्ता परामर्शो

अनेन =

नीलादि अपि =

अनेन =

इदन्ता परामर्शो

अनेन =

नीलादि अपि =

अनेन =

इदन्ता परामर्शो

अनेन =

नीलादि अपि =

अनेन =

इदन्ता परामर्शो

मध्य परामर्शो = मध्य परामर्शो

मध्य परामर्शो = मध्य परामर्शो

विश्रान्तो = विश्रान्तो

विश्रान्तो = विश्रान्तो

आत्ममयत्वम् = आत्ममयत्वम्

उपपादितम् एव = उपपादितम् एव

नीलम् इदम् = नीलम् इदम्

अहं वादि शीत = अहं वादि शीत

अहं वादि शीत = अहं वादि शीत

अहं वादि शीत = अहं वादि शीत

अहं प्रकाशो हि इत्य इतत् तत्त्वम् = अहं प्रकाशो हि इत्य इतत् तत्त्वम्

अहं प्रकाशो हि इत्य इतत् तत्त्वम् = अहं प्रकाशो हि इत्य इतत् तत्त्वम्

यद्योक्तम् = यद्योक्तम्

यद्योक्तम् = यद्योक्तम्

यद्योक्तम् = यद्योक्तम्

मूढस्तु = मूढस्तु

मूढस्तु = मूढस्तु

नीलादिविमर्शान्ते = नीलादिविमर्शान्ते

अथ क्रियादि परितोष अभिमानी = अथ क्रियादि परितोष अभिमानी

अथ क्रियादि परितोष अभिमानी = अथ क्रियादि परितोष अभिमानी

अथ क्रियादि परितोष अभिमानी = अथ क्रियादि परितोष अभिमानी

इति नीलादे = इति नीलादे

स्वातन्त्र्यनिमुक्तत्वम् = स्वातन्त्र्यनिमुक्तत्वम्

स्वातन्त्र्यनिमुक्तत्वम् = स्वातन्त्र्यनिमुक्तत्वम्

आमादौ तु = आमादौ तु

तन्मूलपरामर्शो = तन्मूलपरामर्शो

आमादौ तु = आमादौ तु

तन्मूलपरामर्शो = तन्मूलपरामर्शो

विश्रान्तिम अन्तरेण = विश्रान्तिम अन्तरेण

विश्रान्तिम अन्तरेण = विश्रान्तिम अन्तरेण

ज्ञानस्य कृतार्थत्वे विभक्तिविना

222

last page

प्रतीति = परिणमाप्तिम् = अथ कियं च
 मलोऽपि = न =
 अभिमन्यत = तस्य =
 इति = निमित्तं अपि =
 अनुजिमतस्वातन्त्र्यम् =
 उक्तम् =

यदि च ज्ञातमनो ग्राहकरूपस्य
 ज्ञानाध्वसाय स्मरणसंकेत्यादि
 व्यवहारः तत् ननु = एवं = विश्वपरामर्शानाम् =
 कस्य वित्तं
 शक्त्या उपयोगः
 परमेश्वरस्य इति
 चेत् तद्धि ज्ञातैव
 परमेश्वर इत्युक्तिः
 विरुद्धाज्ञापते
 इति शङ्का ॥

तत कथम् 'इदम्' उच्यते =
 ज्ञानस्मृत्यादिका = अस्य शक्तयः
] -
 चित्तात्मनः
 कुत्रेण ज्ञानस्मृति
 साधनो उपयोगः ॥

... (78) ...

236/237
 ज्ञानस्य च = निजयसंशयभेदा
 नीलादीनां च वैचित्र्यम्

इति साक्षात्कायां परिहारमाह

मायाशक्त्या विभोः सैव
 भिन्नसंवेद्यगौचरा ।
 कथिता ज्ञानसंकल्पा -
 ध्यवसायादिनामभिः ॥ १८ ॥

... (Marginal notes in Devanagari script) ...

मायाशक्त्या विभोः सैव
 भिन्नसंवेद्यगौचरा
 कथिता
 ज्ञान-संकल्प
 ध्यवसायादिना
 नामभिः

223

ब्रह्मसूत्रम्

प्रमाणम्

समुपपन्नम् = प्रवभासने = माया इति

उच्यते (भेद बुद्धि) चिद्रूपात्

ततश्च भिन्नं प्रकाशात् =

सर्वम् = प्रवभासजाते माया =

तत्र च चित्तत्वस्यैव

स्वातन्त्र्यं = मायाशक्ति =

तथा भिन्ने = यत् =

संवेद्यं = प्रमातृश्च =

अन्योन्यतश्च =

मायाशक्त्या = भिन्नेन प्रमातृ

अन्योन्योतो = वेधात् च =

कारणवर्गेण = यत् =

संवेद्यं = स एव गोचरो =

संवेदनविषयः =

विभ्रान्तिपदे = यस्याः =

तादृशी सती सर्वैः =

प्रत्यक्षमात्मा = चितिः =

परावर्णां = ज्ञानमिति =

विश्वस्फुर =

अनेके भेदमिति

जगत्

धरणी

ग्राहकात् भिन्नम्

निरालम्

ब्रह्मसूत्रम्

प्रमाणम्

समुपपन्नम्

उच्यते

ततश्च

सर्वम्

माया इति

चिद्रूपात्

भिन्नं प्रकाशात्

प्रवभासजाते माया

चित्तत्वस्यैव

मायाशक्ति

यत्

प्रमातृश्च

भिन्नेन प्रमातृ

वेधात् च

यत्

स एव गोचरो

संवेदनविषयः

यस्याः

विभ्रान्तिपदे

तादृशी सती सर्वैः

चितिः

ज्ञानमिति

विश्वस्फुर

० प्रमाणतया प्रमेयतया च परिच्छिन्नतां नीतम् ॥

(80)

मनसाः

संकल्प इति =

बुद्धेः

अध्यवसाय इति च उच्यते =

आदिग्रहणात् = संशयः स्मृति इत्यादि =

तथाहि = स्फुटग्राहिणी यत् इन्द्रियेण =

स्फुटग्राहिणी बाह्येन =

विषयेण = स्फुटेन च =

नियन्त्रितं = संविन्नत्वे =

तत् शानम् = प्रमाणसम्

मनसा विषयेण च = निविन्नितं संविन्नत्वं

स्फुटेन = संकल्पः =

बुद्ध्या विषयेण च =

विषयत्व पर्यन्त =

अध्यवसायो = निश्चयः =

विषयस्य च = यत् मिन्नत्वे =

बाहिरन्तः करणानां च =

तत्प्रकाशेदात् =

ज्ञा =

तेषां सर्वेषां संवित्तत्वे नैक्यादनु-

पपन्नं युक्त्या सत्ताम
लभमानं

(81)

229

अनुपपन्नं =

चित्तत्वेन =

आभास्यते =

अशुद्धप्रमातृत्वात्

इति भेदे =

यतो विश्रान्तिः =

न तु भेदस्य =

अभेदे =

ईश्वर सदाशिव आदिवत् =

ततो =

ज्ञान संकल्पादयो =

भिन्नाः =

तस्य =

प्रप्रवस्त =

स्व स्वभावाभासस्य =

संवित्तत्त्वस्य =

विमृष्टः =

अनुसंधातुः =

अप्रत्यय इति उक्ता =

संज्ञायादश्च =

भिन्ना नीलादिवैचित्र्यं च =

इति सर्वम् अखण्डितम् =

अखण्डितम् =

अभिन्नम्

यद्यपि अतीत्यति प्राणपुण्येषु कविनिर्मिते
जीवे निरुद्धा तन्नामि परमात्मनि सा
स्थिता ॥

...
 ...
 ...

224

ननु = प्रत्ययमशीतमत्वे =

चितिशक्तेः = संकल्पस्मरणादिशक्तिषु =

सविकल्पात्मिकासु भवतु =

निविकल्परूपा =

साक्षात्करणलक्षणो =

अनुभवशक्तः =

प्रत्ययमशीति = प्रतिपादाद्येऽभिमतया स्थितायां शब्दानां योजने तन्म

अभिलाषविशेष योजना च =

संकेतस्मरणम् =

अपेक्षते = तत् च =

संस्कार प्रबोधम् =

सोऽपि = तादृशरूपम् =

इति एवं = प्रथमसमये = साक्षात्कारलक्षणे निविकल्पो

स्थितिनिविकल्पज्ञानसमये =

اس وقت ایلانے دوں کمال ہے۔

225

कथम् = समिलापयोगः =

इति परमं व्यामोहम् = ०५

तार्किकः अपोहयितुमाह = $\frac{20}{100} \times 100$ दूरीकति

साक्षात्कारक्षणेऽप्यस्ति

विमर्शः कथमन्यथा ।

धावनाद्युपपद्येत

प्रति संधानवर्जितम् ॥ १९ ॥

योजना-स्मृत्या
यः-तत्स्वरूपः॥

۱۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۲۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۳۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۴۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۵۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۶۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۷۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۸۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۹۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔
 ۱۰۔ ہر وقت اپنے دل سے کہتا رہے کہ میں اللہ کا بندہ ہوں۔

कथं सन्ध्या = $\frac{\text{रस}}{\text{रस}} \times \frac{\text{रस}}{\text{रस}}$

धावनाथ

उपपद्यते

प्रति संधान वर्जितम्

[اگر معلوم ہو کہ میری طرف سے کسی شخص کو کوئی نقص پہنچا ہے تو اس شخص کو معاف کر دو۔ وہ میری طرف سے گناہ کرنے والا ہے۔]

کرنے والے کام جتنے جلدی ہو سکیں - جلدی پر کیا جائے یہ
اس وقت تک تو کچھ دیر میں ہو جائے - یہ اہل بیت کے لئے ہے -
نہیں ہو سکتے -

... २२५ ...

... तावतः ...
... चैतन्यस्य ...
... आत्मभूत ...
... प्रयोः ...
... न स्यात् ...
... निविकल्पविज्ञानपरपर्याय ...
... हि ...
... तमर्थ ...
... पुनः तत विवर्तितं ...
... घटम् ज्ञानय ...
... व्यवहारात् ...
... अस्य ...

ज्ञानम् - वस्तु, ज्ञानमेति - आ नयशब्दवाच्यं भवति, स्वम्-क
 नयेति - नयेति शब्दवाच्यं भवति। तत्र प्रथमं घटमानये
 श्रुतेऽखण्डे वाक्यार्थं स्व ज्ञायते, न तु प्रति पदमर्थयति,
 पुनः प्रसङ्गेन घट नयेति श्रुते घटशब्दस्यान्वयेन
 नयशब्दस्य व्यतिरेकेण च ज्ञायते घटपदस्य
 मयं मयः, ज्ञानयशब्दस्यायं नयशब्दस्य मयं इति
 ज्ञानयनययुक्तम्, अथवा प्रति पदमर्थज्ञान कदापि
 न भवेत्

अथर्ववेद

अथर्ववेद

अथर्ववेद

अथर्ववेद

अथर्ववेद

Control:-

ज्ञानम् - विज्ञानम् भाति - स्फुरति

तथा - तत् क्व तदात्मकम् - स्वात्मश्रान्ति-

आभिलाषत्रयम्

अपवभासिष्यते - स्वप्रकाशत्वेन स्वयं स्वं प्रति

भासतविषयो भविष्यति

अथर्ववेद

अथर्ववेद

अथर्ववेद

निर्भीसमानो

विज्ञानप्राप्तिर

विज्ञानप्राप्तिर

विश्रान्तिकृतो

विज्ञानप्राप्तिर

विज्ञानप्राप्तिर

वाचक इति भवति

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

तत्

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

स्वरूपे

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

विज्ञानस्य

227

तत् = अभिलापमयमेव इति =

यथा = विषयस्य =

सुखरूपत्वाभावेऽपि =

ज्ञानं → सुखात्मकं भाति =

तथा मा भूतः =

अभिलापात्मा =

रूपादि विषयः =

तथापि =

विज्ञाने =

तदात्मकं =

विषयादि =

विमिश्रमयत्वात् =

अभिलापमयत्वमेव =

वस्तुतः =

स्तेमित्याद्यवस्थापि =

यदि न =

परामर्शमयी =

तर्हि =

अस्या =

विकल्पात्मकः =

प्रमातव्यापारः =

अनुलोमात् =

संभवः =

प्राप्य परमाद्यैः सवः =

प्रमाणं तद्वत् - सवः - प्रमाणं तद्वत्

ये किं न भवति न च - येन न भवति न च

स्मरणं च = न स्यात्

रूपविषयाध्यवसायी =

हि = यदि = विकल्पः =

उदियात् = किमन्यत् =

सर्वचिन्तासंहरणेन =

स्तौमित्यं = नाम = न स्यात् =

तत्रापि = आस्ता =

प्रकृतः = परामर्शः =

सकलेन च = प्रादुर्गामेण =

प्रादुर्गामेण = हि =

सहन्ते = वस्तुनि =

तत्र च = नियतशब्दयोजन =

क्रियते = [

तथाहि =

बालस्य = पुरतः = पिण्डे =

सहजो यः परामर्शः =

स्वाभाविकः प्रथमव्यहार योजना- निमित्तभूतः
ननु शहानुभूतशब्दसंस्कार- रूपः

लेखनं च =

स्मरणं च =

सर्वचिन्तासंहरणेन =

सहन्ते =

सहजो यः परामर्शः =

अथानुवृत्तिः
अथानुवृत्तिः
अथानुवृत्तिः

228

अहम् = 'अहम्' इत्यादि विच्छेदेन =

इदम् इति = विच्छेदेन वा =

तत्पृष्ठे एव = गौर इति गौ इति वा =

प्राप्ते = प्राप्ते =

सोऽपि = अभ्यासात् =

प्रमातृमयी भवति =

तत्पृष्ठे च = अन्यः प्राकृतिः =

वलीवर्द इति =

एवमन्यत इति संकेत तत्त्वम् =

तस्मात् = अस्ति =

साक्षात्कारे = प्रत्यक्षमात्राः =

अपि प्राब्दस्य = अयमाप्रायः =

इह = साक्षात्कारो =

वस्तुतः = 'पश्यामि' =

इत्येवेभूतः =

संस्कृत-शब्द-कोश-प्रकाशक-श्री-...

विकल्पन व्यापार पर्यन्त एव =

विकल्पो = ... हि =

प्रत्यक्षस्य = ... व्यापार =

इति = ... परोऽपि = ... मन्यते =

न च = ... व्यापारः =

तद्वतो = ... मिन्नो युक्तः =

तत्स्वरूपमूला = ... हि सः =

भवतु वा = ... क्षणमात्रस्वभावः =

साक्षात्कारः = ...

तस तत्रापि = ... अस्ति विमर्शः =

अवश्यं चैतत् = ...

अन्यथा = ... इति यदि स न स्यात् =

तत् सकामिसंधानेन =

जवात् गच्छन् = ... त्वरितं च =

वर्णान् घटन = ...

द्रुतं च = ... मन्त्रपुस्तकं वाचयन् =

... न ...

Left margin notes in Devanagari script, including commentary and additional examples.

Right margin notes in Devanagari script, including commentary and additional examples.

तथाहि = तस्मिन् देशे =
 ज्ञानम् = आचक्रामिषा =
 आक्रमणम् = आक्रान्तता - ज्ञानम् =
 प्रयोजनान्तर =
 अनुसंधानम् =
 तित्यक्षा - देशान्तरानुसंधि =
 तत्रापि = आचक्रामिषा =
 इत्यादिना = संयोजनवियोजनरूपेण
 परामर्शेन विना =
 अभिमतदेशावाप्तिः =
 कथं भवेत् =
 एवं = त्वरितोद्ग्रहणवाचनादौ
 मन्तव्यम् =
 तत्र विशेषतः =
 स्थानकरण = आक्रमणादियोगः =

तस्मिन् देशे =
 आचक्रामिषा =

संयोजनवियोजनरूपेण
 परामर्शेन विना =

तत्र विशेषतः =

स्थानकरण =

280

अत्र च = $\frac{1}{2}$ यतः = $\frac{1}{2}$ पश्चादाविस्थितविकल्प

न संवेद्यते : $\frac{2}{3} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{3}$

तत्तु सुव - त्वरितत्वम् =

इति सूक्ष्मेण =

प्रत्यवमेशीन = संवर्तित =

शब्द भावनामयेन

माध्यमेव = $\frac{1}{n} \sum_{j=1}^m x_j$

निकाशः

सर्वातिता = → सि =
सर्वभावता = → पसारता =

शब्दभावना = प्रसारण = प्रसारण
विवर्तमाना = विवर्तमाना

स्थली विकल्प : =

यथा = ५० इदमित्यस्य = ५०५

प्रसारणा = धृजः शुक्रः इत्यादिः =

وہاں سے - مسند سے یہ کہتا ہے

तस्यापि = $\frac{1}{2}$ पृथुबुध्नोदराकारः शीतलपुष्पम्

शुक्लत्व = ५५ जातीयुक्त गुण समवायी = ५५

۱۔ یہ سب کچھ ہے۔

سحر باغ
 آتش درین سحر باغ و آتش
 (عالمی حرم حق) (الکلی)
 فرخنده می شود در این سحر باغ
 من با تو در این سحر باغ
 خانی شد به بهر و منی تهنیت
 و کلمه کی ملکی (عالمی حرم حق)

Handwritten notes in Urdu at the top left, including phrases like 'بہارِ نبوی' and 'سنتِ نبوی'.

Handwritten notes in Urdu at the top right, including phrases like 'وہ جس کا وہ پرکاش ہوتا ہے'.

Vertical handwritten notes in Urdu on the left margin, including 'کے لئے یہ ہے' and 'یہ ہے'.

Main text in Urdu script: 'शब्दात्मा च विमर्शः = ... मायात्मके = ... प्रकाशापृथग्भूतो = ... भवद्भिः इष्टुः = ... तत् सतत् = ... इत्याशङ्क्याह = ...'

धटोऽयमित्यध्यवसा नामरूपातिरेकिणी । परेशाशक्तिरात्मैव भासते न त्विदन्तया ॥२०॥

धटोऽयमिति ... अध्यवसा = ... नाम-रूप अतिरेकिणी = ... परेशाशक्ति = ... आत्मैव = ... न भासते इदन्तया = ...

Handwritten notes in Urdu at the bottom left, including 'وہ جس کا وہ پرکاش ہوتا ہے'.

232

केन सतत उत्तम =

कैसे ही बात की

धर इति =

यः स्थूलः प्राब्दः =

यः स्थूलः प्राब्दः =

यः स्थूलः प्राब्दः =

स = २०

प्रकाशजीवितस्वभावो =

विमर्श इति =

सोऽपि =

हि =

स्थूलः प्राब्दः स्थूलः =

पृथग्भूत एव भाति =

तौ =

नामरूपलक्षणौ =

प्राब्दाथौ =

सकरूपतया =

सोऽयम् =

सः अयम् =

इत्येवंरूपत्वेन =

परामृष्टांती =

मध्यवसायप्राप्तिः =

यः =

क सा =

परमेश्वरप्राप्तिः =

विमर्शरूपा =

आत्मवत् एव =

आहमित्य =

अनवादिज्ञत्वेन भाति =

النفسانية (النفسانية)

233

नतु कदाचित् = इदन्तया =

विचिद्वन्नत्वेन भाति =

विचिद्वन्नत्वेन = प्रवभासे =

परप्रतिष्ठत्वात् = दद्यादि

पुनर्विमर्शान्तरेण भाव्यम् =

(विमर्शविना स्वात्मारोहभावात्, स्वात्मारोहे विमर्शसंपन्नाप्यध्यवसाऽसक्त-

तत्रापि = एवम इति अनवस्था =

अतो नीलस्य =

प्रकाशानमेव न स्यात् =

प्रतिष्ठाभाभावात् =

तस्मात् = सर्व एव विमर्श प्रकाशात् =

अविचिद्वन्न एव = सर्व एव → अहंस्वरूपः नीलादि-

अध्यवसा इति = रूपश्च सामान्य

आतश्चोपसर्गे = विशेषस्वरूपः

इत्युदन्तः =

सिद्धाय =

النفسانية (النفسانية)

النفسانية (النفسانية)

233

ननु = एवं सर्वस्यैव =

ज्ञानकलापस्य =

अहमित्येव = प्रतिष्ठाने =

वेद्यभूमिस्पर्शो = नास्ति =

वेद्यभूवि च =

देशकालयोगः =

वतु = वेदकाण्डे =

देशकालयोगाभावे च =

यत् इदं = ज्ञानानां =

स्वाशंपेक्षया =

ज्ञानान्तरापेक्षया च =

सकमत्वं = लक्ष्यते =

तत् कथं स्यात् =

क्रमाभावे च = सकलमेव =

वस्तुतो भवेत् = ज्ञानानां

ततश्च =

अं

अहन्तामेव
ब्रह्मसंन्यासो
ब्रह्मसंन्यासो

धरादि संबन्धः

ज्ञानानां
अहन्तामेव
ब्रह्मसंन्यासो
ब्रह्मसंन्यासो

सर्वस्यैव
ज्ञानकलापस्य
अहमित्येव
वेद्यभूमिस्पर्शो
वेद्यभूवि च
देशकालयोगः
वेदकाण्डे
देशकालयोगाभावे च
ज्ञानानां
स्वाशंपेक्षया
ज्ञानान्तरापेक्षया च
सकमत्वं
लक्ष्यते
तत् कथं स्यात्
क्रमाभावे च
सकलमेव
ज्ञानानां

235

ज्ञानस्मृत्यादिप्राप्तिभिस्तद्वान परमेश्वरः ॥

کتابخانه شخصی آیت الله العظمیٰ خراسانی - قم

इति = ५०० यत् = ५०३ उत्तरे = ५०५ तत् = ५०७

कथं निर्वहते ? - दुःखं ^{यत्} सिद्ध्येत्

इत्याशङ्कां शामयन् = ان شكاً و محذوراً

पूर्वीक्तमुपसंहरति = *وہاں سے واپس لے کر آئے ہیں*
محمد رفیع

* चित्तस्य मायाशक्त्या भिन्नं

धरादि संवेद्यं तज्जिह्वाकाल

अभिज्ञे प्रकाशते, यस्याभेदेन विभक्तदेशकालादिना

अवष्टम्भात् विभक्तदश
ज्ञानस्मृत्यादिप्रवभासत् ॥

अवष्टम्भात् विभक्तदश
ज्ञानसूत्र्यादिप्रवभासत् ॥

केवलं भिन्नसंवेद्य-

उपरागत

देशकालानुरोधतः ।

ज्ञान स्मृत्य वसायादि

सक्रमं प्रतिभासते ॥ २१ ॥

केवल = १० भिन्न संवेद्य = १०, १०, १०, देशकाल अनुरोधत.

وہ کالہ رنگت ہے۔ - جو ان لڑائیوں میں ہے کہ وہ کالہ رنگت ہے۔

ॐ ज्ञान-स्मृत्य-संसायादिः

सक्रमे = १०० प्रतिभासते = १००

میں نے تم کو بھائی و بہن بنا لیا ہے
لہذا کمال کی زندگی سے سیکھو

۵۲۰۳

صلى الله عليه وسلم - لكن في كل وقت من اوقاتنا كما قال الله تعالى - لا اله الا الله

(99)

सकृमत्वावभासः =

परस्परापेक्षया = स्वांशपेक्षया च =

यद्यपि = कालक्रमएव =

स्फुटो = विज्ञानेषु भाति =

न देशक्रमः =

तथापि = विमूढस्य =

पर्वतसंवेदनं =

विततमिव = बदरसंवेदनं च =

सूक्ष्ममिव भाति =

इति द्वे देशक्रमोऽपि =

दीक्षितः =

तेन =

वेद्यगतः =

क्रमः =

स्वीकाराभासात् =

सकृमत्वम् =

ज्ञाभासमानमपि =

This karika says:-

"Citi" is one & devoid of diversity (akrama), yet owing to the affecting by tempo-
ral and spatial limitations of number of objects, it assumes diverse forms
(Sakrama) as perception (ज्ञान), remembrance (स्मृति) & determination (निश्चय).

100

235

न अपारमार्थिकम् =

आभासमानस्य =

परमार्थत्वात् =

ततश्च युक्तमुक्तम् =

ज्ञानादयोऽस्य भगवतः प्राक्तन्य इति

मायाप्राक्त्या विभोः

इति श्लोकेन =

स्वरूपवैचित्र्यं =

ज्ञानानां दाश्रीतम् =

ज्ञानेन =

देशकालवैचित्र्यम् =

इति विशेषः = एवं भेदो भवति

:-

वयं तं शिवम् — प्रकाशस्वरूपपरमात्मतत्त्वरूपं शिव नः ।

इति प्रसिद्धं सुखकारि-

ः शिवम् ॥

स्तुमः - स्तुतिद्वारेण तत्त्वरूपं विमर्शविषयतां
नमस्त नयामः

ततो यः स्वेच्छया - स्वातन्त्र्यप्रेरितया कार्यैकगम्यया

इति सूक्ष्मयेच्छा शक्त्या स्वरूप भूतया, न तु

लौकिकेच्छया मनोधर्मरूपया, स्वात्मनः - प्रकाश-

रूपात् स्वरूपात्, यः अभेदः, स्वस्मिन् तादात्म्ये

अवस्थानम् इति यावत्, तेन धनम् - स्फुट-

रूपान् धरादीन् इव मृदन्तः, भावन - ग्राह्य-

ग्राहकरूपान् - जडाजडान् पदार्थान्, ते - भावाः

अपोह्यन्ते - स्वतोऽन्योन्यतश्च भेदेन

भास्य भास्यन्ते ऽनेनेति, तदपोहन शक्ति-

इति यावत्, तदेव एक एवम् - पाषाण-

दारणं करणम्, ततः - तेन - छिन्दन -

स्वतोऽन्योन्यतश्च भेदेन भासयत् ।

चित्राणि यानि रूपाणि अथैव तेषां भावानां

स्वरूपाणि तानि करोति - प्रतिबिम्बतया स्वात्मन्य

प्राविर्भावयति तदुक्तं भवति । P.T.O.

यः प्रकाशात्मा =

इत्यादिना =

234

'सिद्धे सर्वस्य जीवतः' इत्यन्तेन निषीर्यते -

प्रमाण - शब्द - निषीर्यते -

तत्र = ^{अत्र} श्लोकेन = ^{प्रत्यवमं प्रो} प्रत्यवमं प्रो विकल्पो
विशेष' इति सूच्यते = ^{अत्र} इति सूच्यते = ^{प्रमाण} प्रमाण

ततः = ^{श्लोकेन} श्लोकेन = ^{प्रमाण} प्रमाण 'सिद्धे प्रहप्रत्यवमं प्रो -

'ऽपोहनव्यापारासंभव' उच्यते = ^{प्रमाण} उच्यते = ^{प्रमाण} प्रमाण

ततः = ^{स्वदृष्टावेव} स्वदृष्टावेव तदुपपत्ति' इति सूच्यते = ^{प्रमाण} इति सूच्यते = ^{प्रमाण} प्रमाण

इति श्लोकेन = ^{प्रमाण} इति श्लोकेन = ^{प्रमाण} प्रमाण

ततोऽपि = ^{द्वयेन} द्वयेन = ^{प्रमाण} प्रमाण

'अशुद्धस्याहमित्यवमं प्रोस्य विकल्परूपा' [अशुद्धस्याहमित्यवमं प्रोस्य विकल्परूपा']

ततः = ^{श्लोकेन} श्लोकेन = ^{प्रमाण} प्रमाण

'अनुसंधानस्यापि विकल्परूपा'

अनुसंधानं प्रमाणं = ^{प्रमाण} अनुसंधानं प्रमाणं = ^{प्रमाण} प्रमाण

288

والمعنى

एवं भूतः ॥ यन्मनुसंधानादिरूपमेव

مما اوسدان في

परमेश्वरस्य सष्टत्वम् इति

श्लोकेन =

ततः = प्रकृते चिदात्मन्यधीवभासस्य

सत्त्वोपसंक्षिप्यते

श्लोकेन =

ततो =

द्वयेन =

तस्यैवार्थावभासस्यानुभवस्मरणादौ वैचित्र्यमुच्यते, तदुक्तिश्च प्रकृता-

यामीश्वररूपस्वात्मप्रत्यभिज्ञायामुपयुज्यते' इति श्लोकेन =

इत्यादिकस्य =

तात्पर्याधी =

अथ ग्रन्थार्थो व्याख्यायते =

उक्तमिदं =

"स्वभावमवभासस्य विमर्शः....."

इति, =

तत्र =

विमर्शोऽभिलाषात्मना =

शब्देन =

योजित एव =

وہ شہید مہا بھارتی

238

तद्योजनाकृतं च = विकल्परूपत्वे =

प्रदुष्टापि =

परमेश्वरे प्राप्त =

न चैतदिष्ट =

तस्य =

संसारपदे =

मायात्मन्युपपत्ते =

परमेश्वरमाया =

इत्याशङ्क्याह =

अहं प्रत्यवमशो यः

प्रकाशात्मापि वाग्वपुः ।

नासौ विकल्पः स ह्युक्तो

द्वयाक्षेपी विनिश्चयः ॥१॥

यः अहं प्रत्यवमशो =

प्रकाशात्मापि

वाग्वपुः

न असौ विकल्पः

स हि उक्ता

द्वय अक्षेपी

विनिश्चयः

Handwritten notes in the left margin, including 'कल्प' and other terms.

Handwritten notes in the right margin, including 'वाग्वपुः' and other terms.

* स्वात्मनि यः स्वात्माङ्गीकारस्तद्वपः, न तु बाह्याभ्युपगमस्तुल्य इति कल्पग्रहणम्। तथा
 मनन्यमुख प्रक्षित्वरुपम् स्वग्रहणे परापेक्षारहितं नाम् यत स्वतन्त्र्ये तत्र या विश्रान्तिः
 २३१ आत्माविश्रामः सारुप्यस्य (१०५) तादृशः॥

प्रकाशस्य - विप्रदुसंविद्रूपस्य - चिद्रूपस्य
 स्वात्मनि स्थितत्वात् प्रकाशस्य - विप्रदुसंविद्रूपस्य - चिद्रूपस्य
 "अहम्" इति स्वग्रहणे
 मानसत्वेन सूक्ष्मं देहादि संस्पृशैर्ना विलीभूतस्य

यः - जीवितभूतः
 सारस्वभावो -
 विद्वेदशून्यो -
 आत्मा - जीवितभूतः
 सारस्वभावो -
 विद्वेदशून्यो -

अभ्युपगमकल्पो -
 मनन्यमुख प्रक्षित्व -
 स्वातन्त्र्य विश्रान्तिरुपः -

"अहमिति" -
 असौ -
 विकल्पो न भवति -

विकल्पवाशाङ्गायां -
 दृश्याति -
 वाग्वपुरपीति -

विषयरूपात् -
 श्रोतग्राह्यात् -
 शब्दादस्य -

इत्यत आह विषयरूप इति श्रोतग्राह्यात् शब्दादस्य
 अन्य एव इति वाक्य उच्यते अन्य शब्दस्वरूपो मयि ॥

* स्वाध्यासेन → अयं धर्तः, इति हि धर्तशब्दवाच्यः सोयं पुरः स्थितो भावो भवति, तैत्तिरीय
वाच्यवाचक सङ्केतकरण (106) हेतोः शान्तरस्य परमशीत्यैव वाक्त्वम् उक्तम्। न तु
बाह्यस्थ स्थूल शब्दस्य॥ (१) (२) (३) (४) (५) (६) (७) (८) (९) (१०) (११) (१२) (१३) (१४) (१५) (१६) (१७) (१८) (१९) (२०) (२१) (२२) (२३) (२४) (२५) (२६) (२७) (२८) (२९) (३०) (३१) (३२) (३३) (३४) (३५) (३६) (३७) (३८) (३९) (४०) (४१) (४२) (४३) (४४) (४५) (४६) (४७) (४८) (४९) (५०) (५१) (५२) (५३) (५४) (५५) (५६) (५७) (५८) (५९) (६०) (६१) (६२) (६३) (६४) (६५) (६६) (६७) (६८) (६९) (७०) (७१) (७२) (७३) (७४) (७५) (७६) (७७) (७८) (७९) (८०) (८१) (८२) (८३) (८४) (८५) (८६) (८७) (८८) (८९) (९०) (९१) (९२) (९३) (९४) (९५) (९६) (९७) (९८) (९९) (१००)

अन्तरवभासमानः =
संविदूपावेशी =
शब्दनात्मा भिलापो =
वागित्यनेनोक्तः =
वक्तिः → अर्थ =

* स्वाध्यासेन =
सोऽयमित्य =
समिसवन्धनः =

यादि =
कस्मात् =
न विकल्पः =

अह =
न हि अस्य =
विकल्पलक्षमस्ति =

तथा हि =
विविधा =
कल्पना =
विविधत्वेन च =

कल्पना =
विविधत्वेन च =

शाङ्कतस्य = ००

कल्पान्त्यव्यवच्छेदने =

विकल्प: = $\frac{25.6}{2}$

विविधत्वं च \Rightarrow विविधता \rightarrow

वह्नावनी

संभावना ३

समारोपः

(کمرہ نمبر ۲۲) - ۱۵۵۰ - ۱۵۵۱ = نیراسے

साते भवतु

द्वय = २०

वस्तुवाच्यरूपः = अर्थवाच्य

प्रोक्षायति = ان يمسح بوجهه

→ مکملہ

तेन =

विकल्प =

अवप्रत्यय = अवप्रत्यय

तत च = 12

निश्चयतः =

विभिन्न सं

$$\text{सितम्बर} = \frac{1}{2} \text{ ५१२५००}$$
[illegible]

तथा च =

नास्तीति व्यर्थं
निकल्पकारमेव

भवति → तत् च भवति भवति शक्तिः

तथा च =

کہ نہ انی جو ہے وہ انی کے ہی گناہ ہے۔ ان دو کو اسماعیل و یسہ کہتے ہیں۔

وہاں سے وہی دکان ہے۔ جہاں اب پرکاش سے لیا جاتا ہے۔ انکان سے لیا جاتا ہے۔

۱۰۰ - یہی وہ دھپ ہے جس سے اس پر کیا کرتے ہو۔ یہ پڑھو۔

108

241

संभवात्

भिन्नयोरवभासो हि

स्याद्घटाद्योर्द्वयोः ।

प्रकाशस्येव नान्यस्य

भैदिनस्त्ववभासनम् ॥२॥

मित्रयो

श्रवभासो

॥ हि ॥
 धरा मधर यो द्यो

$$\text{स्याद} = \text{८} \rightarrow$$

प्रकाशस्यैव

پیش کی طرح

न = ॐ

भेदिनस्त्व

3. مدونة - الزمان

प्रवभासनम् = प्रवभासनम्
- प्रवभासनम्

و کال کلا سے رست ہے۔ دین اگر کاش ما با من سے ہے۔ اگر دین پر کاشی مای با من سے۔

بنے یہ بن اویاس گٹ لہد اگٹ (پ ۵) [یہ تو مایا پر اوہی ملکیت ہو جائے۔ یہ ہو جائے آ
پرکاش کی طرح دوسرا وجہ یعنی اپرکاش اگٹ اویاس نہیں ہو سکتا ہے۔ کیونکہ مایا پرکاش
پرتی ندر کوئی دوسرا وجہ ہی نہیں۔

यद्वै = धरस्थान = खेदो
 धरस्थान = खेदो

समाधेयः =

योग्यः = देशाभिमतः

स्थानाक्रमणशीलो =

विज्ञानजनकः = स्वकारणोपनीतः

समावृतः = पटादिस्वभावः

धराधरयोदयो रश्मवभासस्य =

संभावनात् =

सावकाशी भवति =

अधरस्य = सत्यारोपे =

निवेधलक्षणोपोहनः =

व्यापारः =

इति = तदनुप्राणिता =

विकल्परूपता = इत्येतस्य =

निश्चयः = लिङ् संभावनायाम् =

इति संभवः =

अत्र विकल्पोक्तः =

तुल्य कक्षयस्य → सदृशबलस्य, प्रतियोगिन्

ननु कथं धराधरयोस्तुल्य कक्षयत्वम्?

सत्य यथा सत्तायोगेन धरस्य भावबुद्धि जनकत्वं

तथा अधरस्यापीत्य इतरेत मात्रेण तुल्य कक्षयत्वं

ननु प्रकाशः अप्रकाशयोः अपि तुल्य कक्षयत्वं स्यात्

आह "न च" → अन्यथा तस्य तमसोऽपि

पदार्थ प्रकाशत्व प्रसङ्गात् इति

अयमत्र सङ्क्षेपः → भावः

अधीत् अयमिति प्रकाशस्य स्वग्रहण-

समये प्रकाशस्यैव - प्रकाशावत्, अन्यस्य

भेदिनः - प्रकाशरूपस्य प्रतियोगिनः

अधरग्रहे अधरस्यैव, तुः व्यातिरेके,

प्रवभासनं न भवति अतोऽत्र विकल्पत्वं

नास्तीति —

P.T.O

तुल्य कक्षयस्य → सदृशबलस्य, प्रतियोगिन्
ननु कथं धराधरयोस्तुल्य कक्षयत्वम्?
सत्य यथा सत्तायोगेन धरस्य भावबुद्धि जनकत्वं
तथा अधरस्यापीत्य इतरेत मात्रेण तुल्य कक्षयत्वं
ननु प्रकाशः अप्रकाशयोः अपि तुल्य कक्षयत्वं स्यात्
आह "न च" → अन्यथा तस्य तमसोऽपि
पदार्थ प्रकाशत्व प्रसङ्गात् इति
भावाः

अधीते = अधीतः
प्रकाशो न भवति = सत्ता
अधरे

हि = अहम्
प्रमाणं प्रति

अस्य = अस्य

अस्य = अस्य

अधीते = अधीतः
प्रकाशो न भवति = सत्ता
अधरे

अधीते = अधीतः
प्रकाशो न भवति = सत्ता
अधरे

अधीते = अधीतः
प्रकाशो न भवति = सत्ता
अधरे

अधीते = अधीतः
प्रकाशो न भवति = सत्ता
अधरे

भेदेन व्यापारः

असहिष्णोर

प्रकाशस्य प्रतीतिरिति -

न हि प्रकाशग्रहणसमये तयो ग्रहणं संभवतीति चेति भावः ॥११॥

292

अवभासनमेव नास्ति -

अवभास
संभाव

तदभावे कस्यापोहनम्?

अवभाससंभवेऽपि

प्रकाशरूपत्वमेव

भवेद्यदि ह्यत्राभ्युपगम्येत तर्हि अप्रकाश-
संभवो पक्षतस्तौ
प्रकाशात्मे सहेव
सवाच्यः ॥

न च प्रकाशस्य
स्वरूपगति भेदो
युक्त इति भावः

न च प्रकाशस्थः -

स्वरूपदेशकालभेदो

येन द्वितीय प्रकाश

एकस्मादपोह्येतेति

हि इति -
यत्

हीति =

यस्मात् स्व

ततो

द्वयाभावाद

अपोहासंभवे

असंभवे

विकल्परूपत्व

अभावात्

चिन्मात्रे

परमशीत्मानि

अहमिति =

अहमित्येवं स्थितं

स्वरूप परमेशः

स्वस्वरूप-
परमेशः

प्रत्यक्षमिहा एव

न तु विकल्पः

न तु विकल्पः

न तु अतद्व्युत्पत्तप्रकाशात् स एव दृश्यं न भवतीत्यर्थः ॥

112
 ननु = घटे = परिनिष्ठितरूपे =
 दृष्टे = तत दर्शनमुपजीवता =
 विकल्पेन = कथमधरस्य =
 निषेधनं क्रियते =
 न ह्यधरस्य = केनचित् = नापि =
 गृहीतम् =
 घटे दृष्टे =
 कथंकार =
 सत्यमे = एवं प्राक्य =
 पथेनुयोज्यो =
 न तु वयम्, यतः =
 सधरादुभयं

ननु = घटे = परिनिष्ठितरूपे =
 दृष्टे = तत दर्शनमुपजीवता =
 विकल्पेन = कथमधरस्य =
 निषेधनं क्रियते =
 न ह्यधरस्य = केनचित् = नापि =
 गृहीतम् =
 घटे दृष्टे =
 कथंकार =
 सत्यमे = एवं प्राक्य =
 पथेनुयोज्यो =
 न तु वयम्, यतः =
 सधरादुभयं

ते सधरादर्शनोदेव हि
 वासना प्रनुद्यते न च घटोऽधरसदृशः
 प्रत्युक्तविलक्षणा इति भावः॥

महामहोदय

224

इत्यपि उक्तम् =

स्थिते एवे च = तत्प्रतिभा =

धराभासम् =

अतत्प्रतिभा च = अधराभासः =

प्रमाता भजते =

→ सेवते, तावत् =

तदेविकल्पदशाया =

चित्स्वभावोऽसौ धरः = विश्वधारिण

चिद्वदेव = विश्वधारिः =

पूजः = न च = तेन =

केचित् = व्यवहाराः =

ततः = माया व्यापारम् =

उल्लासयतः = पूजमापि =

खण्डयते भावं =

तेन = अधरस्यात्मनः =

व्यपोहनम् = आश्रित्य

यत्किञ्चिद्मायायाः प्रकाशः

यत्किञ्चिद्मायायाः प्रकाशः

244

तस्य पटादेश्यापोहनं =

क्रियते = فعل ماضی → निषेधनरूपं = نوعی

तदेव = همانکه व्यपोहनमाश्रित्य = استوار شد

तस्य = از آن घटस्य = کوزه

निश्चयनम् = یقین उच्यते = گفته می شود

'घट एव' इति = فقط کوزه

'एव' स्वाधिस्य = $\text{در$ संभाव्यमाना = فرض شده

अपरवस्तु = چیز دیگر निषेधरूपत्वात् = به واسطه نوعی

सष सव = همانکه परितश्चेदात्तं = بعد از آنکه

भेदेन ततः धातु कल्पात् = در این مورد परिच्छेदः = قطع इति = اینکه

→ यतः सव = از آنکه

तस्मात् = از این جهت युक्तं = مناسب

द्वयक्षोपी विकल्प = دو مورد

इति = اینکه पूर्वश्लोकोक्ते = در شلوک قبل

वस्तुस्य = چیز श्लोकद्वयेन = در دو شلوک

و

हेतुः =

क्रमेणोक्तो =

यस्मादेवं =

सर्वविकल्पः =

ततोऽहमिति =

प्रादो विमर्शः न विकल्पः =

इति =

श्लोकत्रयेण =

महावाक्यार्थः =

प्राक्त्यैरपि =

प्रमातुरेवाय =

व्यापार उक्तः =

"सक प्रत्य वमर्शाख्य"

इत्यत्र =

"प्रपत्तेति स्वयमिति" च

वदतिः =

सत्वेतः

कथं समर्थः =

इत्य =

जास्ताम =

सततः =

4th Shaloka:-

तनुं च

see note on the left

ननु = एवंमहंरतिप्रपिः

प्रत्यवमशीडनहंरुमस्य =

घटादेः = प्रतियोगिनो =

अपोहनीयस्यापोहे =

विकल्परूपता =

इत्याशयेनाह =

अहमिति विमर्शः

चित्तत्वेनैव सर्वप्रकाशरूपः

चित्तत्वं मायया हित्वा

भिन्न एवावभाति यः ।

बुद्धे -

देह बुद्धावथ प्राणे

कलिपते नभसीव वा ॥४॥

देहादौ अहमिति
मो विमर्शः

प्रमातृत्वेनाहमिति

विमर्शोऽन्यन्यपोहनात् ।

विकल्प एव स पर-

प्रतियोग्यवभासजः ॥५॥

यतोऽसौ अतत् घटादि देहादि
मिथेधनात्

यः =

चित्तत्वं

मायया

हित्वा =

सर्वमस्माद्विमुक्तं - बुद्ध्यादौ

अदृष्टात्मा - श्रीसदादिशिवादिनाम्ना
तस्मिन् ॥

۱۰۰

$$y = \frac{1}{2}$$

لنا حقول من غلاتهم

بدین - فیضانِ اسلامی

میران مدرسه =

$$= \frac{1}{2} \omega \omega_0$$

جہاں نہ باہر نہ اندر نہ سوئے

حق موقوفہ - کل جائیداد و زمینیں کے لئے

les 6, OW 2.

اور دیگر کتب و دیوانہ

$$= 25.1 \text{ K}$$

पतिथोम्य = पतिथोम्य = पतिथोम्य

ان کے واسطے کہ

2. $\frac{1}{2} - \frac{1}{2}$

[پر پرئی جوگ ادباس اعلیٰ سے اُداسی سے دلکب]

(۱) 'مائی' پر ارض و ستم ہے

२०००, चिप

ماہ دیر سے تھک گیا ہے۔
جس کوئی نہ سمجھے۔

प्रादो

यः = ३

پورے سے میر

۷۵۴۴

[illegible]

परमप्रावदशाभिव

دشمن کی وفات - دریا

सदादिवादिपुण्यां

من جو پرکھتا ہے

اس سے پہلے فرما کر آئے ہیں

پہلے اس کا نام بھی نہیں لکھا تھا۔

वेदविज्ञानमात्रावतारणे स्मर्यमाणे

119

248

अष्टादशस्तु वेधरूपे प्रसीदौ =

तत्र = प्रत्यवमशोः

विरोधी प्रतियोगी = न कश्चिदपि

अपोहितव्यः संभवति =

धरादेरापि = प्रकाशसास्त्रेन

अप्रतियोगित्वेन

अनिवेद्यत्वात् अप्रतियोगित्वात् =

इत्य = अपोहत्यत्वाभावे =

कथं = तत्र विकल्परूपता =

अष्टादशस्तु वेधरूपे प्रसीदौ =

अन्यस्माद् =

देहादेर्धरादेश्च =

व्यवच्छेदेन = अपोहेन भवन विकल्परूपः =

इति वाक्यार्थः =

अक्षराद्यस्तु =

(120)

248

चित्तत्वं = चित्तं - प्रकाशमात्ररूपं = प्रकाशमात्ररूपं

चित्तं

हित्वा = हित्वा - सदस्यपहस्तनया = सदस्यपहस्तनया

मायाकृतेन प्राक्शब्देन

कल्पित प्रमातृत्वं धर्मितया

अप्रधानीकृत्य = अप्रधानीकृत्य -

भिन्ने = भिन्ने - देहादावहमेव = देहादावहमेव

देहादिः = देहादिः - नीलादौ = नीलादौ

प्रमेये = प्रमेये - प्रमाता = प्रमाता

इत्यः = इत्यः - अभिममनेन = अभिममनेन

'योऽहंस्थूल' = योऽहंस्थूल - इत्यादिविमिश्रः = इत्यादिविमिश्रः

स विकल्प एव = स विकल्प एव

न तु = न तु - प्रादु = प्रादु - प्रत्यवमशीमात्रम् = प्रत्यवमशीमात्रम्

अत्र = अत्र - हेतुः = हेतुः

परो = परो - दितीयो = दितीयो

देहादिर्घटादिश्च = देहादिर्घटादिश्च - यः प्रतियोगी = यः प्रतियोगी

विरोधी

तुल्यकक्ष्यो = तुल्यकक्ष्यो - अन्योन्यपरिहाराच्च = अन्योन्यपरिहाराच्च

व्यवच्छेदेन अवस्थाने

विराद्वस्तस्य = विराद्वस्तस्य -

विराद्वस्तस्य

विराद्वस्तस्य

वन्द्यवस्तुसमस्याः

वन्द्यवस्तुसमस्याः

(121)

यौऽवमासः =

समारोपणलक्षणः =

तस्मात् = यतः =

शब्दादि विनीत
देहादि विनीतः

ततः = निषेधानुप्राणितो =

अहम इति अवमशो जातः =

अहं स्थूलो = न कृशो =

न घटोदि =

शुद्धप्रकाशरूपस्य =

अपहस्तनमेव =

देहादेर्भेदे हेतुः =

तदपहस्तने तु =

परमेश्वरस्य =

स्वात्मप्रदृष्टादनेष्टारूप =

अभेदप्रकाशने =

भान्तिरूपे प्रति =

स्वात्मरूपा = मायाशक्तिहेतुः =

चिद्रूपस्य = अपहस्तनः =

→ देहादेरेव = अत्यक्तवेद्यभावस्य =

$$\begin{array}{r} 249 \\ \hline 251 \end{array}$$

विवेक बालि चर्क

وفاقیہ

मित्रस्यैव = उपपात्त, हान्यतयैव =

प्रमातृतामिमानः = देवदत्तस्य पुत्रः

تथा च = देहादिभिमानभूमिकायां =

स्थिताश्चावीका =

चैतन्यविशिष्टः कायः पुरुषः ॥ सात्मा ॥

इति = ५०० कायमेव = ५००

प्राधान्येनाहुः - *प्रधान्यानाहुः*

سری۔ باب۔ علیہ السلام

तथाभिमानात् = अंगुलीयुक्तं चक्षुः

ततोऽपि $\frac{1}{2}$ विवेकवन्तः =

पाक जीह्यति = ^{الحرق}_{الغذاء} - अ० ३, परिणामादिः ^{منه}_{النظام}

बलाद च = $\frac{1}{\sqrt{2}}$ स्थिर = $\frac{1}{\sqrt{2}}$

کائنات کے لئے
 اس لئے کہ یہ سب کچھ خدا کا ہاتھ میں ہے
 خدا کا ہاتھ میں ہے

प्राचीरस्य = اس دیوار
पश्यन्तो = دیکھ رہے

बभ्रुक्षापिपासा = ४०-४५ योगयोग्यं = १०६

الکامیاب ہو کر اسے ساقی و سجادہ دار

252

प्रत्यत्वात् = ^{फल} नमस्तुल्यं = ^{फल} ३५

वतु = १२०
महाभूताकाशास्वभावः

प्रमातृ तत्त्वं = \rightarrow - २५/१०५

ग्रान्यत्रह्मवादिनः = ग्रान्यत्रह्मवादिनः

सौख्य प्रभृतय आहुः = २० ३५५

तस्मिन्नापि = ३३३३३३ ७

वेद्ये शून्यान्तरं = २०० - २००

तत्रापि = ७०६१० प्रत्यान्तरम् = २५३

इति यावदेतन्नावकल्पना = ५६८ - ५७०

न नुदयति = ५५, ५६

तदर्थमाह = "कल्पिते" इति =

نہیں کہہ سکتے تھے۔ اور یہ نہیں کہہ سکتے تھے کہ میں نے ان کو قتل کیا ہے۔

پرمার্থ پرکاش بलेन =

यतः सर्वस्थः = सर्वत्र

प्रकाशो = ४०१/५ वस्तु = ३५५/५

देहादिवशात् = लुप्तम्,

بسم الله الرحمن الرحيم

اسی طرح لکھا ہے کہ - دس کے برابر - وہ جو دس کے برابر ہو

تथात्तारमिमानमात्र =

देहादि = ^{देहादि} प्रमातेति = ^{प्रमातेति}

→ संकोचमात्ररूप = ^{संकोचमात्ररूप}

चित्तत्वं = ^{चित्तत्वं} सूत्र्य = ^{सूत्र्य} भूतल = ^{भूतल}

यथा = ^{यथा} दराभाव = ^{दराभाव}

संकोचः = ^{संकोचः} अपरोवेद्या = ^{अपरोवेद्या}

द्यायादृशुरितं = ^{द्यायादृशुरितं} तु = ^{तु}

चित्तत्वमेव = ^{चित्तत्वमेव} बुद्धिप्राणदेहादि = ^{बुद्धिप्राणदेहादि}

मिथ्या - प्रकृत लक्षण

अमी एव = ^{अमी एव} भूमिकाविशेषा = ^{भूमिकाविशेषा}

उत्तरोत्तरम = ^{उत्तरोत्तरम} आरोहता = ^{आरोहता}

योगिना = ^{योगिना} जाग्रदादितया = ^{जाग्रदादितया}

पिण्डस्थादितया च = ^{पिण्डस्थादितया च}

आमेषु = ^{आमेषु} मयन्ते = ^{मयन्ते}

अपहस्तनं च = ^{अपहस्तनं च}

यारुयास्यते = ^{यारुयास्यते}

से यावत्तु अस्मिन्नर्थे - अस्मिन्नर्थे - अस्मिन्नर्थे

254

कलौदलितमेतच्च चित्तत्वे कर्तृजन्यम् ।
अचिद्रूपस्य प्रान्यादेर्मितं गुणतया स्थितम् ॥ ५

कला = उत्तम उत्तम = श्रुति चित्तम् =

कृतेता ज्ञयतः ॥ अचिद्वपस्य ॥

मिती = मिति, मुद्रा तथा = मुद्रा, स्थितम् = स्थिति, रसिक = रसिक

इतिता = तात्स्थितम् = २३

महाद्वयम् इति वक्तव्यम्
— कथं वक्तव्यम् —

विकल्प एव = २२

द्विविधोऽपि च ग्रयम् = शुद्ध अवाशुद्ध

‘ग्रहे-प्रत्ययो’ द्विधा = ग्रहः प्रत्ययः

اسکے لئے اویسے مانتے ہیں صرف : اساتوभवमान रूपश्च :

دوسرا اوتسندان ہوگا = $\frac{1}{2}$

अनुसंधानात्मा च =

श्रीवात्मनि ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

"अहमिति" (अहं)

२००

सदाशिवात्मानि = सदाशिव
 अहंमिदमिति = अहंमिदमिति
 अशुद्धेऽपि = अशुद्धेऽपि
 योऽहं = योऽहं
 स्थूलोऽभव = स्थूलोऽभव
 गालो = गालो
 युवा = युवा
 स एव अहं इति च अशुद्धे द्विविधः = स एव अहं इति च अशुद्धे द्विविधः
 तत्र = तत्र
 विकल्परूपत्वम् = विकल्परूपत्वम्
 प्रतिष्ठुमेव = प्रतिष्ठुमेव
 इत्युक्तम् = इत्युक्तम्
 अहं प्रत्यवर्तमान इत्यत्र = अहं प्रत्यवर्तमान इत्यत्र

अशुद्धेऽपि तु = अशुद्धेऽपि तु
 अमेदस्य = अमेदस्य
 प्रसफुरणात् = प्रसफुरणात्
 कश्चिद्विकल्पत्वं = कश्चिद्विकल्पत्वं
 साङ्केत = साङ्केत
 तस्य = तस्य
 व्याप्तिर्हि = व्याप्तिर्हि
 व्यपोहयितुमाह = व्यपोहयितुमाह

अशुद्धेऽपि तु = अशुद्धेऽपि तु
 अमेदस्य = अमेदस्य
 प्रसफुरणात् = प्रसफुरणात्
 कश्चिद्विकल्पत्वं = कश्चिद्विकल्पत्वं
 साङ्केत = साङ्केत
 तस्य = तस्य
 व्याप्तिर्हि = व्याप्तिर्हि
 व्यपोहयितुमाह = व्यपोहयितुमाह

अशुद्धेऽपि तु = अशुद्धेऽपि तु
 अमेदस्य = अमेदस्य
 प्रसफुरणात् = प्रसफुरणात्
 कश्चिद्विकल्पत्वं = कश्चिद्विकल्पत्वं
 साङ्केत = साङ्केत
 तस्य = तस्य
 व्याप्तिर्हि = व्याप्तिर्हि
 व्यपोहयितुमाह = व्यपोहयितुमाह

कदाचित्कावभासे या पूर्वभासादि योजना । संस्कारात्कल्पना प्रोक्ता सापि भिन्नावभासिनि ॥६॥

(126)

256

देहाद्यपदार्थ-
विशेषणतया

कदाचित् का = कदाचित् - अवभासे = या = ३

पूर्वभावभासादि योजना =

संस्कारात्कल्पना = प्रोक्ता =

सापि = भिन्न = अवभासिनि =

देह इत्यादि वर्तते = कदाचित् कदाचित् देवा = अनियत = देशकालकारो = अवभासो = नियतानियमितयोः, देशकालयोराकारो यस्य तादृशः

यस्य देहादिरूपस्य प्रमाणं

देहादः = स्वलक्षणरूपस्य =

तत्र या = ३ पूर्वाभासेन =

→ बालादिद्वारावभासेन =

योजना = योऽहेनाल =

स खखाद्य = युवा इत्यानुसंधानम् =

आदिग्रहणात् = उत्तरेण =

23

भाविव्यता

भाविव्यता = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} सामासेन सह योजना
(स्थविरो भावितास्मि) = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} भाविता
इति सा योजना = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
सर्वी कल्पना विक्लपख = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
न तु शुद्ध प्रत्यवमशः = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} चित्प्रतिष्ठः

अत्र ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} देहादिविशेषण ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
हेतुत्वाशयेन = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
यतो = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} → भिन्नावभासित्वमेव ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
देहादेः ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} तदानीमापि = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
अविच्छिन्न = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}

यदि = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} हि = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} तस्य = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
देहाद् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} सवेतः = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} पूणत्वम् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
अवच्छेदहीनत्वं = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
पश्यन् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} अनुसंधानम् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
अहमिदम् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} इति = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
विदध्यात् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} तदियं = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}
सदाशिवम् = ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता} ^{भाविव्यता}

दशा

विकल्प-
चित्त
सर्वतन्त्र-
पि

(ननु किं अर्थः) - योऽपि विचारः सत्यं न भवति

257

केन विकल्पास्पदत्वेन भाष्यते =

यावता = यत्तु विचिच्छन्ने सवः =

सोऽनुसंधिः = मिन्ने हि =

कथमनुसंधानम् =

इति चेद आह = संस्कारात् =

→ प्राक्तनानुभवकृत = वासनाप्रबोधजस्मृतिवशात्

इति यावत् =

प्राणकलाबलवशादनुसंधिः =

बुद्धौ = ज्ञानसुखादितारतम्यात् =

पून्त्ये वैतत्यावैतत्ययोगात् =

अयमपि = विकल्प इव =

एवं = स सवाये धर इति =

धराद्यनुसंधानेऽपि =

विकल्पत्वेन मन्तव्यं =

किन्तु = सतासु =

(सर्वत्रापि)

मते योग्यम्

258

अनुसंधानभूमिषु =

विद्याशक्ति =

अधिकेन =

अधिकर =

स्वरूपपरामर्श

द्युतिवद् =

उद्दीप्यते =

मेधातुनिगिता

इति =

तासां =

परपदशालन =

प्रथमकल्प =

अभ्युपायत्वम =

अभ्युपायत्वम =

अभ्युपायमनू

गुरवः

अभ्युपायमनू

न च =

देहादीना

पूर्वपूर्व =

प्रमातृवेद्यता =

प्रमातृप्रकाशे

प्रमातृप्रकाशे

येन =

प्रमेयं

प्रमेयं

तत्प्रकाशश्च =

न पूर्वप्रकाशं विना =

न पूर्वप्रकाशं विना =

सोऽपि =

न =

न =

प्रमात्रन्तरप्रकाशं

विना =

विना =

इत्यनवस्था स्यात् =

विशुद्ध प्रकाशस्व =

विशुद्ध प्रकाशस्व =

विश्वस्य प्रकाशा इति

निरूपयत =

निरूपयत =

प्रपि तु =

प्रपि तु =

प्रपि तु =

देहाद्यकलुषीकृत

एकस्व चित्प्रकाशं

विशुद्ध प्रकाशस्व =

विश्वस्य प्रकाशा इति

निरूपयत =

निरूपयत =

प्रपि तु =

प्रपि तु =

प्रपि तु =

258

ॐ व्यवहार का लोप

ॐ श्रीगणेशाय नमः

उक्तयुक्त्या = *उक्तयुक्त्या* सदेव = *सदेव*
 सृष्ट्यादिशक्ति = *सृष्ट्यादिशक्ति* अपविद्योगोऽपि = *अपविद्योगोऽपि*
 भगवत उक्तो भवति = *भगवत उक्तो भवति*
 इति दृष्टीयति = *इति दृष्टीयति*

तदेवं व्यवहारेऽपि
 प्रभुदेहादिमाविशान् ।
 भान्तमेवान्तरथौघ-
 मिच्छया भासयेद्वहिः ॥७॥

तद्वत् यत्

बौधम

यत् = *यत्* यत्सर्वथा लोकोचोपस्वाद्यं
 तत् = *तत्*

यदि तदा तदुच्यते
इति संबन्धः

व्यवहारेऽपि = *व्यवहारेऽपि* प्रभु = *प्रभु* स्वीकुर्वन् = *स्वीकुर्वन्*
 देहादि = *देहादि* भावयान् = *भावयान्*
 भान्तम् = *भान्तम्* अन्तर = *अन्तर*
 इच्छया = *इच्छया* भासयेत् = *भासयेत्* बहिः = *बहिः*

ॐ श्रीगणेशाय नमः

परमार्थतो हि सर्वमिदं स्वरूपमेव
आवेशान स्वरूपत्वे तत्त्व
आभासमन्त्रमेव

प्रमातृ

प्रमातृवेनाहमिति
विशेषी
इत्यत आह

यत् = ३ पूर्व दर्शितं = देहे बुद्धौ =

इत्यादि = तत् स्वरूपम् =

उपपद्यते = कथम् = यस्या संभवाति
घटते॥

यदि = व्यवहारे =

→ माया पदे = देह प्राणादिमपि =

प्रभुरेव चिदात्मिका प्रकाशा परमार्थ इच्छया =

प्रमातृत्वात्
विशेषी
इत्यत आह

→ मायाशक्तिरूपया = आवेशान =

देह प्राणादि = प्राधान्येन = प्रमातृत्वा
सीकुर्वन्

स्वरूपं = प्रदर्शयन् =

अन्तः = सौविन्मात्रे = चित्तकाशे

प्रमाण
अन्तःकरणं बहिष्करणं
वेद्यता भूमी
स्फुटम स्फुटं च
क्रमेण इयं
भासयति

मान्तम् = अहमित्येवं रूपम् =

प्रयौधम इच्छयैव =

बहिः = इदमिति =

भासयति = तत् =

सतत् = उपपद्यते =

अन्यथा तु = अनवस्था स्यात् =

आवेशाभावे
प्रमातृ वेद्यतायां
प्राग्यदर्शिता ॥

*. व्यवहारो विधा, लौकिकः अलौकिकः

लौकिकः क्रिय विवक्ष्य रूपः, अलौकिकः भावित -

प्राज्ञीयः तदहं प्रेक्षा व्याख्यादौ स्वयं ब्रह्म प्रेक्षा परतः प्रेक्षा व्याख्यादौ

260

हेतो लिङ्गः =

मित्रक्रमतया संबन्धो धर्मसंज्ञा धर्मे देहादितदि प्रभुत्व सती भावयते

आपि-शब्दः = एव शब्दश्च =

मित्रक्रमौ = यतः =

सतावत् उक्तं = अपोहन स्वरूपम्

तदिति = तस्मात् हेतोः =

एवं जातः =

वक्ष्यमाणरूपम् =

किं तत् ? =

यत् किल प्रभुः =

परस्परं = व्यवहारकाले =

त्रेय वित्रेयः =

प्रेक्षा व्याख्यादौ =

चैत्र मैत्रादिः =

संबन्धिनोः =

देह प्राणादीनिः =

तत्रैव तत्रैव कृत्यादिनां

एकतयाः =

तावतिः =

आभासे =

आविष्टान् =

अन्तमान्तमेव =

अन्तः =

→ अनुक्तिस्तान्तः =

प्रकाशमेव =

अन्तः प्रकाशमेव =

अथोक्तं तत्र मन्त्रिणं तदाभास्यते तत् संविदां विच्छिद्यते
 न विच्छिद्यते तदा तत् संवेद्यं संवेद्यान्तरम्, न च (135) माहृमुच्यते धरादि-
 विच्छेदने वस्तुतः संभवतीति, विच्छेदनेन तस्यावभासने यथासंख्ये धरादि-
 पदाभासतया न तु सर्वभासतया
 न्यायोपेक्षयतया

261
 सन्तः = वाहिः = सकाभासतया =
 भासयति इति संभाव्यते =
 इत्येतच्छातम =

देहादिवेश पूर्वमर्थोऽवभासनेन, प्रभुभा-तेन
 अन्यथा तदावेवावभास

तेन, तेन प्रमात्रा सह =
 एक्यं = सृज्यते =
 अन्येन = प्रमात्रा = एक्यं =
 संक्षिप्यते = घटादिमात्ररूपे =
 स्थितिः कियते =
 पूर्णस्वरूप निमीलनात् =
 तिरोभावः प्राधीयते = संकाद्यते
 तावति = आभासे = तत्कालकृतार्थे
 अवभासे

एक्यावभासस्य -
 अहंविमर्शरूपैक्य-
 अवभासस्य
 संवेद्यपूर्ण-
 त्वदानात्
 अनुग्रहः = कियते = स्वात्मनि लवी-
 करणरूप
 अनुग्रहः
 प्रथोवभासो हि अहंविमर्श
 विलीयते

262

तेन न केवलं - असंख्यं अनादि

महासृष्टिषु - महास्थितिषु - महाप्रलयेषु - प्रकोपतिराधानेषु -
नैव पानं - नैव पानं - नैव पानं - नैव पानं

दीक्षाज्ञानाद्य - भगवतः कृत्य पञ्चक -
योगः सावत -

सततमेव व्यवहारोपि -

ग्राह्यग्राहकोदभावेने नैव संपादिति

यदुक्तम् - महासृष्टिषु -
शुद्धाशुद्धव्यवहारोपि न केवलं महासृष्टिषु

सदा सृष्टिविनोदाय सदा स्थितिसुखमिने ।

सदा त्रिभुवनाहारतृप्ताय स्वामिने नमः ॥

... .. सदा सृष्टिषु - सदा सृष्टिषु - सदा सृष्टिषु -
... .. सदा सृष्टिषु - सदा सृष्टिषु - सदा सृष्टिषु -

प्रतिक्षणमविश्रान्तसुलोक्यं कल्पनाशतैः ।

कल्पयन्नापि कौडप्यको निर्विकल्पो जगत्पथः ॥

برکھن نہ تفصیلا - اس نر ہوگی کو سیدل کھاناں سے کھانا ترنا عوامی - یہ کھو کوئی ایک ہے -
نزدکیت - وہی مہم دن رات سے کھم - وہی ہے دوست -

निर्जये वस्तु
कीटशी मन्त्रो
उत्पत्तिरिति मन्त्र-
263 "तेन" विना

अथानिर्वाणस्य चित्तस्वरूपे

(138)

समाधिना कित्वा सिद्धय-
मिच्छेत्कारणम्

नास्तीति वासनाधिकार-
वेक्षणम्

इह = चित्तस्वरूपे प्रपन्नरथीवभासः =

स्थित एव = स्थित एव

तत् = किं = तत्र =

कारणान्तरचिन्तयाः = कारणान्तरचिन्तयाः

इति प्रकृतं प्रमेयं = इति प्रकृतं प्रमेयं

तत्सिद्धये = तत्सिद्धये

उपपत्तिः उक्ता = उपपत्तिः उक्ता

तेन = विना =

इच्छारूपः = प्रत्यवमशी न स्यात् =

इति = इति

तत्प्रसङ्गात् = तत्रापि प्रपन्नरथीवभासोऽस्ति इति समर्थनी-
यम्

प्रत्यवमशी = विकल्पादिस्वरूपम् =

उपपादितम् = युक्त्यावस्थापितं

इति = शिष्याणां =

धियं = समाधातुं =

प्रकृतं = प्रमेयम् =

उपपादयन् = उपसंहरति = निगमप्रकारेण

यदि बाह्यकामादि लोभस्य चिन्तनं भवेत् तर्हि तत्प्रसङ्गात्

एवं स्मृतौ विकल्पे वा-

प्यपोहन परायणे ।

ज्ञाने वाप्यन्तराभासः

स्थित एवेति निश्चितम् ॥८॥

एवं = ५५ स्मृतौ = ५५ विकल्पे = ५५

अपोहन परायणे = ५५

ज्ञाने = ५५ अन्तराभासः = ५५

स्थित एव = ५५ इति निश्चितम् = ५५

प्रमातृसंज्ञानतयाधीनामवभासः

चित्प्रकाश विभ्रान्त्या प्रकाशात्मा = ५५ महे परमेश्वर एव = ५५

यतो = ५५ देहादि प्रमाताभिमानदृष्टायामपि = ५५

वरुतुतः = ५५ जीवावस्थायाश्च = ५५

प्रमाता = ५५ ज्ञाता = ५५

एवम = ५५ इति = ५५ अतो हेतोः = ५५

इदं सिद्धं भवति = ५५ प्रकाशात्मा महे परमेश्वर एव यतः सर्वस्य जीविते तत् सत् सिद्धम्

स्मरणे = ५५ अपोहनजीविते च = ५५

नैव ह्यनुभवो भाति स्मृतौ = ५५

मन्तराभासः = प्रमातृशैलीतया प्रेषित इति भासः

प्रकाशविज्ञानतः स्थित एव =

न अत्र संशयः कश्चित् =

२। यदि = १। हि = ५५ देहादिरेव = ५५५५५५

परमार्थ प्रमाता स्यात् = المعرفة الحقيقية

$$t = 0.5$$

6/ शरीरस्य प्राणस्य धियः शान्त्यस्य वा =
 دیر بریا - بران بریا - بریا بریا - بریا بریا

ان میں سے ایک ہے -
 ان میں سے ایک ہے -
 ان میں سے ایک ہے -
 ان میں سے ایک ہے -

घटादि = परिहारेण = नहि दहः
कोपि घटस्य भवति
इति भावः

देहादेः स्थितत्वात् =

प्र. प्रमार्थं प्रकाशस्तु = २०४७७५१३

सर्व सह

इति = तज्ज्ञान्तविश्वम् =

सर्वशक्ति युक्तात्वात्
अन्यथा सर्वप्रादुर्भावसंभवाः ॥

लेख

पूर्वानुभवपरतु - ५४०

266

266

इति

किन्तु → परमेश्वरस्यैव बहिरूपतया स्वातन्त्र्यायातः
सहजं सव तत्र च ज्ञाने परमेश्वरस्यैव माया-
पदे प्रमातुः सहजं सव ज्ञानशक्तौ
स्मरणादिषु क्षेत्रज्ञानां सो-तरबभासः
पूर्वानुभवरूपः ॥

अन्तराभासवर्गस्य → प्रकाशान्तर्गतस्य सहजतया
गृहणयोग्यस्य धराद्याभास समूहस्य।

किन्तु →
सत्य विशेषाभाव स्वान्तर्भावाभासतया सैवत्र,
तथापि अन्योन्यविशेषोऽस्यैवैकां विष
विशेषहेतोः सद्भावात् इति किन्तु इति

267

नैसर्गिकः — → स्वभावसिद्ध

उत्प्रेक्षणे → उल्लेखनम्

नष्टसौ स्वात्मीयः → शुद्धविमर्शात् जातः

स्मरणकालीनः

अनुभवस्य निर्विकल्प ज्ञानस्यान्तरार्थाभासे

बहिराभासयतः सान्तर्भावावभासे नैसर्गिकः -

निमृष्टेः स्वात्मात्स्वरूप प्रत्यवर्मशादागतः

निर्विकल्प ज्ञाने हि स्वस्वभाव विमर्शे पूर्वमेव

प्रदेतीत्यर्थः ॥

p-70

किन्तु

बहिराभास
नात्मानि

बहिराभास - ५४०

बहिराभास - ५४०

बहिराभास - ५४०

نفس زوہد و تہا (نروال) باب ۱۴۳

तत्र = तत्र
अनुभवस्य = अनुभवस्य
अनुवर्तमानता = अनुवर्तमानता
अतो = अतो
यतः = यतः
ततः = ततः
स्मरणाद्यपि = स्मरणाद्यपि
तत एव = तत एव
आभासः = आभासः
इति = इति
निर्विषयत्वं = निर्विषयत्वं
उद्धोष्यते = उद्धोष्यते
स एतदेव = स एतदेव
इति = इति
आभासभेदः = आभासभेदः
बहिराभासनम् = बहिराभासनम्
स्फुटता = स्फुटता
व्यवधानेन = व्यवधानेन

268

तु = तात्कालिकत्वाभावात्

अस्युता = १००० इति =

ननु = ॐ अनुभवज्ञानात् =

इन्द्रियकात् =

अयत् =

सर्व : ५७५

ज्ञान - पद

०२वधानेन =

बहिराभासनरूपे

کتابخانه عمومی
مکتبہ اسلامیہ

इत्याप्राङ्कय =

प्रविभागम्

तत्र प्रथमं पूर्वीनुभव संस्काराधापेक्षा

स्मृतत्व पक्षे निक्षिप्तं द्वितीये स नैसर्गिक एवास्ति

तु मनो राज्यादौ स्वैर चारिणि

विकल्पे स्वैरचारिणि ।

क्षेत्रज्ञस्यैव स्वतन्त्रता तत्र

विकल्पस्य द्वैविध्यं प्रत्यक्ष- यथाभिमत संस्थाना-

पृष्ठ भा. ० यकः ॥

भासनाद्गुद्वि गोचरे ॥१०॥

अयोपायानपेक्षः
स्वभावसिद्धः

स = ३००० नैसर्गिक एवं

विकल्पे

2

यथा माभिमतः

संस्थाना

क्राभासनाट

ਨਾਇ ਜੀ ਚਰੇ

من من استر ادمان ده حسی
ده خورده ای که کافی نموده
است من بکمی نموده

ایں میں جو

دکلمه و فصحی ۲۲ - پرستش (نیکوکار) (۴) در این سرودن نیکوکار (۱۲) من (۱۲)

* प्रमादितः स्वान्तर्गतत्वेन
अहंति महान्तोऽयम्॥

270

प्रमाणं यथा

अनपेक्षकः

यः प्रत्यक्षव्यापारम् =

अनुपजीवन् = व्याक्षोपसार तथा =

मनोराज्य = संकल्पादिविकल्पः =

स = स्वैरं कृत्वा =

→ स्वप्नेरणनैरपेक्षेण =

स्वातन्त्र्येण = चरति =

→ उदेति = व्ययते च =

तत्र यो = १. बाहिरवभासो =

नीलादेः = प्रन्तराभासमवस्थः =

स = नैसर्गिक एव =

तथाहि = अपरिदृष्टपूर्वमपि =

श्वेते = दृष्टान्नातकालितः =

करयुगलयुक्तः =

दन्तिनमः = अन्तः = प्रमातृभूमौ =

स्थितः = बहिः =

अन्तः करणभूमौ =

स्वच्छधीदयणात्मिकतायोः =

271

विचारः विचारः

स = ॐ विकल्पः = तात्कालिकमेव
 आभासयाति =

अस्मात् च = अन्तराभास =
 संभवसमर्थन = प्रसङ्गागतात्
 आभासभेद = विचारात्
 प्राप्ते = यत् =

प्रयोजने = मुख्यतया =
 अभिसंहितं = स्वात्मनि =
 ईश्वरप्राप्त्यभिज्ञानरूपं =
 तदधिकरण = सिद्धान्तनीत्या =

ज्ञानायाससिद्धम् =
 इति दर्शयति =

अत्रोक्तं -
 अत्रोक्तं -

अत एव यथाभीष्ट -

समुल्लेखावभासनात् ।

ज्ञानक्रिये स्फुटे एव

सिद्धे सर्वस्य जीवतः ॥११॥

अत एव = यथाभीष्ट
 समुल्लेख =

सिद्धे सर्वस्य ज्ञानात् =

272

यत् इदं =

यथाभीष्टस्य =

बहिर सत्त्वात् =

अननुभूतस्यापि =

सम्यक् =

उल्लेखनम् =

अवभासनं च =

विकल्पस्य =

प्रसङ्गात् =

दक्षितम् =

अस्मादेव =

हेतोः =

इदमपि =

सिद्ध्यति =

यः =

कश्चित् =

कीदो वा =

ब्रह्मा वा =

जीवनक्रियाविधौ =

तस्य =

अवभासनरूपा =

ज्ञानशक्तिः =

उल्लेखनरूपा च =

क्रियाशक्तिः =

नैसर्गिकी =

ततः =

तस्यां =

भूमौ =

व्यतिरिक्तैः =

इश्वरोपकल्पित =

स्वात्मनोभिन्नः यः =

इश्वरः तेन कल्पिता =

प्राक्सिद्र सृष्टयुपजीवन

संभावनापि =

नास्ति =

इति =

स्वमेव =

सर्व्वयं

स्फुटे =

प्रत्यभिज्ञेयं

जानाति =

करोति च =

इति =

ज्ञानक्रियास्वातन्त्र्यलक्षणम् =

एकवचनेन =

सर्व्वस्य =

जीवजातस्य =

वस्तुतः =

एकेश्वररूपता =

सूचयति =

Handwritten notes in Devanagari script at the bottom of the page, likely providing commentary or further explanation of the main text. The notes are written in a cursive style and cover the lower half of the page.

274

अनन्तशक्तिरत्नानां यदेकाश्रयसंश्रयात् ।
विचित्रचन्द्रिकोत्थास संसिद्धिस्तं स्तुमः शिवम् ॥

शिवम् = अनन्तशक्तिः स्तुमः = प्रशंसनीयः

विचित्र, चन्द्रिका = उत्थास = अनन्तशक्तिः
संसिद्धिस्तं = भवेत्

अनन्तशक्तिर

रत्नानां =

एवं = स्मृत्यादिशक्तीनां वितत्यः

स्वरूपमियतां दक्षितम्

यत्तु = प्रमातुरपि

स्वरूपमं उन्मीलितम्

तत्तासामेव = शक्तित्वं

समधीयितुम्

न हि स्वतन्त्रं शक्तिस्वरूपं भवितुमर्हति

—

275

अधुना = अ तु = तासो =

शक्तिनाम् = एक आश्रयः =

स च = तच्छक्तिसंयोजनवियोजनादि =

तत्र तत्रयत्
स्वात्म्यम्
तस्य योगा

स्वाच्छन्दयोगात् =

महेश्वरः = न तु = महेश्वरः

जडस्वरूपवह्न्यादिवत् =

दाहकपाचकादि शक्त्यः =

आश्रयमात्रम् =

इति = यत् = उभयम् =

उपदिष्टम् =

न चेत् अन्तःकृतान्तविश्वरूपम् =

इत्यत्र सूत्रे =

ततः वितत्य = निर्णेतव्यम् =

तत्र एकमाश्रयः = ज्ञानविशक्तीनां

निर्णेतुम् = परमात्मरूपमहेश्वर-
रूपमैकं स्थानम्

275
16

या चैषा प्रतिभा ।

इत्यादि = व्यवहारोऽनुभूयते ॥

इत्यन्ते = चतुर्दशभिः श्लोकैः = 14

आदिकं प्रस्तूयते = ॥

तत्र = श्लोकेन = एक आश्रयः = 1

स्वरूपमात्रेण

स्वरूपतः = उपदिष्यते = कथ्यते

ततोऽपि = द्वयेन = 2-3 व्यवहारः = 3

सर्वः प्राति सति = एकस्मिन् = आत्मनि चिद्विषये

आश्रये = युज्यते = न सति = 1

इति = अन्वयव्यतिरेकात्मा = 1

युक्तिः = उच्यते = 1

ततो = 4 व्यवहारस्वरूपे = 4

→ कार्य कारण भावतः = स्मरणतः = 1

सत्यासत्य प्रतिभागतश्च = 1

इति = 1 संक्षिप्य = 1 श्लोकेन = 5

श्लोकाष्टकेन च = 8 उपसंह्रियते

276

प्रतिपाद्यते = ततः श्लोकेन =

सर्वोऽथो = निगम्यते =

इति - आह्निकार्थ संक्षेपः =

अथ = श्लोकार्थो =

व्याख्ययते = यदुक्तम् =

सर्वस्य सिद्धे ज्ञानक्रिये जीवते

[सर्वस्य सिद्धे ज्ञानक्रिये जीवते - सर्वस्य सिद्धे ज्ञानक्रिये जीवते]

इति तत् कथम् =

यावता = ज्ञानादिव्यतिरिक्तः =

कोऽसौ मन्यो = ज्ञानात्मा

यस्य = ते स्याताम् =

काणादिदिवा हि = ज्ञानात्मनो धन्या

दूषितः = तदाश्रयः =

ततो भिन्नोऽपि धर्मेषु

इत्यादिना? = तत एतत् =

आशङ्क्यः = स्वदेशनदिशा तमेकः =

ततो भिन्नोऽपि धर्मेषु

स्वरूपा = ^{۱۵۳} उपक्षिपति = ^{۱۵۳} उपदिशति ॥

या चैषा प्रतिभा तत्त-
त्पदार्थक्रमरूपिता ।

अक्रमानन्तचिद्रूपः
प्रमाता स महेश्वरः ॥१॥

यः च ऐषा ^{۱۵۳} प्रतिभा = ^{۱۵۳} तत् तत् पदार्थ = ^{۱۵۳}
 रूपिता ^{۱۵۳} क्रम ^{۱۵۳}
 अक्रमानन्त ^{۱۵۳} प्रमाता = ^{۱۵۳}
 चिद्रूपः ^{۱۵۳} स महेश्वरः = ^{۱۵۳}

प्रमातृम् प्रति स्फुरति

प्रतिभाति

प्रतिभाति धर = इति = धर

यदिपि = विषयोपस्थितमेव =

प्रतिमाने = भाति =

तथापि = त = तद्विषयस्य =

स्वकं = वपुः =

अपि तु = संवेदनमेव =

तत् = विषयोपस्थितं तथा = चकास्ति =

मां प्रति भाति → प्रति

इति प्रमातृलगात्वात् =

तथा च वेदः = प्रमातृनिवृत्तात्

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारक

नेमा विद्युतो भाति कुतोऽयमग्निः।

तमेव मान्तमनु भाति सर्वे →

तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥

निबन्धनं

मतः इति शेषः
प्रतिभाति

तत्र प्रमाणं

278

भान्तम्

आविष्टप्रकाशत्वे

तमेवानु

लक्षण किमौ वाचक

पुनर्भाति

भेदेनानुक्तान्
धरादि
विमर्श
प्रमाणं वेद्यवेदक
रूपकमावभास
तत्तत्तत्

रात्रिः = आवरतस्फुरणत्वं =

कर्मप्रवचनीयेन =

तदीय स्वातन्त्र्योपकल्पित =

निर्माण = क्रियाजनितो = भान्तम्

वेद्यवेदकभाव रूपो = लक्ष्यं लक्षक भावरूपः

लक्षणात्मो = संबन्धो =

द्योतितः = यथाहि बुद्धौ विद्युतो द्योतनं

केवलं = विषयोल्लेखेन बलात् = लक्ष्यते

बहिः = क्रमावभासः = समर्थितः

स = स = सूक्ष्मयोगपदादि

विचित्ररूपो = यः पदार्थीनां =

वक्ष्यमाणेश्वरस्वातन्त्र्य =

रूपदेशकालप्राप्तिथु = उपकल्पितः

क्रमः = देशकालपरिपाटी

तेन = कृषिता =

प्रतिबिम्ब = कल्पतया = प्रतिबिम्बसदृश

उपरक्ताः = या प्रतिभा उक्ताः

स्फुटिकादीव नीलादिना उपरागविषयतां = नीता

249

केवलं भिन्नसंवेद्य

इत्यादिना = एषा इति च =
 सर्वस्य = स्वप्रकाशरूपा =
 परमाधीतश्च = मन्तुंमन्तव्येन =
 प्रकाशमात्र = परमाधीतया =
 मेदाभावात् = प्रकृता =
 सैव = महेश्वरः = प्रोक्तस्वरूपा प्रतिभैव
 अविद्यमानोऽन्तः = देशतः =
 परिच्छेदो = कालतः =
 कालतः = स्वरूपतश्च =
 यस्या = चितः =
 सौविदः = तदेव = रूपे =
 यस्य = इति =
 अपत एव = बहिर्मुखः =
 प्रकाशात्मकः =
 विज्ञानस्वभावस्य =

मया ज्ञातयोयमिति संस्काराद्वि
विषय-ज्ञानवर्गः फलभूतः

प्रमातारः

280

प्रक्षारः

प्रमाणवगीत्यः

योऽस्तः

प्रत्याभासम्

इदम् इदम्

इति

विकल्पमयो

विमर्शात्मा

→ प्रमासमूहः

तत्र

संयोजनवियोजनः

विश्रामणाद्यके

स्वातन्त्र्यः

परिपूर्णः

पुरुषः

अहंप्रत्ययमश्रमियः

प्रमाता

स भण्यते

प्रतश्च

बहिर्घटप्रकाशः

अयं घटः

इति

बाह्यदेशे

→ प्रतविकल्पः

स्वीकृतपुवरूपः

अहमिति

तदुभयः

विश्रान्तिस्थानम्

इति

इयत्

पूर्णः

सकविधायता
स्थापकम्
प्रतिविधायी
करणम्
अहं प्रामाण्य
स्वमितो ज्ञातारः

प्रकाशः
रूपप्रमातृत्व
साधमातृ

अधिकारः

गृहीतप्राक्-
कालीन घटस्वम्

प्रकाशः

अहमिति

प्रकाशः

Handwritten notes in Urdu script at the top left, including the word 'प्रकाश' (Prakash).

प्रकाशस्य = प्रकाश

स्वरूपम् = स्वरूप

सुतसौते = सुतसौते

अत्रैव = अत्रैव

उपपत्ति = उपपत्ति

प्रदर्शयितुमन्वय = प्रदर्शयितुमन्वय

तावदाह = तौदाह

तत्तद्विभिन्न संवित्ति -

मुखैरेक प्रमातरि ।

प्रतितिष्ठत्सु भावेषु

ज्ञातेयमुपपद्यते ॥२॥

Handwritten notes in Urdu script surrounding the main text, including 'प्रतितिष्ठत्सु' and 'ज्ञातेयमुपपद्यते'.

तत्तत् = तत्तत्

विभिन्न = विभिन्न

मुखै = मुखै

एक प्रमातरि = एक प्रमातरि

प्रतितिष्ठत्सु = प्रतितिष्ठत्सु

ज्ञातेयम् = ज्ञातेयम्

भावेषु = भावेषु

उपपद्यते = उपपद्यते

Handwritten notes in Urdu script at the bottom left, including the word 'प्रकाश' (Prakash).

Handwritten notes in Urdu script at the bottom right, including the word 'प्रकाश' (Prakash).

282

"अहमिति" = प्रमातरूपे =

महासंवितामुदे =

प्रतिष्ठितं = श्रीमन्मुखेन =

विश्रान्तिः = मज्जन्ते =

ततः = परस्परं =

समन्वयरूपं =

यत् = ज्ञातेयं = तत् =

उपपत्त्या = धर्तते =

ज्ञातीनां = भावः =

तत्प्रादुर्भावः = प्रवृत्तिनिमित्तं =

परस्परं = जानीयुः = इति =

कर्म च =

उदवहनात्मकं =

ज्ञातेयम् = तत् च =

समन्वयाभिप्रायेण =

इह दर्शितम् =

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

(अथान) अथाने...
(अथान) अथाने...

161

मन्त्रोपासना...

यद्येकं प्रकृतं विभज्यते

न स्यात्

7

282

मन्त्रोपासना...

न जडाना = स्वतः =

समन्वयः कदाचिदपि =

इति = प्रातिपादयितुम् =

तथा च = ननु च सर्वे एव समन्वयः कार्यकारणभावे भिन्नान्तः स च

व्यतिरेकमुत्पन्नः = मृताभाव धराभावः

सतत एव साह = देशकालादिसंमिश्रीभावान्ते-

देशकालक्रमजुषा - काभासेन

मर्थानां स्वसमापिनाम।

सकृदाभास साध्योऽसा -

वन्यथा कः समन्वयः ॥३॥

देशकाल - क्रमजुषाम्

मर्थानां =

स्वसमापिनाम

प्रती संकृत साध्य

मन्यथा कः

समन्वयः

१३३३
१३३३

अथर्ववेद

अथर्ववेद
१३३३

अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद
अथर्ववेद

अथर्ववेद

انہ کی وجہ سے

122

समन्वयः = समन्वय काचित् = यान्ति =

अनेकत्वेन देशादिभेदः

इत्याशयेन =

सकृच्छब्दः = तन्निष्पद्यतात्पर्येणः

प्रयुक्तः = देशकालादिभेदनिवेद्यतात्पर्येणः

तत्र = कोऽसौ = समन्वयः =

इत्याशङ्क्यः =

बहुतरन्यापकः =

कार्यकारणभावे =

तावत् दहि दशीयति =

प्रत्यक्षानुपलम्भात्

तत्तद्विज्ञांशपातिनाम् ।

कार्यकारणता सिद्धिः -

हेतुतैक प्रमातृजा ॥४॥

प्रत्यक्षः = अनुपलम्भः

तत् तत् = मिश्रशं = पातिनाम्

उपलम्भः = तत्तद्विज्ञांशपातिनाम् - हेतुतैक प्रमातृजा ॥४॥ अनुपलम्भः

284
285

कार्य कारणता सिद्ध = $\frac{कार्य}{कारण}$ तैक प्रमातृजा = $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$
हेतु = $\frac{हेतु}{हेतु}$ $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$ $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$
[अन्य] $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$ $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$ $\frac{प्रमाण}{प्रमाणित}$

अपलभ्य इह = $\frac{अपलभ्य}{इह}$ अग्नौ प्रत्यक्षे धूमं न उपलभते = $\frac{अपलभ्य}{इह}$ $\frac{अपलभ्य}{इह}$ $\frac{अपलभ्य}{इह}$
ततो = $\frac{ततो}{ततो}$ धूमं प्रत्यक्षेण पश्यति = $\frac{ततो}{ततो}$ $\frac{ततो}{ततो}$ $\frac{ततो}{ततो}$
अग्निं तु = $\frac{अग्निं}{तु}$ यदि न उपलभते = $\frac{अग्निं}{तु}$ $\frac{अग्निं}{तु}$ $\frac{अग्निं}{तु}$
धूममपि = $\frac{धूममपि}{धूममपि}$ न उपलभते = $\frac{धूममपि}{धूममपि}$ $\frac{धूममपि}{धूममपि}$
इत्यप्रत्यक्षाम = $\frac{इत्यप्रत्यक्षाम}{इत्यप्रत्यक्षाम}$ $\frac{इत्यप्रत्यक्षाम}{इत्यप्रत्यक्षाम}$ $\frac{इत्यप्रत्यक्षाम}{इत्यप्रत्यक्षाम}$
अनुपलभ्यैश्च = $\frac{अनुपलभ्यैश्च}{अनुपलभ्यैश्च}$ $\frac{अनुपलभ्यैश्च}{अनुपलभ्यैश्च}$ $\frac{अनुपलभ्यैश्च}{अनुपलभ्यैश्च}$
इति = $\frac{इति}{इति}$ पञ्चकात् = $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$
कार्यकारणभावो = $\frac{कार्यकारणभावो}{कार्यकारणभावो}$ $\frac{कार्यकारणभावो}{कार्यकारणभावो}$ $\frac{कार्यकारणभावो}{कार्यकारणभावो}$
धूमाग्नयो = $\frac{धूमाग्नयो}{धूमाग्नयो}$ सिद्ध्याति = $\frac{धूमाग्नयो}{धूमाग्नयो}$ $\frac{धूमाग्नयो}{धूमाग्नयो}$
इति = $\frac{इति}{इति}$ यत् उक्ते तत् कथम् = $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$
[अन्य] $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$ $\frac{इति}{इति}$

उपकृतम्

अग्निप्रत्यक्षेण हि धूमेन किंचित उद्यूढम् =

अग्नि लक्षणे धूमात् भिन्ने अंशे =

तस्य अवगमहेतुत्वात् =

स्वस्वभाव रूपे भिन्ने अंशे =

तस्य विश्रान्तत्वात् =

परविषयानवगाहनात् =

ज्ञानान्तर =

स्वरूपमनावशात् च =

पति पाति, सायनवाची =

पतिश्च = विश्रान्तिवाची =

प्रयुक्तस्तद्वेण =

एवं धूमानुपलम्भादौ =

चतुष्टये वाच्यम् =

ततश्च =

धूमः =

धूमाभावः =

Handwritten notes at the top of the page, including the page number 166.

इति एतानि = वस्तूनि = यथा = पृथक् =

प्रमातृ संवेधानि = धूमाग्नयोः = कायिकारणता = न गमयन्ति =

तथा एकप्रमातृवेद्य = विकल्पाऽपि = अगमवातिरिक्त =

ज्ञापयन् = न = प्रमाणमेव = यदा तु =

प्रत्यक्षानुपलम्भस्रोतः = पञ्चकेन = तानि पञ्च वस्तूनि =

स एकसंवेत्तसमुद्भविश्रान्तानि = स कृतानि = तदा =

एकीभूतानि = प्रमात्रा = स्वतन्त्रतया = अन्योन्य =

सापेक्षाणि = न तु = धरपटादिवत् = भास्यन्ते =

सर्व एक सामासः =

कार्यकारणानां न गमयन्ति → कार्यकारणभावे
 कथं गमयन्तीत्यर्थः यदि
 सृक् सकृदाभासरूपं प्रमाता
 न स्यात् ॥

ननु विकल्पेनैकीकारिष्यते

५ ननु विकल्पेनैव भिन्नपमातृवेद्येऽप्यु

अंग्यादिषु कार्यकारणा ग्रहणमस्तु,

नहि निरल्पस्य कुत्रापि शक्तिः प्रसंभव-

उपहृतेऽपि वस्तुनि प्रवृत्तेः —

Page 287

ननु → सकीकरणार्थमेव हि प्रमाणजुक्तिकरणं
तच्च तत्र च यदि प्रकाशनिरेण स्मृत्या
सिद्धयति ।

تیسرا سنی بی کا یہ مارنا بجا ہے

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۴۱۰

۱۱ - ۲۰۰۰ + ۱۰۰۰۰۰

स्मरणवलात = ३५५०४०००
- ५५५०४०००

五

تاریخہ - ۱۸۵۷ء
۱۸۵۷ء - ۱۸۵۸ء

الوكلو من

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय.

मन्वत्सुपा =

لے، میں انوکھوت۔ میرا ماسر آج آج سے کرنا

بسم الله الرحمن الرحيم

ان میں سے ایک

برساتن رطوبت + کثرت درختان

समस्तकारणोपनिषद्

स्मरणकालापि प्राच्यान्म

ॐ स्वस्ति सर्वदा त्वां सते

व। स्मृतस्वयं सुभावा

१२००

42- 1912

साधने सैव नापरम् ॥५॥

۳۰۰۰

288

समृत्तौ = ^{स्मृति} स्मृतिः यैव = ^{स्मृति} स्मृतिः स्वसंविती = ^{स्मृति} स्मृतिः

पमाणे = ^{स्मृति} स्मृतिः स्वात्म संभवे = ^{स्मृति} स्मृतिः

पूर्वीनुभव सदावे = ^{स्मृति} स्मृतिः

{ साधने सैव = ^{स्मृति} स्मृतिः न फलम् = ^{स्मृति} स्मृतिः

इह = ^{स्मृति} स्मृतिः अनुभूतो विषयः = ^{स्मृति} स्मृतिः

प्रकाशते स्मृती = ^{स्मृति} स्मृतिः

तत्र = ^{स्मृति} स्मृतिः विषयस्य = ^{स्मृति} स्मृतिः सा स्मृतिः

न नूतनः प्रकाशः = ^{स्मृति} स्मृतिः

अपि तु = ^{स्मृति} स्मृतिः न स = ^{स्मृति} स्मृतिः

प्राच्य एव = ^{स्मृति} स्मृतिः अनुभव प्रकाशः = ^{स्मृति} स्मृतिः

स च अनुभवो = ^{स्मृति} स्मृतिः स्मृतिरुपतो गतः प्राच्यो = ^{स्मृति} स्मृतिः अनुभवः

ज्ञानरूपत्वेन = ^{स्मृति} स्मृतिः ज्ञेयरूपत्वाभावात् = ^{स्मृति} स्मृतिः

न ज्ञानान्तर संवेद्यः = ^{स्मृति} स्मृतिः

अपि तु = ^{स्मृति} स्मृतिः स्व प्रकाशः = ^{स्मृति} स्मृतिः

स च = ^{स्मृति} स्मृतिः स्मृतिकाले = ^{स्मृति} स्मृतिः सेन संवेति भावः = ^{स्मृति} स्मृतिः

यदि असौ = ^{स्मृति} स्मृतिः तत कश्च प्रकाशात्ताम = ^{स्मृति} स्मृतिः

ज्ञानानां क्षणिक स्मृति

स्मृतिः स्मृतिः स्मृतिः

स्मृतिः स्मृतिः स्मृतिः

ॐ स्मृत्यनुभवोऽनुभवोऽस्तः

स्मृत्यनुभवोऽनुभवोऽस्तः

स्मृत्यनुभवोऽनुभवोऽस्तः

२४८

२४९

भवतु वाक्त्रसौ =

तथापि =

स्मृतिप्रकाशोऽनुभवप्रकाशः =

इति =

अन्योन्याभिन्नः =

युगलम् =

इति न कदाचित् स्मृतिः स्यात् =

तस्मात् =

एतत् =

संवेद =

उपपद्यते =

यदेव =

स्मृतिस्वसंवेदनम् =

तदेव =

अनुभवस्य =

स्वसंवेदनम् =

न तु =

अपरः =

स्वसंवेदनव्यातिरिक्तं =

प्रत्यक्षम् =

तत्र क्रमेण =

तस्यो स्मृतौ =

ततश्च =

तावत्कालव्यापि =

आविष्टद्वयमेक =

यत् =

तदेव =

ममातृ तत्त्वम् =

तदेव =

ममातृ तत्त्वम् =

तदेव =

ममातृ तत्त्वम् =

तदेव =

ममातृ तत्त्वम् =

तदेव =

ममातृ तत्त्वम् =

170

۱۲۷

289

इति सिद्धम् = २२११

عبد المیز - میتر

← اوفو لیان پر

मूल्यत्र = 100 रु. अनुमावृत्तिर = 50 रु.

स्मृताः न उपपद्यते -

اس مضمون سے - قلم کار - یعنی ایلید مشرا بھارت سے پہلی سڑی سڑی ہے۔

स्मृत्या = ५४/०० प्रमातृसिद्धि = ५४/००

पूर्वमुक्ता ॥ २५५ ॥

इदानीं तु = अब

स्वसंवेदनैकमावेन ॥ ३५ ॥

مذہب انتظام = عوام کی حالت
تربیت و تعلیم - ساری سرگرمیوں میں ہے۔

14214 = 14214

कार्यकारणभावादी अनुभवमात्राद
प्रसिद्धेपि

ननु = अनुमवातिरितिऽपि

सन्तु = विकल्पाः प्रमाणम्

ज्ञानानां विकल्पदेवैकीका

↓
 ملح الذرير = ملح الذرير
 ملح الذرير = ملح الذرير

बाधबलात् :-

भवति =

بادشاہ علی گڑھی شاہی - سر سید شاہ

و نه عزا می بینم

اسی سے ہے ان کو اپنا مان دے

→

३ स्वस्वार्थविषयवस्तु २०५
 तद्विभागविशेषविन-२५
 भाग २५६

पृष्ठ २१।

बोजन :-

बाधामाव

इति आ

योऽपि =

बाध्यबाध

सत्यासाद

विश्वेषां

जीवितभू

साजपि न एकन

धरत इति

वितत्य

ज्ञानानां बाध्यबाधक भावेऽपि एक प्रमातृपरि-
 विष्टते : - एक प्रमातृविश्रान्तिरेव हेतोरुदि-
 यात् । " स्वात्मनिष्ठाविरोधिनाम " इति
 हेतुगर्भे विशेषणम् । यतः सतानि ज्ञानानि स्वविषये
 स्वरूपमात्रे च निरोधिकां विश्रान्तानि न तु अन्य-
 विषये स्वरूपे च व्यभिचरणां शीलानि भवन्ति तत
 इत्यर्थः । न च आविरोधानां परस्परं बाध्यबाधक
 भावो युक्तः, एक प्रमातृविश्रान्तत्वे तु तत्कृतस्य
 तस्य युक्तत्वेव इति बाध्यबाधक भावो स्वरूपलाभ
 इति भावः ।

..... लभ्या न भवति ततः स बाध्यबाधक-
 भावः एक प्रमातृ परिनिष्ठितः उदियात् -

एक प्रमातरि परितिष्ठति सति तु तत स्वा-
 तन्त्र्यवशेन बाध्यबाधक भावस्य स्वात्मानि-
 ष्ठा युक्ते इति बाध्यबाधक भावोऽपि
 स्वरूपे लभते एव इति भावः ॥

" नञ् " तत्रापि इति -> स्वात्मनिष्ठयोरन्योन्या
 विरोधाभावादिति पूर्वत्र विरोधि शब्देन

P.T.O नञ् संबन्धः पुनश्च द्वितीय पक्षे
 अपाविरोधनाम्

सत्यासाद इति पूर्व-
 पक्षे

बाध्यबाधक

बाध्यबाधक

बाध्यबाधक

बाध्यबाधक

बाध्यबाधक

३. बाधाभावे विकल्पः प्रामाण्यं, यः समस्त व्यवहारादिद्वये
 सर्वेणाङ्गीकृतः सोऽपि नोपपद्यते, तथा हि नासौ (172)
 विषयाणाम् अलङ्घितस्यपि नतरो, तदसौ नामानिवक्तव्यः, तानि च स्वस्मिन्
 बाधाभावे विकल्पः प्रामाण्यं, यः समस्त व्यवहारादिद्वये
 सर्वेणाङ्गीकृतः सोऽपि नोपपद्यते, तथा हि नासौ (172)
 विषयाणाम् अलङ्घितस्यपि नतरो, तदसौ नामानिवक्तव्यः, तानि च स्वस्मिन्

बाधाभावे प्रामाण्यम् =
 इत्येतदर्थम् =
 अतः इत्यत्र बोध्यम्
 अतस्तद्वृत्तात् अवश्य समर्थयोः
 कथं न बाधा इत्यतः प्राह इह इति॥

यो = ५३ बाधव्यवहारः =
 सोऽपि = कथम् इति =
 अपि शब्दस्यार्थः = न केवले अत्र कार्यकारण भावस्य
 इह = प्रुक्त्या = तावत् =
 अतस्तस्य न काचित् =
 बाधा नाम =
 क्रियमाणा दृश्यते =
 प्रुक्तिज्ञानेन = अतस्तस्य स्मृतज्ञाने =
 बाध्यते = इत्यापि =
 न युक्तम् = स्वस्मिन् =
 विषये = आत्मनि च =
 स्वरूपे = द्वयोः =

स्वसंवेदे स्वकीये विषये
 इति अत्रोक्तं इति अत्रोक्तं इति अत्रोक्तं
 इति अत्रोक्तं इति अत्रोक्तं इति अत्रोक्तं

अथ नानाविध वाच्यवाक्यभावः प्राप्तिः

(173)

तनुशुक्तिका रजतादेवेति भावेन
मिथेयं मिथ्या बुद्धिरेव प्रयुक्तं सत्यबुद्धिः
निरस्तुकीयत्तुक्तिरित्यं न स्मृतं धरोयं न

स्वात्मनिष्ठानि च तानि अविरोधादि च
परिनिष्ठितयोः

291

ज्ञानयोः =

परिनिष्ठितयोः

विभ्रान्तयोः =

असंयोज्यः

विरोधस्य =

समावात् =

अथ =

अयमेव =

विरोधः

परस्परपारिहाररूपः =

तस्मिन् =

सर्वेषां =

ज्ञानानां =

विरोधात् =

नाद्युनाद्यकभावस्य =

अपारिनिष्ठैव न लभ्या

इति सुतरां =

विधत्ते =

सत्येतरपविभागः =

न जायते =

न च =

तत्त्वैः =

व्याख्येयः =

सतदुक्तं भवति =

यदि ज्ञाने स्वयं =

रजतस्य

न प्रयति =

तदा किं ज्ञानान्तरेण =

अस्य कृते =

नहि तेन =

तत्कालेऽसंभवता =

Handwritten marginal notes in Devanagari script on the left side of the page, including phrases like 'स्वात्मनिष्ठानि', 'परिनिष्ठितयोः', and 'विरोधः'.

Handwritten marginal notes in Devanagari script on the right side of the page, including phrases like 'शुक्तिका ज्ञाने' and 'शुक्तिज्ञानेन'.

291

सर्वस्य क्षणिकत्वोपपत्तौ रजतज्ञानस्य सत्त्वोपपत्तौ विषयानुसारेण विचारः

सस्य = विषयापहारः कुतु शक्यः

न रजतम = इत्यापि =

ज्ञाने = स्व = रजताभावः

विषयीकुर्वत् = न विषयम्

उपपत्तौ रजतज्ञानस्य =

अथापि = ज्ञाने =

ज्ञानान्तरण = नाशयते =

इत्यापि चक्षः = तत्रापि =

इयमेव = सरीणि =

इति किञ्चिदेव = नाध्यम् =

इति कथं स्यात् =

परिनिष्ठैव न लभ्येति यावत् शुक्ति रजतादिकम्

यदा तु = रजतज्ञाने =

शुक्तिज्ञाने च = एकत्र =

स्वसंवेदने = विश्राम्यते =

तदा = सतत उपपद्यते = किञ्चिद्वाध्यं

विषयानुसारेण विचारः

293

तथाहि = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} सकृत्तापि ^{أَبَدًا}
 प्रमातृ तत्त्वे विश्राम्यतो ज्ञानानां = ^{يُؤَيِّدُ بَيِّنَاتٍ لِّمَنْ هَدَىٰ}
 न एकप्रकारैव = ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ} विश्राम्यन्ती ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ}
 अपि तु = ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ} विचित्रतयैव = ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ}
 सा = ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ} संवेद्यते = ^{وَلَا يَخْتَلِفُ أَعْيُنَ الْمُرْسِلِينَ}

तथाहि = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 नीलम् इति उत्पलम् इति ज्ञाने = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 प्रमातरि ज्ञाने = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} विश्राम्यन्ती = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 परस्परपराभासेन = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 विश्राम्यतः = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 घट इति पट इति = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 परस्पर = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} अनाश्लेषणः = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}

शुक्तिका = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} इति = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 न = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} रजतम् इति वा = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 ज्ञाने = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ} रजतम् = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 इति ज्ञानस्य = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}
 उन्मूलनं = ^{وَمَا كُنَّا بِمَعْرِضٍ}

प्रयोज्य प्रयोजक
 सत्ताकवाभासेन
 पुरःसरीक्रियाया

293
294

→ तदीय विमर्शात्मकः =

विमर्शः

प्रमाणरूपव्यापाराः =

प्रमाणरूपव्यापाराः

सुनुवर्तनः =

विध्वंसः =

कुर्वतः =

प्रमातरिः =

प्रतिष्ठाः =

मजते =

मजते =

सर्वः =

कार्यकारणभावादौ =

विभ्रान्तिवैचित्र्यं =

विभ्रान्तिवैचित्र्यं

प्रमेयासंभवि =

प्रमेयासंभवि

प्रमात्रा =

प्रमात्रा

स्वातन्त्र्येण =

निमित्तः =

ततः सर्वः =

सस्यः =

प्रमास्वतन्त्रतादायिः =

वाच्यम् =

वाच्यम्

एकसर्वमेकत्र =

प्रमातरिः =

पूर्वज्ञानस्य =

परिवर्तनेन =

परिवर्तनेन =

यतोऽपि =

निमित्तास्थितिः =

निमित्तास्थितिः

निमित्तास्थितिः

विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः

विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः

विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः
विमर्शः

विमर्शः

बाधक बाधक व्यवहारः

कृतो =

बाध्य बाधक व्यवहारः

उपपन्नः =

नीलादिवत् =

किल =

तौनपि = [तौनपि - तौनपि]

व्यवहारान् =

स खव परमेश्वरः =

स्वातन्त्र्यात् =

साभासयति =

ये सत्यत्वेन अभिप्रेताः

ततः =

तैऽपि =

सत्यं स्वेति =

बाधक बाधक व्यवहारः

कृतो =

परकीयं मतम् =

मम प्राप्ताङ्कते =

दूषयिष्यामीति =

The purvapakshee says, just as the consciousness of the absence of jar on the ground is nothing but the consciousness of the wideness of the ground, so the knowledge of "Shokhli" is nothing but the falsification of the deception "Silver".

विविक्तभूतलज्ञाने

शुद्धं भूतलज्ञानम् एव

धराभावमतिर्यथा ।

धराभावज्ञानं

तथा चेच्छुक्तिकाज्ञाने

रूप्यज्ञानाप्रमात्ववित् ॥ 6 ॥

रूप्यज्ञान

रूप्यज्ञानाप्रमात्ववित् ॥

श्रीमान् श्रीगुरुः

(178) श्रीगुरुः

श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

२९६

विविक्तभूतल
ज्ञाने

अन्तः

यथाभावज्ञान

अन्तः

इति यथा

तथा

रूपज्ञान

रूपज्ञान

अन्तः

अन्तः

अन्तः

अन्तः

अन्तः

अन्तः

स्वप्रकाशानेन स्वसंवेदनं
विविधयता नयते ॥

इह =

शुक्तिकाज्ञाने

स्वात्माने

स्वात्माने

संविदत् =

स्वात्माभिन्न

स्वात्माभिन्न

स्वात्माभिन्न

प्रमाणे =

बुध्यते

बुध्यते

बुध्यते

तत् =

परिच्छिनत्ति

परिच्छिनत्ति

परिच्छिनत्ति

इति व्यायात

इति व्यायात

इति व्यायात

इति व्यायात

इति व्यायात

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

तत्परिच्छेदेनान्तरात्मिक

25

यत् सतत् =

शुक्तिकासंवेदन =

अभिन्न प्रमाणत्ववेदनम् =

न च सतत् अपूर्व =

यत् = १. यतः कारणतः

वस्तुवन्तर सामेव =

वस्तुत्व =

अस्तसिभावज्ञानम् =

वस्तुत्व =

यदाभावज्ञानं

प्रदू भू भाग =

ग्राहणमेव =

धराभाव ज्ञानम् =

इति प्रसिद्धमेतत् =

एवम् =

सप्रमाणता =

संवेदमेव =

रजत ज्ञानस्य =

अतश्च =

बाध्यबाधकत्वेम् =

एवे =

सिद्धम् =

इति चेत =

अस्माभिः उच्यते =

तत् किं प्रमात्रैक्येति =

He says, your point is not right, for from the knowledge of the bare ground, the ground's existence as a separate entity apart from jar (उपधरात्मना) may be established, but certainly it cannot establish the absence of jar (on the ground) which is capable of being perceived (उपस्थितयो ग्राह्यः):

इति
न
पादयिष्यन् -
ने -

§ यत्रतु → यस्मिन् द्वितीये व्यातिरेकेण भावव्यवहारो संसर्गाभावाव्यवहारे इति यावत्, सभावादि सत्क्षेपेण द्विचैव, तादात्म्याभावः, संसर्गाभावाः ॥

तात्मिन्ता।
स्था -

दृश्यत्वं विशेषणम् → उपलब्धिलक्षण प्राप्ति-विशेषणम् ॥

रात्मनः ॥ ८ ॥

उपयोगि भवति, अन्यथा तत्र स्थितस्यापि स्वभाव-विप्रकृष्टस्य पिशाचिदेः ग्राहक सामग्री-विप्रकृष्टस्यापि द्वांदादेरभावविषयत्व-शोपातादिति भावः

स्थलज्ञानात्
तस्य =

तत्र - तास्मिन्.

व्यातिरेकेण → भूतलाधेयत्वरूपेण भूतलाद-
P.T.O भूतल

संज्ञा -
योग्यस्य =

यत्र -

संभाव

धरात्मनः

इति

१. पूर्ण आदित्यः सन्तः

(181)

२. पूर्ण आदित्यः सन्तः - यो यो तादात्म्येन भावो धरते

३. भावो धरते न धरति

४. वैयर्थ्येन भावो धरते

५. यो = ३. दृष्टान्तः = उक्तः =

६. स एव न = कुतः = तस्मान्नाधिकार्येन

७. इति चेत् उच्यते = अत्राभावात्

८. इह = भूतले = न धरति

९. इति तादात्म्येन = अभावो

१०. व्यवहृत्यः = कदाचित्

११. कदाचित् = व्यतिरेकेण

→ "इह भूतले घटो न" इति

१२. तत्र = तदात्म्येन भावो व्यवहारे

१३. साधौऽप्यव्यवहारः =

१४. सिध्यति = यत्र दृश्यत्वे

१५. न = उपयोगे

१६. उपलब्धिलक्षणः = प्राप्तिरपि =

१७. हि = यस्य = न आस्ति

१८. पिशाचादेः = तत्रापि तादात्म्यभावे दृश्यत्वेनोप-

१९. स्वभावबलात् = स्वभावतः पिशाचो नोपलभ्यते

२०. स्वभावतः पिशाचो नोपलभ्यते

وہی کہی ہوئی ہے۔ یہ کہی ہوئی ہے۔ (182) زبوت ان کا خیال ہے کہ

298

यस्य वा = ॐ प्राब्ददि = ॐ
तद्वाहक = ॐ श्रोत्रादिसामग्री
साकल्यस्य = ॐ
तत्र = ॐ एकज्ञानसंसर्ग
वस्तुतः = ॐ
निश्चयात् = ॐ तस्यापि = ॐ
तादात्म्येन = ॐ
प्रभावो = ॐ व्यवहार्यः = ॐ
भूतले = ॐ न = ॐ पिशाचो = ॐ
न प्राब्दः ३ तः = ॐ [ॐ]
यत्र = ॐ तु = ॐ दृष्ट्याव = ॐ
विशेषणम् = ॐ सवश्यम् = ॐ
उपयोगि = ॐ तत्र = ॐ
व्यतिरेकेण = ॐ प्रभावो = ॐ
व्यवहर्तव्ये = ॐ
त = ॐ एषोऽभ्युपायः = ॐ

۲۶۸
 ص ۱
 ص ۲
 ص ۳
 ص ۴
 ص ۵
 ص ۶
 ص ۷
 ص ۸
 ص ۹
 ص ۱۰
 ص ۱۱
 ص ۱۲
 ص ۱۳
 ص ۱۴
 ص ۱۵
 ص ۱۶
 ص ۱۷
 ص ۱۸
 ص ۱۹
 ص ۲۰
 ص ۲۱
 ص ۲۲
 ص ۲۳
 ص ۲۴
 ص ۲۵
 ص ۲۶
 ص ۲۷
 ص ۲۸
 ص ۲۹
 ص ۳۰
 ص ۳۱
 ص ۳۲
 ص ۳۳
 ص ۳۴
 ص ۳۵
 ص ۳۶
 ص ۳۷
 ص ۳۸
 ص ۳۹
 ص ۴۰
 ص ۴۱
 ص ۴۲
 ص ۴۳
 ص ۴۴
 ص ۴۵
 ص ۴۶
 ص ۴۷
 ص ۴۸
 ص ۴۹
 ص ۵۰
 ص ۵۱
 ص ۵۲
 ص ۵۳
 ص ۵۴
 ص ۵۵
 ص ۵۶
 ص ۵۷
 ص ۵۸
 ص ۵۹
 ص ۶۰
 ص ۶۱
 ص ۶۲
 ص ۶۳
 ص ۶۴
 ص ۶۵
 ص ۶۶
 ص ۶۷
 ص ۶۸
 ص ۶۹
 ص ۷۰
 ص ۷۱
 ص ۷۲
 ص ۷۳
 ص ۷۴
 ص ۷۵
 ص ۷۶
 ص ۷۷
 ص ۷۸
 ص ۷۹
 ص ۸۰
 ص ۸۱
 ص ۸۲
 ص ۸۳
 ص ۸۴
 ص ۸۵
 ص ۸۶
 ص ۸۷
 ص ۸۸
 ص ۸۹
 ص ۹۰
 ص ۹۱
 ص ۹۲
 ص ۹۳
 ص ۹۴
 ص ۹۵
 ص ۹۶
 ص ۹۷
 ص ۹۸
 ص ۹۹
 ص ۱۰۰

اساتذہ کرام پر تقویٰ و اعتدالی - ۱۲ مائے
 دوسرے قریب لگا اچھا نہیں ہے گا - حرف اول مائے و قد فی من و غیر اس

* The teacher says, the ground is always separate from other things (مختلف چیزیں) because all objects have their separate and self confined existence. Now then is it that the knowledge of the ground (تجربہ) is the cause of the consciousness of absence of other things (مبتنی بر غیبت) at one time (at one time) not at another.

۳۹۷

कुतः = इति चेत् -

अनिष्टा वा
आपत्तिः

आति प्रसङ्गात् = तमेव दर्शयति =

इति ब्रूमः =

विविक्तं भूतलं दृश्व -

विश्रान्ते:

द्रावानां स्वात्मनिष्ठितेः ।

सौगतमेतेन तत्कथं जातु तज्ज्ञाने तत् दृश्यभूतलं ज्ञानं

मिन्नस्याभावसाधनम् ॥ ९ ॥

विविक्तभूतलं = दृश्य - दृश्य (द्रावाणां स्वात्मनिष्ठितेः)

भावानां = स्वात्मनिष्ठितेः

ततः = तत् तत् (They have their own independent self confined existence)

तज्ज्ञाने = मिन्नस्य

अभावसाधनम्

साधनं - "कन" -

अभावसाधनम् - अभावसाधनम्

विद्यमानेऽपि घटे भूतले शुद्धमेव =

अत्रोक्तं - विद्यमानं भूतलं शुद्धमेव

नहि

भावा मिश्रीभवन्ति =

अत्रोक्तं - भावा मिश्रीभवन्ति

ततश्च =

तदापि =

अत्रोक्तं - तदापि

शुद्धभूतलज्ञानम्

नास्ति =

अत्रोक्तं - घटस्य विद्यमानकालेऽपि

इति =

सत्यपि घटे =

अत्रोक्तं - सत्यपि घटे

भावानां स्वात्मनिष्ठकथमभभावोऽस्ति

अत्रोक्तं - भावानां स्वात्मनिष्ठकथमभभावोऽस्ति

व्यातिरेकेण न व्यवहियते =

अत्रोक्तं - व्यातिरेकेण न व्यवहियते

अत्र भूतले घटो नास्ति इति =

अत्रोक्तं - अत्र भूतले घटो नास्ति इति

"तत्त्वज्ञानमिति" =

अत्रोक्तं - तत्त्वज्ञानमिति

विविक्तभूतलभागज्ञाने =

अत्रोक्तं - विविक्तभूतलभागज्ञाने

"जातु इति" =

अत्रोक्तं - जातु इति

कस्याचिदेव दृष्टायाः =

अत्रोक्तं - कस्याचिदेव दृष्टायाः

→ घटस्य निधानरूपायाः =

अत्रोक्तं - घटस्य निधानरूपायाः

मिन्नस्य घटस्य =

अत्रोक्तं - मिन्नस्य घटस्य

साधयति =

न तु सर्वदा =

(तादात्म्यसाधनवत्)

अत्रोक्तं - साधयति न तु सर्वदा

Thurs व्यतिरेकाभावः (according to opponent's view) should imply the absence of even a "विशेषाचा".

300

लेखक ब्राह्मण

लेखक ब्राह्मण

इति = केन प्रकारेण भवेत् =

व्यतिरेकाभावः

एतेन = अत्र भूतले =

पिशाचो नास्ति इत्यापि स्यात् =

इति प्रापतिते =

समस्त कृते एव च धरा संनिधावेव (इह धरो नास्तीति) धराभावः तर्हि पिशाचस्याप्याभावः प्रापतेत सप्रदात्वात्

मन्तव्यम् =

ननु = एवं = व्यतिरेकाभावनिष्ठो =

व्यवहारो = लोके =

तावत् =

अविगीतः =

कस्याचित् एव दृष्टायां =

दृष्टः =

धरादिसंनिधिरुपायान्

तत्र को गतिः =

इत्याशङ्क्यः =

* चिरन्तनैरपरिदृष्टः =

तत्सिद्धिप्रकारं =

दृष्टीयति =

* दृष्टमूत

दृष्टरेकाभावसाधकत्वम उक्तम् न चैतदुक्तम्, उक्तयुक्ते ॥

किंतु प्रालोकचयोऽन्धस्य

स्पर्शो वोष्णादिको मृदुः । आलोक स्वरूप धरादिरुपता निषेध इति प्रकारेण

तत्रास्ति साधयेत्तस्य

स्वज्ञानमधरात्मताम् ॥ १० ॥

भावः विशदः

* विविक्त भूतलज्ञाने, एकाभाव

मिति यथा इत्यस्या भावः,

न केवलं प्रदेशज्ञानेन धरा-

भावं सिद्धिरपि तु भूतल

गतालोकादेरेव दृष्टीगद

इति प्रकारेण

इत्यर्थः ॥

(86)

(25/1/1919)

301

किंतु = २० (वा) प्राणिक चया = ०.५५५५ ग्राम/घंटा = ०.५५५५ ग्राम/घंटा

[illegible]

$\frac{1}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{2}$

साधयेत् = $\frac{1}{2}$ तस्य = $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ स्वज्ञानम् = $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

اس نون سے کہیں

۱۰ مہاتما = اگستھا

माध्यम = 200

[illegible]

भावान्तरस्य (303) उक्तं च 'समाव' इति - उक्तं

अवस्थान्यः - अवस्थान्यः

इति = २५०१ अयं = २५०२ तावत् = १५०३

مقامی ریاست: = 2

प्रातीतिकः पन्थाः - ८७६ प्रतीतिः

तत्र भावस्य = $\frac{1}{2}$ भावान्तरण = $\frac{1}{2}$

ی: = ۳. ^{مکمل ہندسہ} اسماधार یا اثار ماور: ^{آثار امارت و عمارت}
 (توکل میں ہے) ایک چیز اور جیٹ مری کوئی چیز ہوتی۔

संख्यः ७ भाव तद् भावयोः = ७

↓
आवाभवयो

ततश्च = ^{ततश्च} भूतले = ^{भूतले}

धरन्वतिरिक्तं = ^{धरन्वतिरिक्तं}

वस्तुन्तरं = ^{वस्तुन्तरं} शिलादिकम् = ^{शिलादिकम्}

मालोक पुञ्जादिकं वा = ^{मालोक पुञ्जादिकं वा}

यत = ^{यत} चाक्षुषे ज्ञाने = ^{चाक्षुषे ज्ञाने} प्रत्यक्षज्ञाने

भाते = ^{भाते} तदेव = ^{तदेव} व्यवहियते = ^{व्यवहियते}

भूतले धराभावो भूतले धरो नास्ति इति वा = ^{भूतले धराभावो भूतले धरो नास्ति इति वा}

यत्रापि = ^{यत्रापि} नास्ति = ^{नास्ति} चक्षुष्योपासरो = ^{चक्षुष्योपासरो}

नेत्रनिमीलन = ^{नेत्रनिमीलन} संतमसादौ = ^{संतमसादौ}

तत्रापि = ^{तत्रापि} भूतले = ^{भूतले}

धरोचित = ^{धरोचित} कठिनस्पृशी = ^{कठिनस्पृशी}

विविक्तं = ^{विविक्तं} मृदुम् = ^{मृदुम्} उष्णं = ^{उष्णं}

शीतम् = ^{शीतम्} अनुष्णाशीतं वा = ^{अनुष्णाशीतं वा}

गृह्णन् = ^{गृह्णन्} तमेव = ^{तमेव} ज्ञान = ^{ज्ञान}

धराभाव इति = ^{धराभाव इति} व्यवसरति = ^{व्यवसरति}

(इह भूतले धरो नास्ति इत्यत्र)

302

वायुस्पृशीस्य = सर्वमस्य =

स्पृशी वायुगुणतः
त्वात् सर्वगः
इत्यतः स्पृशी स्व
न इत्यर्थः ॥

अवश्यंभावात् =

इति वाक्यार्थः =

[वाक्यार्थः]

पदार्थस्तु = किंतु = किंतु -

इति → स्वमतोपक्षोपायः

इति वाक्यार्थः

प्रतिभा = प्रक्षपरा मक्षः =

किं = पनुरत्र = अन्याद्यामिति =

तत्राह = तत्र =

भूतले = 'ओलोकचयः' =

तावत् = अस्ति = श्रेयः = दृश्यः

अन्धस्य = उष्णादिकः =

स्पृशः = अस्ति =

तस्य → ओलोकचयस्य =

स्पृशीस्य वा = यत् =

'स्वशाबम' = अन्यधरादिविविक्तैः =

इति वाक्यार्थः

इति वाक्यार्थः

इति वाक्यार्थः

इति वाक्यार्थः

यतो ज्ञातो का दिव्यं ज्ञातं ब्रह्म भावः
 मिति साधयति, ब्रह्मो-
 कवि ज्ञानमेव ।
 (189)
 अने लाने लोकोपयोग्य - याज्ञिक (उपयोगिता)

स्वेन = स्वयं रूपेण = ज्ञाने = तत्
 कर्तुं = कर्तव्यं तस्य = तस्य
 ज्ञालोकादिः = ज्ञालोकादिः
 धराभावरूपताः = धराभावरूपताः

भूतले = भूतले साधयति = साधयति
 शक्ति = शक्ति शक्तयोऽयमर्थः = शक्तयोऽयमर्थः
 शक्ति लिङ् च = शक्ति लिङ् च

शक्ति लिङ् = शक्ति लिङ्
 ज्ञानतर = ज्ञानतर प्राणस्पन्दन = प्राणस्पन्दन
 जनित = जनित सूक्ष्म शब्दाकर्णनात् च = सूक्ष्म शब्दाकर्णनात् च

श्रोत्रादि साकल्ये = श्रोत्रादि साकल्ये
 संभावयमानः = संभावयमानः पुरुषः तमेव = पुरुषः तमेव

शब्दम = शब्दम सूक्ष्म सूक्ष्मज्ञान = सूक्ष्मज्ञान
 संसागिणं = संसागिणं मृण्वन् = मृण्वन्
 शब्दात्तरं = शब्दात्तरं विवेदयति = विवेदयति

न इह अन्यः शब्दः = न इह अन्यः शब्दः
 समस्त शब्दगुह्यनयोग्येने-
 श्रोत्रकृतेने ज्ञानेन

तत् = सूक्ष्मप्राब्दाभावमपि =

सूक्ष्मतमान्त नैद = सूक्ष्मवहित =

श्रोत्रो = वेदयते =

रसगन्धस्पर्शाभावोऽपि =

दन्तीदकरसे = त्रिपुरिकागन्धे =

कायीयं च = स्पर्श =

संवेद्यमानेनैव =

संवेद्यः = नहि =

एकज्ञान = संसर्ग =

योग्यवस्तु = वस्तुन्तर =

उपलम्भेन विना = व्यक्तवात (म) न किंचिद्

उल्लिख्य = कारणसाकल्य =

निश्चयोऽस्ति =

Handwritten notes in the left margin, including 'अत्रार' and other small script.

Handwritten notes in the right margin, including 'नाना' and other small script.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a summary or conclusion.

१९१
 इति = इति सकान्तः = सप्तः =
 प्रवृत्तिः = अनुभवः =
 तत तत् विषयः = कल्पितस्य तदैव = ध्वसानाशङ्कनात् =
 कारणस्य = कारणसावक्य निश्चयः =
 किम् = एक ज्ञान संसारी तथा =
 इति चेत् न = तत तत = अभवोपलिप्सः =
 हि = प्रयत्नेन = तत तत = इन्द्रयादिष्ठानः =
 व्यापारस्यन् एव = लक्ष्यते =
 ननु उदासीन तया स्थापयन्

ननु - एवम् → तादात्म्याभाववद् चिन्मयतिरेकाभावव्यवहारोऽपि

वस्तुन्तरदशीनस्त्वेव न तु शुद्धम् प्रदेहादशीनस्य साधकत्वे सति ॥

चिन्मयतिरेकेणपि, "भूतले नास्ति" एवंरूपे चिन्मयतिरेकेण निषेधव्यवहारोऽपि अतिथिः ॥

وہی ہے کہ -

یہاں پر -

تو -

...

...

...

...

...

...

संभावित

न निषेधः

193

335

संवेधा

श्रीमद्भगवद्गीता
अध्याय १३
विषयः

आलोकपुञ्जो = यथापि =

पिशाचात् = व्यातिरिक्तो =

→ यथापि च = आलोकोऽस्ति =

अपिशाचात्मा =

इत्येतावत् = सिद्धयति =

तथापि अत्र = पिशाचो नास्ति =

इत्येतत् = अशक्यम् =

अध्यवसातुम् =

धरो हि = आलोकपूरमध्यऽपि =

असंभाव्यः =

अधर संनिधौ =

तत्र = आलोकपूरापसंघातः =

अत्र धरो नास्ति इति =

पिशाचैस्तु = तादृकस्वभावो =

यो = भूतलमध्यऽपि वा =

मवन = भूतलस्य =

क आलोकस्य वा =

305

तो = ७ निविडता = ६०० न प्रविष्टि = २५००००

अतश्च = $\frac{1}{2}$ अलोकमध्ये = $\frac{1}{2}$

तस्य = $\frac{18 \times 10^3}{2 \times 10^3}$ संभावनात् = $\frac{18 \times 10^3}{2 \times 10^3}$ संभावितुम् शक्यते ॥

कथं व्यातिरेकेण =

निषेधव्यवहारः = कथं स्यात् ॥

एव रूपमध्यं = ०.५५ रसादः ५५५५
 एव रूपमध्यं = ०.५५ रसादः ५५५५

समावनात् = ५७६ तस्यापि = ५७६

अनिषधः = यथापि =

अनालोकः = अनालोकः आलोकः = अनालोकः

अन्यः = ५५ पिशाचः = २५

तथापि = ५३ असौ = ५३

मूलतःस्य = प्रि^३ अन्तर्मध्येऽदृश्यो भवति =

इति = संभाव्यते = यथा =

तदुत एव = ३६५१ ज्वालोकस्याभ्यन्तरे =

اگر کسی نے یہ سچا کر لیا تو اس کی ہر بات سچ ہوگی۔
 اس کا نام بھی سچا ہوگا۔

इति = ५०० संभाव्यत एव =

[illegible]

येना- अनालोकोपि पिशाचः यथा भूतस्यापि संप्रत्ययः सत्त्वेऽपि द्रष्टुमयोग्यः स्यात् तथा आलोक-
 नाभ्यन्तरेऽपि स्यात् समानस्यायत्नात् ॥ 195 ॥ अतः सर्वथा निवेद्यो न भवति, अतश्च तस्य
 व्यतिरेकणाभासो भूतले व्यवहारः स प्रामाण्यम
 इति भावः ॥

305

ततश्च = ततश्च यथापि =
 आलोकस्ततोऽन्यः =
 इत्यनेन = पथा = निषिद्धः =
 पिशाचः = तथापि =
 सर्व प्रकारेण = न निषिद्धः =
 इति = तदभावः =
 निबन्धनाः = कथं तत्र =
 व्यवहाराः = प्रवर्तन्ताम् =
 इति श्लोकार्थः = []
 एवं प्रसङ्गात् =
 सभावव्यवहारस्य =
 तत्त्वम् = उपदर्शयः =
 प्रकृतेः = योजयति =

एवं रुप्यविदाभाव-

रुपा शुक्तिमतिर्भवेत् ।

न त्वाद्यरजतसप्तेः

स्याद प्रामाण्यवेदिका ॥ १२ ॥

Thus the 'ascertainment of
 the "Shukhti" may mean its
 non-being the cognition
 of Silver, got on the for-
 mer occasion (तत्तु सदा
 रजत सप्ते स प्रामाण्य वेदिका
 स्याद्)

306
307

एवं = एवं सत्यविद् = सत्यविद्

समावरुपा = समावरुपा भवेत् = भवेत्

ननु = ननु साधनं स्तुतं ननु = ननु

(न) स्यात् = (न) स्यात् संप्रमाण्य विदितं = संप्रमाण्य विदितं

यथा जालोको = यथा जालोको धराभाव = धराभाव

इति जालोके = इति जालोके

गृहीते = गृहीते प्राक् गृहीतस्य = प्राक् गृहीतस्य

धरस्य = धरस्य न किंचित् = न किंचित् सत्त्वासत्त्वयो

ज्ञायातम् = ज्ञायातम् तथैव = तथैव

श्रुतिज्ञानं = श्रुतिज्ञानं रूपज्ञानाभाव = रूपज्ञानाभाव

इति = इति इयत् = इयत् संभाव्यते = संभाव्यते ननु रूपज्ञानस्य

यथा = यथा धरज्ञान = धरज्ञान बाधा संभाव्यते

धरज्ञानप्रामाण्यसंवेत = धरज्ञानप्रामाण्यसंवेत

पठज्ञानाभावः = पठज्ञानाभावः पठज्ञानाभावप्रामाण्यसंवेत = पठज्ञानाभावप्रामाण्यसंवेत

इयता च = इयता च न पूर्वप्रवृत्तं = न पूर्वप्रवृत्तं धरविषये पूर्व

पठज्ञानम् = पठज्ञानम् संप्रमाणा भवति = संप्रमाणा भवति प्रवृत्तम्

पठज्ञानमिति ज्ञानम्

इति जालोके

सर्वविधं धट ज्ञानमिति धटस्यैव स्वरूपं चिन्त्यते

सर्वादिह = तस्य = धट ज्ञानस्य =
स्वरूपचिन्ता = सर्वा =
न च ते ज्ञानान्तरस्य ^{ज्ञात ज्ञानस्य} ^{पक्षेऽप्येति} ^{यादृक् तान्} ^{रमे तान्}
साधस्य = ^{व्यक्तिका मतेः} किमपि = काधा.
प्रतो = ^{ज्ञातम्} जातम् = ^{रक्तं रक्तं रक्तं रक्तं} ^{रक्तं रक्तं रक्तं रक्तं}
एवं = यथा शुक्तिरिवम् इति = ^{रक्तं रक्तं रक्तं रक्तं} ^{रक्तं रक्तं रक्तं रक्तं}
न रजतम् = ^{रजतम्} इदम् इति च = ^{रजतम्} ^{रजतम्}
ज्ञानमेव = ^{स्वात्मना} स्वात्मना = ^{रजताभावज्ञान} ^{रुद्रेण}
प्रकाशिताम् = ^{शुक्तिज्ञाने} ^{रजताभावे च} ^{तत्समये समावाते} ^{समं भाति}
प्रहे = ^{तावता} तावता = ^{प्रमाणं} प्रमाणं = ^{न तु रजत इति} ^{न तु रजत इति}
तावता = ^{प्रमाणं} प्रमाणं = ^{न तु रजत इति} ^{न तु रजत इति}
प्राक्तनस्य = ^{भ्रमकालीन} भ्रमकालीन = ^{सत्त्वमसत्त्वं वा} ^{न किंचित}
रजतज्ञानस्य = ^{वृत्तम्} वृत्तम् = ^{तद्विषयीकृतं} तद्विषयीकृतं = ^{ज्ञातम्} ^{ज्ञातम्}
कथम् असस्यं स्यात् = ^{नेदं रजतमिति} ^{ज्ञातम्} ^{ज्ञातम्}
[^{पसत्येकप्रमातेरिति शेषः}]

As At the time of Previous cognition of 'Shukti', the Dharmic is the Previous cognition of Silver ⁽¹⁹⁹⁾ is non-existent, the relation of Contradiction (वाधा) cannot be maintained even by inference (अनुमानतः).

It is due only to the धर्म्यसिद्धेरपि भवे - presence of one Dramata

which is proved by our द्वाधा नैवानुमानतः।

Personal experience (स्वसंवेदन) स्वसंवेदनसिद्धा तु

युक्ता सैकप्रमातृजा ॥

धर्म्य = सिद्धेरपि = भवेत = वाधा = बा
 नैव = अनुमानतः = तु
 स्वसंवेदन = सिद्धा = तु

Page 309

As At the time of Previous cognition of Silver is non-existent, the Dharmic is the Previous cognition of Silver is non-existent (धर्म्य ससिद्धेरपि), the relation of Contradiction (वाधा) cannot be maintained even by inference (अनुमानतः). It is due only to the presence of one Dramata proved by Personal Experience (स्वसंवेदन).

विविक्तं भूतल प्राविशतः
 रजतमिति
 सति धर्मिणि
 धर्मः सिद्धयति।

अपि द्वाधातः =

हेतोः व्यापेक्ष = ससिद्धः

हेतोः व्यापेक्ष = ससिद्धः
 हेतोः व्यापेक्ष = ससिद्धः

309

सापि = उभयत्र =

नेयः = कोजनीयः

इह = धर्माणि पर्वते सिद्धे = सति धर्मणि धर्म चिन्ता इति
सिद्धे = हेतुना = (वाता) व्यापारः

स्मयमाणः = व्याप्तिकेन = साध्यधर्मयोग = साध्यधर्मयोग एव

अथ च = प्राच्ये = पर्वतोय वद्विमाने

रूप्यज्ञाने = धर्माणि = साध्यो = 3. रूप्यज्ञानमप्रमाणे
अप्रामाण्ये = साध्यो = 3. युक्तिका इति

धर्मः = तत्र = साध्यधर्मिणि ज्ञानात्

युक्तिज्ञाने वा = न स्ज्ञातमज्ञाने वा = तज्ज्ञानविषयीकार्यत्वे वा =

विषयमतं = हेतुक्रियते = न च = सतत् युक्तम् =

अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम् - अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम् - अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम्

अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम् - अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम् - अथ तत्त्वज्ञानसूत्रम्

तत्कालं = प्राच्यसाध्यबोधस्य =

धामिणीऽभावात् =

न चापि तस्य = शुक्तिज्ञानादयो धमाः =

न च अपदाधमीत =

साध्यसिद्धिः =

प्रतः = स्तयमाणं तद्वामि स्यात् =

इत्यापि असत् =

अथ = शुक्तिः न रजतज्ञानस्य =

अपक्षधमात् विषय इति = साध्यते =

शुक्तिकाज्ञानविषयत्वात् =

तत यदि = इदानीम = शुक्तिकाज्ञानवसरे

तत्सिद्धसाधनम् = सिद्धस्य साधने विफलं

अथ = पूर्वम् तदा =

तत्पूर्व = स्वसंवेदनन =

वाध्यविषयता = केन च =

चैवं =

असति चैक प्रमातरि इति शेषः

अनुमानादिति - अनुमानादिति

311

व्याप्तिर्गृहीता = व्याप्तिर्गृहीता

यत्र = यत्र इदानीम् = यत्र इदानीम्

अन्यत् न भवति इति = अन्यत् न भवति इति

अनुमानान्तरेण इति चेतः सन्वत्था = अनुमानान्तरेण इति चेतः सन्वत्था

सतेन = सतेन सतत् = सतेन सतत्

एकस्मिन् = एकस्मिन् विषये = एकस्मिन् विषये

कथं = कथं ज्ञान द्वयं स्यात् इति = कथं ज्ञान द्वयं स्यात् इति

को हि = को हि सकाविषयता = को हि सकाविषयता

द्वयो ज्ञानयोः = द्वयो ज्ञानयोः

जानीयात् = जानीयात्

ते हि = ते हि तावत् = ते हि तावत्

स्वात्मनि = स्वात्मनि स्वविषये च = स्वात्मनि स्वविषये च

विभ्राम्यत = विभ्राम्यत इति उक्तम् = विभ्राम्यत इति उक्तम्

इति अनुमानतोऽपि = इति अनुमानतोऽपि

न बाधा = न बाधा न स्रज्जते इति = न बाधा न स्रज्जते इति

अनुमानादिति - अनुमानादिति

अनुमानेन तसिद्धय - भावेन

एकप्रमातृ - प्रभावे

ज्ञानमिति शुक्तिका इति ज्ञानद्वयं

हेतुग्रहणव्याप्तिस्मरणादिरूपव्यवधानमनस्मनुभूय
 ३॥ २०३ ॥ हेतुग्रहणव्याप्तिस्मरणादिरूपव्यवधानमनस्मनुभूय

न च = तथाभूतमादिः

व्यवधानम = सत्र प्रतीतो संवेद्यते =

स्वसंवेदनसिद्धतया प्रत्यक्षतया

भूतिति = भासनात् = व्यवधानमावात्

अत एव = सतदापि स्वसंवेदनसिद्धतया भूतिति

अशक्यं वक्तुम = [बाधक्येन]

माभूत बाधा नाम इति =

एवं = परपक्षोऽनुपपत्तिः

पदप्रय = स्वपक्षे =

एकप्रमातृ = परिनिष्ठिते =

उदिवात् = बाध्यनाधिक भाव इति =

इति वाक्येन = प्रतिज्ञाने

निगमयति = साधनेनोपसंहरति

युक्ता = सा [बाधक्येन] बाधा

एकस्मात् प्रमातुः

यदि जायते इति =

स एव हि =

तथा = च निमित्तं = तद्वत्तु

वाचकं केता भवति, पूर्वापेक्षा

इति व्याख्यतमेव = तद्वत्तु

स्थिते चैव = तद्वत्तु यदि = तद्वत्तु

व्यवहारसिद्धये = तद्वत्तु

अप्यथा = तद्वत्तु अनुपपत्तिरमुक्त्या तद्वत्तु

वादिना तद्वत्तु

तत् उच्यता = तद्वत्तु कामम् = तद्वत्तु

"प्रधुना सर्वं सिद्धयति" तद्वत्तु

इति = तद्वत्तु एकप्रमात्रउत्तीकारो

सर्वे स्मृतिसंवन्धानिवहः

न = तद्वत्तु केवलमेते = तद्वत्तु

कार्यकारणभावः = तद्वत्तु स्मरण बाधाव्यवहाराः = तद्वत्तु

एकप्रमातरि निष्ठा येषां तद्वत्तु सकललोकयात्रा = तद्वत्तु सामान्यव्यवहारभूताः = तद्वत्तु

एकप्रमातृप्रतिष्ठा = तद्वत्तु

312

यवत् =

यवत् =

अवान्तर व्यवहारोऽपि =

ये =

क्रियविक्रयादयः =

समलोः =

उपदेशो यदेष्टा मावा दयश्च निमलोः

तेऽपि =

एकप्रमातृनिष्ठा एव भवन्ति =

व्यवहारो =

हि =

सर्वः =

समन्वयप्राणः =

सेव्य जीविताः

इति =

उपसंहारक्रमेण दर्शयति =

इत्थमत्यर्थं भिन्नार्था -

वभास स्वचिते विभौ ।

समलो विमलो वापि

व्यवहारोऽनुभूयते ॥ १४ ॥

"तत्तत्", तत्तद्विभिन्न,

अति श्लोकात्

इत्थमिति =

सर्वविभौ =

भिन्नार्था

वभास

स्वचिते

विभौ

समलो

वा विमलो

व्यवहारः

अनुभूयते =

● स्वरूपस्य चिन्मात्राख्यस्य निरूपणस्य (206)

याः सन्ध्याभावाः → सूचिद्रूपता
आसादवन्, तेन

उक्तं यत् ३१, ३२, ३३, ३४, ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००

३३
३४
३५
३६
३७
३८
३९
४०
४१
४२
४३
४४
४५
४६
४७
४८
४९
५०
५१
५२
५३
५४
५५
५६
५७
५८
५९
६०
६१
६२
६३
६४
६५
६६
६७
६८
६९
७०
७१
७२
७३
७४
७५
७६
७७
७८
७९
८०
८१
८२
८३
८४
८५
८६
८७
८८
८९
९०
९१
९२
९३
९४
९५
९६
९७
९८
९९
१००

तत्तद्विभिन्नोति

श्लोकद्वयोक्तेन

अनेन = ०००

उपपत्तिप्रकारेण = ०००

अन्वयव्यतिरेकात्मना

०००

तथा = ०००

श्लोकान्तरैरुक्तेन = ०००

व्यवहारोदाहरणप्रकारेण

०००

कार्यकारणभावाद्युदाहरण

०००

प्रकारेण

इदपि = ०००

मन्तव्यम् = ०००

यत् = ०००

विभो = ०००

देशकाल

०००

अनवच्छिन्ने = ०००

पुनरुक्त

०००

माययैभिन्ने = ०००

* मायाशक्त्यः
उपकल्पितः
चिदभेदाख्याति
सारभूतमात्र
परमार्थः ॥

मायाबलात् = ०००

भेदेकपाणिनेः = ०००

नीलसुखाद्याभासैः

०००

प्रतिबिम्बकल्पे = ०००

०००

अनतिरिक्ततया

०००

वर्तमानैः = ०००

स्वचिते = ०००

०००

स्वरूपमनस्यथाभावेन

०००

३३
३४
३५
३६
३७
३८
३९
४०
४१
४२
४३
४४
४५
४६
४७
४८
४९
५०
५१
५२
५३
५४
५५
५६
५७
५८
५९
६०
६१
६२
६३
६४
६५
६६
६७
६८
६९
७०
७१
७२
७३
७४
७५
७६
७७
७८
७९
८०
८१
८२
८३
८४
८५
८६
८७
८८
८९
९०
९१
९२
९३
९४
९५
९६
९७
९८
९९
१००

तत्कृतमगमन
आस्यते

विभोः स्वरूपमन्थान

भवति

उपरक्ते = ०००

०००

०००

०००

30

स्थितः = स्थितिः सर्वो = सर्वः

व्यवहारो = व्यवहारः अनुभूयते = अनुभूयते

प्रत्यक्षः अनुभवः सव = अनुभवः सव अनु दृढतमः = अनु दृढतमः

प्रमाणम् = प्रमाणम् इतियावत् = इतियावत्

अनुभूयते च = अनुभूयते च सर्वो व्यवहारः परमात्मनि विभ्रानिः अनुभूयते = अनुभूयते

उक्तोपदेशादी-
शीलनविशेष-
प्रकाशः सव

सोपदेशी = सोपदेशी अनुभवः

अवधानधने = अवधानधने यैव = यैव यैव

परमात्मतत्त्व-
प्रामाण्येन परैः सव

संसारसंमता = संसारसंमता (अनवहिताभीष्टा)

व्यवहारदशा = व्यवहारदशा तावत्परिहार्यत्वेन शैल्येन क्रियामाणा

प्रमाणम् = प्रमाणम्

सैव = सैव प्रमातृ तत्त्वः = प्रमातृ तत्त्वः भोजनादिव्यापाराः

प्रख्यात्मिका = प्रख्यात्मिका (प्रकाशः) अवस्था भवति॥

प्रमाणम् = प्रमाणम्

शिवभूमिः = शिवभूमिः यदुक्तम् = यदुक्तम् तदात्मक शिवभूमिः

परमात्म तत्त्व-
ज्ञानात्मिका

संबन्धे सावधानता॥

अप्रतिभिरातात्म = अप्रतिभिरातात्म परमाधीना =

समलो व्यवहारः = समलो व्यवहारः

प्रत्याभिज्ञातात्म-
प्रमाणम्

संस्थ निमलः = संस्थ निमलः

316

तं शिवम् स्तुमः यः सिद्धनां सिद्धः नित्यं संसिद्धं स्वसंवेदन ॥

स्वसंवेदन संसिद्ध व्यवहारवशेन यः ।

नित्यं महेश्वरः सिद्धः सिद्धानां ते स्तुमः शिवम् ॥

ते स्तुमः शिवम् = तेषां स्तुतिः यः = महेश्वरः

नित्यं सिद्धः = नित्यं सिद्धः

सिद्धानां = सिद्धानां

स्वसंवेदन = स्वसंवेदन

व्यवहारवशेन = व्यवहारवशेन

एवं = एवं

ज्ञानस्मरणपोहनानि = ज्ञानस्मरणपोहनानि

युत्पाद्य = युत्पाद्य

तेषाम् = तेषाम्

शक्तिभूतत्वात् शक्तिमत्त्वं

एकमाश्रयं विना व्यवहारो न युक्तः

विनावस्थानात्

इति = इति

विरूपितम् = विरूपितम्

एतावता = एतावता

न चेदन्तः कृता = न चेदन्तः कृता

अथर्ववेदः = अथर्ववेदः

इत्यत्र = इत्यत्र

यत् = यत्

उक्तम् = उक्तम्

एकः = एकः

इति = इति

तत् = तत्

परिघटितम् = परिघटितम्

एकमाश्रयसमर्थनेन समर्थितम्

(209)

316

27

7. 2/2

अन्तः कृतानन्त विश्वरूपे = ^{این عالم بی انتها و بی پایان است}
इत्थापि निरूपितम् = ^{اینجا هم بیان شده است}
यत् = ३ तत्रैव = ^{در آنجا} "महेश्वर" ^{بزرگوار} इति उक्तम् = ^{اینجا گفته شده}

तमहेष्यं = स्त्री वामेश्या → स्वातन्त्र्यरूपम् = स्वातंत्र्यवाद

उपपादयितव्यम् =

तत च = २५/१०० ज्ञानविषयः = २५/१००

क्रियाविषयं च = २५५२ [२५५२]

इति = ४०० उभय प्रकारम् = १०००

तत्त्व = अद्वैत भगवान् = परब्रह्म

ज्ञाता कर्ता च = २५२

यथाय च = प्रकाश। वनशात्मक =

चिदेकधनम् = एकमेव =

א"ח - קורא - מ"ח - חזק

सावदूषम् = १३ तयाप = ४३
= १३३३

نه جانن والوں کو جان والوں سے - سیرتِ محمدی سے

آفتاب
ایمان من
بسیار بار
لعل او
دیده

وہ میرے بھائی
میں نے اس کے لئے
کچھ دیا ہے
اس کے لئے

[illegible]

317
 318
 तत्परिधातुत एव =
 मय = विभाग =
 तेन = ज्ञानात्मक क्रियाविषये =
 स्वातन्त्र्य = यद्यपि =
 क्रियाशक्तिरूपम् =
 तथापि = ज्ञानाधिकार एव =
 निर्णेतव्यं =
 तद्विषयत्वात् =
 एवं च = ज्ञातृप्रावृदायः =
 प्रकृतितः =
 प्रत्ययतत्त्व =
 संपूर्णतया = निर्णीतो भवति =
 तत्र = ज्ञाने नाम =
 स्वयं = भोदिताभासमदः =
 उपाश्रयः = नियन्त्राणा =
 संकुचितम् =
 अहमिति =
 संवेदनम् =

ज्ञानात्मक क्रिया
 तत्परिधातुत एव
 मय = विभाग =

तत्र = ज्ञाने नाम =
 स्वयं = भोदिताभासमदः =

अहमिति =
 संवेदनम् =

ज्ञानात्मक क्रिया
 तत्परिधातुत एव
 मय = विभाग =

तेन = ज्ञानात्मक क्रियाविषये =
 स्वातन्त्र्य = यद्यपि =

क्रियाशक्तिरूपम् =
 तथापि = ज्ञानाधिकार एव =

निर्णेतव्यं =
 तद्विषयत्वात् =

एवं च = ज्ञातृप्रावृदायः =
 प्रकृतितः =

प्रत्ययतत्त्व =
 संपूर्णतया = निर्णीतो भवति =

तत्र = ज्ञाने नाम =
 स्वयं = भोदिताभासमदः =

उपाश्रयः = नियन्त्राणा =
 संकुचितम् =
 अहमिति =
 संवेदनम् =

وہ بیان ہے جس کے ہیں

तत्र = ये आभासेषु = यत् = ३

स्वातन्त्र्यं = तदेव =

ज्ञानशक्तिविषयं =

स्वातन्त्र्यं = संपद्यते =

"तात्कालिकाक्ष सामक्ष्य" =

इत्यादिना = शुद्धे ज्ञानक्रिये यतः =

इत्यन्तेन = श्लोकेकादशाकेन =

तत् निरूप्यते =

तत्र = आभासान्तरापेक्षी च =

आभासो = अन्यथा वा =

इति श्लोकेन उक्त्वा =

स एव = आभास एक इति =

श्लोकान्तरेण उच्यते =

अथ क्रियाभासोऽपि = तथैव = आभासान्वयतः =

इति श्लोकद्वयेन उक्त्वा =

एकस्मिन् = ... आभासे = ...
 सा = ० अर्थक्रिया = ...
 इति पुनः श्लोकद्वयेन = ...
 आभासान्तर = ... विचित्रस्य = ...
 भित्तिस्थानीयम् = ...
 आन्तरत्वम् = ... इति श्लोकेन = ...
 ततो = ... वाक्यत्वं = ...
 स्वरूपतो = ... विभागतश्च = ...
 श्लोक युग्मेन = ...
 ततः = ... श्लोकेन = ...
 ज्ञानादि = ... प्राक्त्याश्रयस्य = ...
 एकस्य उपसंहारः = ...
 श्लोकान्तरेण = ...
 महेश्वरत्वम् = ...
 उपसंहारतो = ... भाविनः = ...
 क्रियाधिकारस्य = ...
 उपक्षेप = ... इति संक्षेपाय = ...
 आदिकस्य = ...

अथ श्लोकाधी निरूपितः =

ननु = यदि = परमेश्वरनिष्ठतयैव = संविन्निष्ठा विषय
यवशियाति

समस्तोऽयं = व्यवहारः

तत् = तस्य स्फुटत्वास्फुटत्वप्रायः

प्रसिद्धः वैचित्र्यानुपपत्तिः

येन = किल - प्रत्ययम् =

अनुप्राणितः = स एक एव भगवान्

नचः = ५० तद्व्यातरकणः = ५० (५०) तबिना

किं ज्ञानं इह वस्तुमः ॥ ३ ॥

उत्पश्यामः २: २१

इत्याशङ्क्याह =

دولت سرکار کا حکم ہے کہ جو زمینداروں نے اس زمین پر کھیتی باڑی کی ہے اس کی کٹوتی اس سال کی ہے۔

مردم جو کہ یہ کہتے ہیں کہ اس بات پر ہر ایک کو
جو کہ یہ کہتے ہیں کہ اس بات پر ہر ایک کو
اسی کہ اس بات پر ہر ایک کو
اسی کہ اس بات پر ہر ایک کو

तात्कालिकाक्षसमाक्षय -

सौपेक्षाः केवलं क्वचित् ।

They relate to the past (अतःतत्वात् तथा।स्थानं) न्यत्र
 But when they are deep (गह्रम्) + deter-
 minately (विकल्पेन) concerned (उत्तरेयमाने) तदिषु ॥१॥
 They do shine as such (तथास्थिति तथैव)
 as extreme pleasure etc. because they
 are observed as the manifested "clear"
 (संस्फुटम् अथ उपलक्षणात्) . The absence
 of the feeling is not so distinct as deep
 when the conceivers thought is not fully
 engrossed in it. It is clear when he is
 deeply absorbed in thinking about the object.
 , because they are perceived

in the Collocation of Abhasas (व्याप्तिभ्राः)
 And in the case of blind or in thick
 darkness they are indistinct (संस्फुटम्)
 as they are revived internally without
 recourse to senses (ससापेक्षा) by re-
 membrance arising from the residual
 traces (संस्कारः) of the past perceiving

विशेषः सुखादिव्यवहारे
 सामान्यव्याप्तिभ्रान्तिः
 रहिता इति उच्यते

समस्य - सामान्यव्यवहारे उत्तरेयमाने
 स्वात्मनि आत्मसंबन्धे

क्वचित् ।

वि-

मेषु ॥२॥

सद्विधिकादि प्रत्यक्षं
 २ - २७ - अक्ष सामान्यव्यवहारे

अक्ष सामान्यव्यवहारे
 २ - २७ - अक्ष सामान्यव्यवहारे

अक्ष सामान्यव्यवहारे
 २ - २७ - अक्ष सामान्यव्यवहारे

अक्ष सामान्यव्यवहारे
 २ - २७ - अक्ष सामान्यव्यवहारे

अक्ष सामान्यव्यवहारे
 २ - २७ - अक्ष सामान्यव्यवहारे

328

15

विशेष इत्यनेन

2000

۱۸۸۳

ماہنامہ شہرہ فون انڈیا پریس سوسائٹی

دینا نام موسیٰ

प्रभासात्तरसायेश्वरः

2/5/21

तत्संस्कार जलो स्थिताः ॐ ह्रीं क्लीं ॥

तत्कालिकं भाषासंज्ञा विवेकाः
तत्र चिरवृत्तव्यं तत्कालिकं भाषासंज्ञा
- स्तदाभाषासाः तत्कालिकं भाषासंज्ञा
- स्तदाभाषासाः तत्कालिकं भाषासंज्ञा

काचित् = स्तदाभाषासा मवन्ति =

यत्र = स्फुटताव्यवहाराः =

अन्धविषयः =

अन्धकारस्य = प्रमातृविषयाः =

पुनः = याः अपन्योः =

व्यवहारी = अस्फुटतामयः =

तत्र = ते आभासाः =

अन्यथा = तथाहि =

जात्यन्धस्य =

बाह्येन्द्रिय प्रत्यक्षत्व लक्षणम् =

आभासान्तरे नैव अस्ति =

दृष्टवस्तु = अन्धीभूतस्य =

संतमसास्थितस्य च =

तात्कालिकं = तत् =

नास्ति = अपि तु =

प्राक्तनमेव =

पूर्वमुक्ता 321
विचार 322

این عبارت در شرح این است که هر چه در این است

बाह्येन्द्रिय प्रत्यक्षावम् =

अनुसंधत्ते =

तस्मात् =

प्रथीवमसस्य =

घटकनन्य पश्यामि इत्यादिसंज्ञेषु

केषुचिदपि =

विकल्पेषु =

सत्तायां =

सत्तायां सत्तायां सत्तायां

स्वरूपे =

विशेषोऽस्ति =

इति =

संभावना =

न कीर्त्या =

अर्थावभासस्य कालत्रयविशेषविषयेषु विकल्पेषु चानस्तुत्यविनावस्थितत्वात्

ते हि =

विकल्पाः =

भावि वस्तुगामिनो वाः =

भावि वस्तुगामिनो वाः

भाविष्यन्निष्ठा भवन्तु =

भाविष्यन्निष्ठा भवन्तु

वर्तमाननिष्ठा वाः =

वर्तमाननिष्ठा वाः

अतीत वस्तु विज्ञानता वाः =

अतीत वस्तु विज्ञानता वाः

एतद्युक्तं भवति =

एतद्युक्तं भवति

नीलमिदं पश्यामि =

नीलमिदं पश्यामि

सा प्रेक्ष

संकल्पयामि =

संकल्पयामि

संकल्पयामि

उत्प्रेक्षी =

उत्प्रेक्षी

उत्प्रेक्षी

अहं पश्यामि
अथवा अहमिदं
आमदीन
सदातन
प्रकाशतात्

उत्प्रेक्षी
उत्प्रेक्षी
उत्प्रेक्षी

ॐ पश्यामि इति एवं रूपे आभासो भवति सोऽपि स्वरूपतोऽन्यनाधिको भवति

(218)

क्रिया प्रधानम्

अन्यनातिरिक्तः
एकः स
इति यावत्

322

स्मरामि = स्मरामि

करोमि = करोमि

वदामि = वदामि

इत्यादौ = इत्यादौ

नीलामास = नीलामास

सोऽसौ = सोऽसौ

स्वरूपतोऽन्यनाधिकः = एक एव

एवं पश्यामीत्येवं = एवं पश्यामीत्येवं

पीतादिषु = पीतादिषु ते = आभासाः

पुनराभासाः = पुनराभासाः

स्वतन्त्र्येण = स्वतन्त्र्येण यदा = स्वात्मनि

भगवता = भगवता संयोज्यन्ते = स्वात्मनि

विद्योज्यन्ते च = विद्योज्यन्ते तदा =

अये = स्फुटत्वास्फुटत्वादिव्यवहाराः

नीलमित्याभासस्य = नीलमित्याभासस्य

उत्प्रेक्षे = उत्प्रेक्षे इत्याद्याभासान्तर-

व्यवच्छेदेन = व्यवच्छेदेन विद्योजनेन

पश्यामीति = पश्यामीति

आभासव्यामिश्रणाय = आभासव्यामिश्रणाय

वाक्यनिरोधकः

सोऽसौ अपि
स्वरूपतोऽन्यनाधिकः

स्वहमात्

323

وہی ہے جو کہ

स्फुटता व्यवहारः = (भवति)

एवे = ध्वज त्रैकालिक व्यवहार वैचित्र्योपपत्तिः

وہی ہے جو کہ

(एवम् स्फुटास्फुटा)

परमेश्वर स्वरूपत्वे अन्तरभूतत्वे च

पुनराभासानां = न =

कुतश्चित् = व्यवच्छेदः =

न केनचित् =

व्यामिश्रणा इति =

ननु = सुतत् = नीलादिषु =

उपपद्यताम् = यत्र =

बाह्योद्दिश्य = व्यापारोऽस्ति =

सुरवादी = तु = तदभावात् =

कथं वैचित्र्यम् =

स्फुटास्फुटवत्याशङ्क्याह =

स्मा

وہی ہے جو کہ

उप्यतीतत्वात्तथा स्थितिः ॥३॥

५७ भागि

— त्रुफुट मस्योपलक्षणात् ॥ ४ ॥

[illegible]

... २२२ ...

३२५

सुधुना = सुखी = सुखी
 दुखीति = दुःखीति = दुःखीति
 तत्तत् = निमित्तसामग्रीको वा = निमित्तसामग्रीको वा
 समग्री येन तादृशः अस्मीति वा ॥

यदा तु = यदा तु = यदा तु
 तानि वस्तूनि = तानि वस्तूनि = तानि वस्तूनि
 उल्लिखति = उल्लिखति = उल्लिखति
 तदा = तदा = तदा
 पीनः पुन्याविशिष्टः = पीनः पुन्याविशिष्टः = पीनः पुन्याविशिष्टः
 सुख = सुख = सुख
 तत् हेतुः = तत् हेतुः = तत् हेतुः
 उल्लेखन = उल्लेखन = उल्लेखन

अभिधान कारण = अभिधान कारण = अभिधान कारण
 आभास अनुप्रवेशात् = आभास अनुप्रवेशात् = आभास अनुप्रवेशात्
 आभासान्तर = आभासान्तर = आभासान्तर
 तेनैव = तेनैव = तेनैव
 प्रकारेण = प्रकारेण = प्रकारेण
 तथा = तथा = तथा
 इति सुखी अहमित्यादिकेन

स्थिति भवति = स्थिति भवति = स्थिति भवति

योजनाः - विस्मय - स्थितिरूपेण मनोराज्यरूपेण च विकल्प सन्तानेन प्रतीत आगते वा सुखादिके,
 गान् - सविचक्षण प्रवाहेण, उल्लिख्यमाने (223) सति, तथा - अस्मदुक्त प्रकारेण, आभासात्
 तस्यामिश्रणारूपेण इति यावत्, तथा स्थितिः - भूतभोग्य अनुभवकालवत् स्फुटतया
 33 सुखानन्द भवेत्, कुतः? अथ - सुखेद्विभासस्य स्फुटमुपलक्षणात् प्रतीयते
 इति संभाव्यम् = गान्तेल्लेखकृता उपलक्षणात्,
 उचितमेतत् = दृष्टान्त हेतु इति प्रथः ॥
 यतः तदानीं =
 स्फुटत्वाभासमिश्रं =
 सुखाभासम् = उपलक्षयति असौ =

सुखं च सुखं वा
 सुखं च सुखं वा

प्रतीतग्रहणं = भव भाविनाऽपि =
 उपलक्षणम् =
 ननु = इयता = किमुक्तम् भवति =
 बाह्यरूपाः = सगादयः =
 सुखादिहेतवो =
 बाह्यजनिताश्च = सुखादयः =
 सुरुयहमिति =
 अभिमानहेतवः इति =
 ततश्च = नाद्यात्वाभावे =
 तत् अन्यत्वाभावे च =
 न तथा इति उक्तं स्यात् = तथा =
 [सुखं च सुखं वा] सुखादयो न सुखादयश्च न सुखा
 अहमित्यादिभिमानहेतवः

बाधत्वाभावे
 सग चदनसुखादयो

सगादिजन्यताभावे

न तथा इति उक्तं स्यात्

तत्र च = त एव न केचित्

ततश्च कथमुक्तम् =

अथैवभासस्य सत्ताया न कापि विशेषः

सत्ताया एव अभावात् =

इत्याह बाह =

भावाभावभावमासाना

बाह्यतोपाधिरिष्यते

नात्मा सत्ता ततस्तेषा-

मान्तराणो सतो सदा ॥५॥

Externality is merely an attribute of the nature of being (भाव) or of the nature of not-being (अभाव). It does not constitute their essential nature.

(न तस्याम् मात्मा) therefore they exist as such & is not internally (तस्यां सत्ता मान्तराणाम् सत्ता सत् एव सदा)

भावाभावभावमासाना बाह्यतोपाधि इष्यते =
नात्मा सत्ता ततस्तेषा मान्तराणो सतो सदा ॥५॥
तेषाम् सत्ता =

३२

इह = ५५ सुखमास्ति मम् = ५५५५५५

दुखं नास्ति मम इति = Dukha - Nasti - Mama - Iti

ये भावाभासाः प्रभावभासाश्च

तेषां = ५०१ नोद्वैतं नाम, आत्मा =

न स्वरूपं न भवति = $\frac{1}{2}$

बहि = सुखमित्यर्थः सुखरस्य यत्नः

स्वरूपं = सर्व 'वाद्यमं' = सुखं इति वपुषा भाति

सुखस्य हि कर्णमिव शब्दो वायुमिव स्पर्श इत्येव ऋषिर्वाच ॥ १ ॥

सुखमेव स्वरूपम् = नहि इदं बाह्यमिति कोपि

केवलं बाह्यत्वं नाम = *فقط بیرونی بودن* "सुखम्"

[illegible]

स्वातन्त्र्य बलादेव = استقلال - قوت

यदा = ॐ तत्र = ॐ सुखाभासे = ॐ

मिश्रतया मास्यते मासवविषयता नीयते

तदा = ३ तत = ४ तस्य = ५ सुखाभासस्य

उपादिरूपताम् $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ उपरंजाकृतम्

विधि-— १. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

भद्रकालं

स्वे रूपं सुखमेव
सुखत्वमेव रूपं
सुखस्य न तु
बाध्यता ॥

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

मुखाभास
वितरित
जाभास

यस्मिन्नात्मना ग्रहणं
काले

योजनाः - परिष्ठैः भावाभावाभासा नो बाध्यता उपाधिः - विशेषको धर्म उपाधिः स्वभावस्यैव
नीलत्वम्, तै परिष्ठैः बाध्यता आत्मा स्वभावः नैच्छते । ततः कारणतः स्वभावभावाभाव-
प्रवभासानाम् अन्तराणां सतां सदा सत्ता भवति । ततश्च बाध्यताभावे न तेषां सत्ताया
321

ततश्च = ततश्च यथा = यथा
नीलाभासाभावे = नीलाभासाभावे ज्ञान

न कापि स्वरूपहासिः
संपन्ना

उत्पलाभासस्य = उत्पलाभासस्य स्वरूपस्य

ज्ञानिः न किञ्चित् = $\text{ज्ञानिः न किञ्चित्}$ वृत्ते = वृत्ते स्वरूपतो
- ४१२४६

राजाभासाभावे वा = राजाभासाभावे वा

पुरुषाभासस्य = पुरुषाभासस्य न किञ्चित् वृत्ते

बाध्यताभासाभावेऽपि

तथा बाध्यत्व = तथा बाध्यत्व भासाभावेऽपि = भासाभावेऽपि

सुखाभासस्य = सुखाभासस्य

दुखाभावाभासस्य = दुखाभावाभासस्य

बाध्यताभासाभावेऽपि

कान्ताभासस्य च = कान्ताभासस्य च तत्तद्वृत्तस्य

न स्वरूपतः = न स्वरूपतः काचन = काचन

न म्लानता इति = न म्लानता इति विधिलता

अन्तराणां चिदात्मनि = $\text{अन्तराणां चिदात्मनि}$ सदैव = सदैव

स्थितिः = स्थितिः एषाम् = एषाम्

सताम्
प्रमात्रैक्येन
वर्तमानाताम्

न बाध्यताभासाभावेऽपि
- ४१२४६

स्वविषयज्ञानरूपमधी क्रियान्
कुर्वन्त्येव = न तु न कुर्वन्ति, स्वानुभवस्यान
साधित्वाद्यः ॥

328

नीलाद्यपेक्षतयाऽऽन्तरसखादिग्रहण-
साधनत्वेन अन्तःकरणतया स्थिति

इह = هنا अन्तःकरणे = في →

बुद्धिदर्पणात्मानि = بنيان निर्मिततया बुद्धितत्वे

नीलादीनाम = الوان आभासानाम् = الظلال

आन्तरत्वमप्यस्ति = في

अन्तःकरणमध्येऽसंभवत्वात् = في स्फुरणत्वात्

बाह्यत्वमपि = في बाह्यतारूपं = في

प्रमातुः = في विच्छेदेन = في अन्यथा इयमिति नीलादि
समकक्षतया भाना-
योगात् ॥

अवभासात् = في बाह्यत्वं च केवले = في

बाह्यप्रत्यक्षात् = في

अत्र च = في अवस्थाद्वयेऽपि = في

अधीक्रियाम् = في अमी कुर्वन्त्येव = في

अन्ततो = في ज्ञानं स्वविषयम् = في

यत् पुनः = في

प्रमातृ = في तादात्म्यलक्षणम् = في

आन्तरत्वं = في तत्र अमी = في

कस्मात् = في न काचित् = في कथं न कुर्वन्ती
शति संभाव्यते ॥

अधीक्रियां = في

विदधीरन् = في

इत्याशङ्क्याह = في

प्रान्तरत्वात्प्रमात्रैक्ये
 नैषां भेदनिबन्धना ।
 अर्थक्रियापि बाह्यत्वे
 सा मित्राभासभेदतः ॥६॥

प्रान्तरत्वात् = $\frac{\text{प्रान्तरत्वात्}}{\text{प्रान्तरत्वात्}}$ प्रमात्रैक्ये = $\frac{\text{प्रमात्रैक्ये}}{\text{प्रमात्रैक्ये}}$
 न एषां = $\frac{\text{न एषां}}{\text{न एषां}}$
 भेदनिबन्धना = $\frac{\text{भेदनिबन्धना}}{\text{भेदनिबन्धना}}$
 अर्थक्रियापि = $\frac{\text{अर्थक्रियापि}}{\text{अर्थक्रियापि}}$
 बाह्यत्वे = $\frac{\text{बाह्यत्वे}}{\text{बाह्यत्वे}}$
 सा मित्राभासभेदतः = $\frac{\text{सा मित्राभासभेदतः}}{\text{सा मित्राभासभेदतः}}$

बाह्यत्वे = $\frac{\text{बाह्यत्वे}}{\text{बाह्यत्वे}}$

३३

प्रमात्रैक्य इति →

तन्निमित्तकं यत् = ३

आन्तरत्वं तस्मात् हेतोः =

एषाम् आभासानाम् =

प्रयैक्रिया = न काचित् अस्ति =

सा हि प्रयैक्रिया =

भेदे निमित्तभूते
सती इति शब्दः

भेदे सति भवति =

स हि नीलाभासः =

पीताभासात् यतो =

भक्त भगवदपोहन
शक्त्या स्वयं
भेद विषयतां
भजते ॥

मिद्यते यतश्च =

प्रमातुमिद्यते ततः =

स्वसाध्यां नियताः स्वमात्रे
मिद्वाम् प्रयैक्रिया = तन्मात्रेतस्य प्रमातुः नियत्या
व्यवस्थितां

कुर्यात् न च एष =

तदा भेदोऽस्ति =

प्रमात्रैक्यात् =

प्रमातृतादात्म्य
लक्षण आन्तरत्वे

329

सा हि = ५९०० अथ क्रिया भासूने छि

نیتا = ۱۰۰

तथा च = $\frac{1}{2} \frac{d^2}{dt^2}$ कान्ताभासस्य = $\frac{1}{2} \frac{d^2}{dt^2}$

बाह्यत्वेऽपि $\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{r} \right) = \frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{r} \right)$ सातिः

ग्रामासांतरस्य = २५० कि०मी - २५० कि०मी

→ मालिङ्गनलक्षणस्य =

मिन्नतया
भानाभावे

व्यापगमे = $\frac{1}{2}$ दूरी भवन \rightarrow दूरी भवति = $\frac{1}{2}$ दूरी

इयम् = $\frac{1}{2}$ इति च = $\frac{1}{2}$ प्रतिक्रिया

न्यायोसाधनस्य = १०५ - १०४ = १ आलिङ्गनस्य

मित्रतया
सद्विवेक

उपगमे = १५५ अन्यैव = २३५

प्राप्ति सत्य

पातकन = १५५ फल्लोद्विपरीता = विलक्षण

दृश्यत ज्ञाथीक्रिया = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

भावऽभाव
आभासादय
एवमाभा

ज्ञात = ८५०० → ज्ञाभास भद्र भावः

यतः = ००० प्रमात्रैक्यकत

प्रान्तत्वे = तस्मात् =

اس وقت

320

आभासान्तरेष्वति = ३३१
आभास भवे

* एकस्यैवान्तरत्वं बाह्यत्वं
लक्षणयोगात् अर्थकियाकारि
त्वाभावलक्षणेन विरोधात्

नः = अर्थकिया इति =

अर्थकियाभासोऽपि च =

न भावाना इत्थम् =

येन = तदभावे

स्वरूप एव =

ननु च =

बाह्याभासः =

आन्तराभासो =

विरोधात् =

इति कथम् इदम् उक्तम् =

आन्तराणां य आभासः स सदा इति =

सतत् परिहरति =

अन्तराभासोऽपि न सदा सति भवति - यो बाह्यो यो अन्तर्भावो -
अन्तराभासोऽपि न सदा सति भवति - यो बाह्यो यो अन्तर्भावो -
अन्तराभासोऽपि न सदा सति भवति - यो बाह्यो यो अन्तर्भावो -
अन्तराभासोऽपि न सदा सति भवति - यो बाह्यो यो अन्तर्भावो -

चिन्मयत्वेऽवभासानां -

मन्तरेव स्थितिः सदा ।

मायया भासमानानां

बाह्यत्वाद्वाहिरप्यसौ ॥ 6 ॥

भेदेन प्रथक
उदन्त्या

मायया

असौ स्थिति
भवति

चिन्मयत्वेऽवभासाः नाम

ज्ञानतरेव स्थितिः सदा =

मायया

भासमानानां

बाह्यत्वाद्

वाहिरप्यसौ

बाहिरप्यसौ

असौ

इह = अवभासानां

सदैव =

* बाह्यताभास

तदभावयोः

ज्ञानतरेव =

असौ

प्रमातृप्रकाश एव =

असौ

स्थितिः =

यत एते =

चिन्मयाः =

असौ

योजनाः -

मायया भासमानानाम् - भेदेन भासमानानाम्, स्थित् एषां ज्ञानतराणां
नीलाद्याभासानाम्, मायया बाह्यत्वम् - माया कृते बाह्यत्वमाश्रित्य, असौ
चि स्थितिः बाहिरपि भवति ॥

अन्यथा = *अन्यथा* चिन्मयताभावे

प्रकाशोरन इति = *प्रकाशोरन* इति

उक्तं = *उक्तं* यतः = *यतः* यदा तु = *यदा तु*

मायाशक्त्या = *मायाशक्त्या*

विच्छेदन = *विच्छेदन* अवभासन = *अवभासन*

स्वातन्त्र्यरूपया = *स्वातन्त्र्यरूपया*

बाह्यत्वम् = *बाह्यत्वम्* सपाम = *सपाम*

ज्ञाभास्यते = *ज्ञाभास्यते* तदा तत् = *तदा तत्*

अवलम्ब्य = *अवलम्ब्य* अवभासमानानाम् = *अवभासमानानाम्*

असौ स्थितिः = *असौ स्थितिः*

बाह्यरपि = *बाह्यरपि* अन्तररपि = *अन्तररपि*

नायम् = *नायम्* अन्तराभासो = *अन्तराभासो*

बाह्यत्वस्य = *बाह्यत्वस्य* विरोधी = *विरोधी*

प्रत्युत = *प्रत्युत*

सर्वभासमिति भूतोऽस् = *सर्वभासमिति भूतोऽस्*

असौ = *असौ* ततः = *ततः*

कथं विरोधः = *कथं विरोधः*

इति युक्तमुक्तम् = *इति युक्तमुक्तम्*

प्रकाशोऽसौ स्थितिः
स्वयम् एव स्थितिः
सैव प्रतीतिर्वा
व्यवहारीतो
गच्छति

प्रमातृप्रकाशविभ्रान्ति
त्वात् असौ अन्तराभासः
अन्तरत्वेन स्थितानां वीलादी-
नाम्

असौ प्रतीतिर्वा
व्यवहारीतो
गच्छति

पिष्टाचादीनां

बाह्यत्वम्

तनु = बाह्यत्वे सति अर्थक्रिया

तत् च = बाह्येन्द्रियगम्यत्वम्

न च = विकल्पोल्लिखितानां

तत् = बाह्येन्द्रियगम्यत्वे संभवति

तत् कथम् = अमीषाम्

अर्थक्रिया स्यात् = विकल्पोल्लिखिता

दृश्यते च =

पिष्टाचादिः

त्रासादिः विधायी =

इत्याशङ्क्याह =

विकल्पे योऽयमुल्लेखः

सोऽपि बाह्यः पृथक्पृथक्

प्रमात्रैकात्म्यमान्तर्ये

ततो भेदो हि बाह्यता ॥ ८ ॥

विकल्पे = योऽयमुल्लेखः

सोऽपि = बाह्यः पृथक्पृथक्

प्रमात्रैकात्म्यमान्तर्ये =

333

विकल्पज्ञाने -

(विकल्पो द्विधा स्वतन्त्रो ऋणभ्रमोपजीवी)

उद्दिश्यमानः

कांताचौरादि =

प्रकार :-

अथ :

सोपि

वाह्यः

$n = 2^m$ केवल =

बाहिर वलो कथमानः

यस्मात् =

सोऽपि =

प्रमातु =

पि.प्र. ७६, सकाशात् =

पृथगेव =

अभिदेनं पथते =

अयमिति

यत् च =

प्रमातरि =

प्रहमित्येव =

विश्रान्तत्वे =

قرار داری

तत्

६५७३ (महत्तामव)

श्रान्तस्त्वम् =

अन्तरात् प्रमात्रैको

अन्तर्हित

شماره

→ निकटम =

समीपम्

तत् च

دستور

किंचित् :

अपेक्ष्य =

سیدنا ابوبکر - (رضی اللہ عنہ)

ਮਰਿਤਿ ਤਿਤਿ ਧ੍ਰੁਵ :

प्रमातुर्व्यक्तितापेक्षणीयस्याभावे सती
इति अर्थः

336

प्रमात्रैक्यात् स्थितादपि अनन्तरं यो
मेदः प्रमातुर्वै जो
असमानाने मेदः
तत्र च नाहो

333

अपेक्षणीयश्च =

सर्वत्र =

प्रमातैव =

अपेक्षणीयान्तराभावे =

ततश्च =

प्रमातरि =

समीपम्

निकटे =

तादात्म्ये =

प्राप्तमेव =

ततो = तस्मात्
कारणात्

यतः =

भिन्नं = तत्

बाह्यमेव =

इति युक्ता =

उल्लेखस्यापि =

अथ क्रिया =

ननु कुम्भकारादिव्यापारेण =

धरादेः =

अस्तु = बाह्यात्मः

अतः कारणगोचरस्य तुः

किं कृते तत्

नीलादेः सुखादेश्च
केन कृते बाह्यात्मः

334

इत्याशङ्क्य आह -

रूपः
अक्षयक्ष - अक्षादयः तेषां
यः भुवा - विषयाः

उल्लेखस्य सुखादेश्च
प्रकाशो बहिरात्मना ।

इच्छया इच्छातो मर्तुरक्ष-

रूपोऽक्षादिभुवा यथा ॥

प्रकाशः प्रकाशः
मर्तुरक्ष - मर्तुरक्षः

उल्लेखस्य = विषयाणां सुखादेश्च

प्रकाशो = बहिरात्मना

इच्छातो = मर्तुरक्ष

अक्षादिभुवो = अक्षादिभुवा

यथा =

अन्तर्विकल्प = प्रतिनिविधतस्य

नीलादेः = यो

बहिरात्मना =

प्रमातृविच्छिन्नेन = प्रमातुः सकादिनेन

स्वभावेन = प्रकाशः

प्रकाशः =

* ईश्वरेणैवापोहनप्राप्त्याऽवभासितः, यः कायस्पन्दः - कुम्भकारशरीरचैव नः
 पर्यन्तः यस्य तादृशी - अन्तः (238) स्फुरितेच्छैव हि कायस्पन्दभावेन
 लुपति॥

334

स = ०० भर्तुः = ईश्वरः

अन्तराभासान = स्वतोभेदेन

विभक्तो बहिः सृष्टिः च =

पुष्पतः =

* ईश्वरस्यैव = इच्छया =

यथैव =

चक्षुरादि विषयभूतानां =

प्रत्यक्षज्ञानशब्दः वाच्योः

बाह्यात्मना प्रकाशो =

नीलादीनाम् =

एतदुक्तं भवति =

कुम्भकारस्यापारो नामः =

परमार्थतः =

ईश्वरइच्छैव =

विशिष्टनुदिप्राण-

तदवभासितकम्यर कायस्पन्दादि प्रमुखै

कायस्पन्दपर्यन्ता = मृत्पिण्डदण्ड चक्राद्याभो-
 सरूपा.

अथैव... अथैव... अथैव... अथैव... अथैव...

335

न = पुनरन्वः = ^{अन्वयः} ^{अन्वयः}

कश्चन = सा = कुम्भकारवापारः

ततश्च = यथा = इवरे चक्षयाः

प्रकाशात् = अविहिभूता अपि =

नीलाद्याः = बाह्यकरणगोचरीभूताः = (सन्तः)

कल्पितात् = प्रमातुं शक्यं =

विदिष्टस्वरूपेण = बाह्यत्वेन =

मासन्ते = तथा =

अन्तःकरणगोचरीभूता अपि =

इति = को विशेषः =

सुखदुःख प्रत्यास्तः =

भरताद्युत्तरापा = भरताश्च शास्त्रादि

स्थायि = व्यामचाररूपाः =

रतिः = निवेदादयोः लक्षणया रतिनिर्वेदादिसंयोग

अन्तःकरणे कगोचरी = अन्तःकरणस्यै

वहिरात्मना भान्ति = कम-कवल गोचरीभूताः

संकल्पेषु यद्यपि = सन्तः

See on Page 241

Handwritten notes in the left margin.

Handwritten notes in the right margin.

क्षेत्रज्ञस्यैव = ^{میرا} ^{میرا} स्वातन्त्र्यम् = ^{میرا} ^{میرا}
 तथापि = ^{میرا} ^{میرا} चित्पुरमाथी ताया ^{जीव} ^{जीव}
 न्यागभावयितुम् = ^{मیرا} ^{میرا} ^{میرا} ^{میرا}
 अज्ञाक्यत्वात् = ^{میرا} ^{میرا}
 ईश्वरस्यैव = ^{میرا} ^{میرا} तत् ^{मیرا} ^{मیرا} वस्तुतः ^{मیرا} ^{मیرا}
 यथोक्ते ग्रन्थे कर्तैव = ^{मیرا} ^{मیرا} ^{मیرا} ^{मیرا}

नाशयितुम्

मिरा

"यद्यप्यथैस्थिति प्राणपुयष्टकनियन्त्रिते।
 जीवे निरुद्धा तत्रापि परमात्मनि सा स्थिता ॥
 तदात्मनैव तस्य स्यात्कथं प्राणेन यन्त्रणा ॥"

यद्यप्य = ^{मیرا} ^{मیرا} अथैस्थिति = ^{मیرا} ^{मیرا}
 प्राणपुयष्टकनियन्त्रिते = ^{मیرا} ^{मیرा}

जीवे निरुद्धा = ^{मیرا} ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा}
 तत्रापि = ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा}
 सा स्थिता = ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा}

तदात्मनैव = ^{मیرा} ^{मیرा} तस्य ^{मیرा} ^{मیرा}

स्यात् = ^{मیرा} ^{मیرा} कथं = ^{मیرा} ^{मیرा} प्राणे = ^{मیرा} ^{मیرा}
 यन्त्रणा = ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा} ^{मیرा}

यत्र तु = ^{यत्र} मानि च क्षेत्रेव = ^{मानि च क्षेत्रेव}
 क्षेत्रत्रयस्य = ^{क्षेत्रत्रयस्य}
 स्वरस वाहि व्याक्षेपसारा = ^{स्वरस वाहि व्याक्षेपसारा}
 सो कल्पिकी = ^{सो कल्पिकी} शृङ्खलः ^{शृङ्खलः}
 तत्र = ^{तत्र} स्फुरः ^{स्फुरः}
 ईश्वरस्यैव = ^{ईश्वरस्यैव} व्यापारः ^{व्यापारः}
 तस्मात् = ^{तस्मात्} सां कल्पिकानामपि = ^{सां कल्पिकानामपि}
 वाहिभिवः = ^{वाहिभिवः}
 परमेश्वरे चैव = ^{परमेश्वरे चैव} हेतुः ^{हेतुः}
 इति सिद्धान्तः = ^{इति सिद्धान्तः}

प्रमातृसकाशात्
 विद्ध्यदेन
 मवभास

स्थायिनिमिचारिरूपा → स्थाय्यष्टकत्रययस्ति प्राप्ते संख्याकव्यामि-
 चारिरूपाश्च
 रतिनिर्वेदादयः → लक्षणया रतिनिर्वेदादि संयोग प्रादुर्भाते रसावृक्क
 मृतः करणस्यैकम् - केवलम्, गौचरीभूताः।

स्वात्मिकं
 कराति ॥

भान्ति → प्रमातृविद्ध्यतीभूतत्वात् नीलादीनां द्विविधकरण-
 ग्राह्यत्वेन बाह्यत्वम्, सुखादीनान्तु मृतः करणग्राह्य-
 त्वमात्रेण इति भावः। लौकिकसुखादीनां तु तादृक्पुष्प-
 भावाद् भरत प्राप्ते प्रसिद्धरस गृहणम्। यथापि तत्र रसस्थिति
 सुखरूपतेव तथापि दुःखतया स्फुरणमप्यविवाद्यमेव पात्रकेशव
 मरिचकितकत तस्या ॥ पात्रके भातापि हि मरिचकितकतता -

242
 242
 242

प्रधुना = اب पूर्वोक्तम् = पूर्वोक्तम् एक्ये =
 माहेश्वर्यं च = माहेश्वर्यं निगमयति = निगमयति

तदैक्येन विना न स्था-
 त्संविदां लोकपद्धति । सर्वे व्यवहारः
 प्रकाशैक्यात्तदेकत्वं
 मातैकः स इति स्थितम् ॥१०॥
 विप्रकाशः

स एव विमृशत्त्वेन
 नियतेन महेश्वरः ।
 विमर्श एव देवस्य
 प्रोक्षे ज्ञानक्रिये यतः ॥११॥ रहिते

विमर्शः विमर्शः
 विमर्शः विमर्शः
 विमर्शः विमर्शः

ततः = ततः एक्येन विना न स्था-
 लोकपद्धति = लोकपद्धति
 प्रकाशैक्यात् = प्रकाशैक्यात्
 मातैकः = मातैकः स इति = स इति
 स्थितम् = स्थितम्

मातैकः

सा सव = ॐ विमृष्टतम =

नियतेन = महेश्वरः =
 दिनः सव = देवस्य
 देवस्य = यतः =

यत = ३ सतत् = ८ पूर्वोक्तेन =
 ग्रन्थेन = उपपादितम् = उपपत्त्या
 तत् इति = स्थापितम्

तस्मात् हेतोः =
 संविदा = ज्ञानानाम् =
 ऐक्येन विना = (चिदात्मना)

लोकपट्टतिः = लोकमार्गः =
 → सर्वो व्यवहारो न संभवेत् =
 संभवति च अयम् = (लोकव्यवहारः)

तस्मात् = ऐक्यम् आसाम् = संविदा
 न चैतत् = दुष्टम् = असंभवो हतम्

यतो = चित्

विषय प्रकाश एव संवित् उच्यते =

केवलं = विषयोपरागमहिम्नाः

बहिर्मुखतया = इदम् इति बाह्यमुखत्वेन

नीलप्रकाशोऽन्यः =

पीतप्रकाशाश्चान्यः =

परमाधीतस्तु =

प्रकाशास्य = देशकालकारः

संकोचवैकल्यात् = परिच्छेदरहितत्वात्

एकत्वमेव =

इति एक एव = चित्प्रकाशः

प्रकाशोऽन्तर्विश्रान्तः =

प्रकाशाख्यं च

स एव च ममात्मा उच्यते =

शीतस्थितम् = प्रतिष्ठो गतम्

इदानीं उपपातितः =

प्रमातुश्चित्प्रकाशात्म्य

न च = अस्य प्रतीतिः

→ प्रकाशलक्षणः =

स्वात्मा =

नीलाद्युपरागश्च =

प्रकाशाख्यो निजात्मा

338

परमशीत शून्य एव सास्ते ^{این برآش من است}
^{به رنگ نقاشی برآش}

यथा स्फटिकमणेरत्मा
नीलाद्युपरागश्च
अहमिति - तस्य
न अस्ति शक्तिः
अर्थः

स्फुटिकमणेरिवः ^{این برآش من است}

अपि तु = ^{برآش} सदेव = ^{همیشه}

विमृश्यमानरूपः = ^{در نظر گرفتن}

इति विमृश्यादूपत्वम् = ^{این است در نظر گرفتن}
^{والله اعلم}

अनवीच्छन्नविमृशतां = ^{این برآش}
^{سائقه نه خفتن در وقت}

अनन्योन्मुखत्वम् = ^{نه در غیر} { ^{فقط در آن} }
^{خوشه}

आनन्दैक धनत्वमेव = ^{به لذت}

तत एव अस्थ = ^{۲۵} माहेश्वयम् = ^{این برآش}

स स एव हि = ^{۲۵} - ^{۲۵}

अहंभावात्मा विमृशो = ^{این برآش}

देवस्थ = ^{۲۵} → क्रीडादिमयस्थ = ^{۲۳}

शुद्धे → ^{۲۵} पारमाथिवयो = ^{این برآش}

Handwritten notes in Urdu at the top right corner.

328

ज्ञानक्रिये = ... प्रकाररूपा =

ज्ञानं = ...

तत्रैव = ... स्वातन्त्र्यात्मा =

Handwritten notes in Urdu on the left margin.

विमर्शः क्रिया = ... कृतीवशः

विमर्शश्च = ... अतः कृतप्रकाशः =

Handwritten notes in Urdu on the left margin.

इति = ... विमर्श एव = ... सारभूत प्रकाशः

परावस्थायां = ... परमशिवावस्थायां

ज्ञानक्रिये = ...

परापरावस्थायां = ... तु =

भगवत्सदा शिव भुवि = ...

इदंता सामानाधिकरण्य ...

आपन्न = ... ज्ञानक्रिये ...

अपरावस्थायां च = ... जीवदशायां ...

32

मायापदे =

इदं मान प्रधान्येन =

ज्ञानादिद्वयोः
इति शेषः

ज्ञानक्रिये

वर्तमान

ज्ञानक्रिये

इति विशेषः =

सर्वथा तु = विमर्शे सव ज्ञाने =

तेन विना हि = विमर्शेन विना

जडभावोऽस्य स्यात् इति 3

अस्य = प्रकाशस्य

ज्ञानप्रकाशस्य

स्वभावम
स्वभावस्य
"विमर्शे स्वव"

इति उक्तम् = स सव च क्रिया इति
(

सततान्तरे
स्थितस्य

माविनः = क्रियाधिकारस्य =

उपक्षेपं करोति = तस्यैतत्पल्लवत्वात् ॥

नीजचेन
वापनम्

सूचनं

18/8/68

Second Revision by self
finished on 26/1/69.

ॐ नमः शिवाय् ॐ ।
०

1. निराशंसात्पूर्णदहमिति पुरा भासयति यद्-
 द्विशारवामाशास्ते तदनु च विभङ्गं निजकलाम् ।
 स्वरूपादुन्मेषप्रसरणनिमेषस्थितिजषस्-
 तद्वदैतं वन्दे परमशिवशक्त्यात्मनिखिलम् ॥१॥

2. पूर्वपक्षतया येन विश्वमाभास्य भेदतः ।
 अभेदोत्तरपक्षान्तनीयते तं स्तुमः शिवम् ॥

3.

विना येन न किञ्चित्स्यात्समस्ता अपि दृष्टयः ।
अनस्तमित संबोधस्वरूपं तं स्तुमः शिवम् ॥

4.

पदार्थरत्ननिकरं निजहृद्भञ्जितम् ।
ग्रन्थान्तं स्मृतिसूत्रान्तः संतत्यैव स्तुमः शिवम् ॥

5.

महागुहान्तनिमग्नभावजात प्रकाशकः ।
ज्ञानशक्तिप्रदीपेन यः सदा तं स्तुमः शिवम् ॥

6.

स्वात्माभेदधनान्भावांस्तदपोहनटङ्कतः ।

छिन्दन्यः स्वेच्छया चित्ररूपकृतं स्तुमः शिवम् ॥

7.

अनन्तशक्तिरत्नानां यदेकाश्रयसंश्रयात् ।

विचित्रचन्द्रिकोत्साससंसिद्धिस्तं तुम् स्तुमः शिवम् ॥

8.

स्वसंवेदनसंसिद्धव्यहारवशेन यः ।

नित्यं महेश्वरः सिद्धः सिद्धानां तं स्तुमः शिवम् ॥

विततविशदस्वात्मादर्शे स्वशक्तिरसोऽवलां
 प्रकटयति यो मातृस्वांश प्रमेयतटद्वये ।
 बहुतरभवदुङ्गीभूमिं क्रियासरिते परां
 प्रकटयतु नः श्रीमान्गौरीपतिः स ऋते परम् ॥

यत्र विश्रान्तिमासाद्य चित्रं क्रीडाविजृम्भितम् ।
 क्रियाशक्तिः प्रियात्यन्तं दर्शयेत्ते स्तुमः शिवम् ॥

2. विरोधमविरोधं च स्वेच्छयैवोपपादयन् ।
भेदाभेदौ च यो मन्त्रतत्त्ववित्तं स्तुमः शिवम् ॥

3. प्रमाणानि प्रमावेशे स्वबलाक्रमणक्रमात् ।
यस्य वक्तावलोकानि प्रमेये तं स्तुमः शिवम् ॥

4. भावानाभासयन् कर्ता निर्मले स्वात्मदर्पणे ।
कार्यकारणभावं च यश्चित्रं तं स्तुमः शिवम् ॥

उच्यते = तस्य इति = पशुकर्तृका =

सृष्टिस्तेषामधीनाम् = ईश्वरसृष्टानाम् =

उपरिवर्तिनी = अतएव =

तान् = ईश्वरसृष्टिम् = उपजीवन्ती =

असाधारणी = प्रतिप्रमातृनियता =

तद्यथा = "इदं ह्ययम्" =

इति = येन = सृष्टेः तत् = तस्यैव =

तदा = न = अन्यस्य =

ननु = यदि = पशोरपि =

सृष्टिः शक्तिरस्ति = तर्हि = ईश्वरस्य =

सत्यम् = ईश्वर एवास्मै =

ननु = एव = साधारणत्वे =

कस्मात् = सृष्टेर्न भवति =

भवेत् यदि = स्वशक्तिः =

परिजानीयात् =

यावता सा = तस्य =

अरिज्ञाता = परवशास्यैव =

सतो = विकल्पक्रिया =

विकल्प शक्तिरुदेति =

ननु = *केन* सा = *तस्योत्थाप्यते*

आह = *इश्वरस्य* परामर्शरूपतया =

शब्दराशिलक्षणस्य = *स्वरूपविश्रान्ति*

या शक्तिः = *लक्षण*

प्रयोजना = *ब्रह्मादिदेवताचक्रमयी*

तैस्तैः = *ककारादिवर्णैः*

वैचित्र्यावैचित्र्या = *तथा*

तथा = *यासौ* विकल्पक्रिया =

तस्य = *पशोरुक्तरः*

निरुद्धभावात् = *चञ्चला*

तेन = *मित्रमये* द्वात्रयम् =

इत्यादिवर्णवैचित्र्य = *मनुविद्वत्तया*

तथैव विकल्पनक्रिया =

तदात्मन = *इश्वरस्वभावस्यैव*

पशोर साधारणी स्मृतिः

265

"पञ्चवक्त्रश्चतुर्देन्तो हस्ती नमसि धावति" =

پنج واکتر و چار دندو هستی نامسی دھاوتی

इत्यादि = २०० विभिन्नतया = २००

विकल्पसृष्टि =

तान माभासान् = २०० ईश्वरसृष्टिनेव

उपजीवति = २०० (उपजीवति) = २००

इति = २०० सर्वा पाशवी = २००

प्रत्यय सृष्टिरीश्वर सृष्ट्युपजीविनी = २००

इत्युक्तम् = २००

ननु = २०० एवं यदि = २०० पाशवी सृष्टि = २००

संसाररूपा = तर्हि = २००

पारमीश्वरी सृष्टि = २०० पक्षोः किं कुर्यात् = २००

इति निश्चीयते = २००

इश्वरः सगो द्विधा = ^{الذي هو سائر}

साधारणश्च = ^{الذي هو عام} → ^{الذي هو خاص} धरादि

असाधारणश्च = ^{الذي هو خاص} अन्यथा = ^{الذي هو عام}

इति = निर्दिष्टो = ^{الذي هو محدد} द्विचन्द्रादिः = ^{الذي هو غير محدد}

तस्य च सामान्यलक्षणं = ^{الذي هو عام}

स्पष्टावभासनं नाम = ^{الذي هو واضح}

सोऽयं सगो यदा = ^{الذي هو عام}

विकल्पहानक्रमेण = ^{الذي هو كسر}

तस्मिन्निर्विकल्पक परिगृहीत एव = ^{الذي هو غير محدد}

स्पष्टाभेदे = ^{الذي هو واضح}

एकाग्रत्वम अवलम्ब्य =

अहमिदमे = ^{الذي هو أنا}

इत्यैश्वर्य परामर्शपदं भवति = ^{الذي هو إله}

तदा = ^{الذي هو آن} अन्तर्लक्ष्यबहिर्दृष्टि = ^{الذي هو داخل}

निमेषोन्मेष परिहोपदेशादिशा = ^{الذي هو لحظة}

क्रमेण = ^{الذي هو ترتيب} अभ्यासतारतम्येन = ^{الذي هو تدرج}

पशोः = ^{الذي هو يرى} पशुत्वं = ^{الذي هو حيوان} प्रतिहन्तीश्वरत्वं च दर्शयति = ^{الذي هو يهزم}

^{الذي هو يهزم}

किं च = योऽयं विकल्पसर्गः =
 प्राव उक्तः सोऽदि यदि =
 'अन्यथा' इति = पूर्वोक्त रूपवैपरीत्येन =
 परिज्ञातये प्राशान्त्या =
 परिज्ञात तदात्म्यस्य भवति =
 तदा = सोऽपि साधारणस्व =
 ह प्राच्यानामिचरण =
 प्राशान्त्यादि = विकल्प इव =
 न्यस्तमन्त्रस्य भावितान्तःकरणस्य =
 एवं = विकल्पनिह्नीसेन =
 निर्विकल्परूप = सात्मीभावे =
 विश्वात्मः साक्षात्कारलक्षणः =
 स्वप्रत्यय एव = मोक्षो =
 दर्शितः = अधुना =
 विकल्पनिह्नीसाभावेऽति =
 ते दद्याति =

अन्यथा इति
 परिज्ञातये प्राशान्त्या
 परिज्ञात तदात्म्यस्य
 तदा = सोऽपि
 ह प्राच्यानामिचरण
 प्राशान्त्यादि
 न्यस्तमन्त्रस्य
 एवं =
 निर्विकल्परूप
 विश्वात्मः
 स्वप्रत्यय एव
 दर्शितः
 अधुना
 विकल्पनिह्नीसाभावेऽति
 ते दद्याति

26
 26
 26

Y 1 JANUARY 1971

267

Page 267

267

मम - परमार्थतः — देहादिप्रमातृत्वेन स्थितस्य
 प्रसिद्धे देवाद्यस्य वस्तुनः सम्बन्धिः ॥

विकल्पानां प्रसरेऽपि — अपरिक्षीण-
 पापि

विकल्पराहित्य

मेव भवतु

परन्तु देहस्वभाववशेन कदाचिद् भागतात्

विकल्पानां प्रसरेऽपि तेषां महेशातैव

इति श्रेयम् । न तु सक्तं सर्वदा विकल्प-

ग्रस्तेष्वन्ये विधिः ॥

DAY 2 JANUARY 1971

जावन्नेव मुक्तः =

जावन्नेव मुक्तः =

मम = ॐ प्रमेयं = ॐ विश्वास्यापि = ॐ

प्रमेयं = ॐ चेदं = ॐ

ममैवाङ्गभूतं = ॐ

प्रमेयान्तरमापि तथा = ॐ

इत्यनेन क्रमेण = ॐ प्रमेयः = ॐ

परस्परतश्च = ॐ प्रमातृवगीद्यावृत्तम् = ॐ
इत्येकरसामेदविश्रान्तः = ॐ

तत्त्वमस्य सर्वं = ॐ
परामर्शपदमुपैति = ॐ

बुद्धस्य तु सर्वमेतद्विपरीतम् = ॐ

इत्येकरसामेदविश्रान्त एव = ॐ

असौ = ॐ

ननु = ॐ सदाशिवेश्वरभुवि = ॐ

जीवन्मुक्तिपदे = ॐ

बहुरूपपशुप्रमातृविषये च = ॐ

प्रमेयवृत्तान्तः = ॐ परीक्षितः = ॐ

परमाशिवे तु = ॐ

कथमसौ = ॐ इत्याशङ्क्याह = ॐ

न खलु = भगवति श्रीपरमात्मवे =
 प्रमेयकथा काचिदास्ति =
 तत्त्वौघस्य = सवेथा तत्र =
 चिरूपतामात्रविश्रान्तत्वेन =
 लीनत्वा त =
 ततश्च = सावस्था =
 संवित्स्वभावेन =
 स्वात्माविश्रान्त्यानन्देन =
 अकृत्रिम = नैसर्गिक परामयात्मक =
 स्वात्मचमत्कार लक्षणैर्नेकद्यमा =
 अविच्छिन्नतद्रूपा =
 परमाक्षरेण =

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

269

विग्रहवती = मगवतो

विश्वमथस्यानवाच्छिन्नानुत्तरधाम्नो

गलितप्रमेयकथा = सर्वोत्तीर्णा व्यपदिष्यते

एवमधिकारचतुष्टयोक्त = यद्वस्तु = तत्फलमाह =

एवमिति = ईश्वररूपमात्माने = तस्य च = स्वाव्यतिरिक्ते = स्वान्तःकरणमात्ररूपे = ज्ञानक्रिये = ज्ञानस्व = एवेभूतोऽयमात्मा =

तत्त्व संग्रहाधिकारि (2)
 मस्यार्थस्य = स्वप्रत्ययसिद्धस्यापि =
 गुरुपरमपरोपदेशः = उपोद्बलकोन्ताव्यः =
 शास्त्रदृष्टिर्हि दशितिज्ञागमाधिकारेणः
 एवं गुरुतः =
 शास्त्रतः = स्वतः = सतत्त्वोक्तं भवतिः
 इत्याभिप्रायेण = गुरुपरमपरोपदेशः
 गुरुपरमपरोपदेशं दर्शयति =

इति प्रकटितो मया
 सुधर एष मार्गो नवो
 महागुरुभिरुच्यते
 स्म शिवदृष्टिशास्त्रे यथा ।
 तत्र निदधत्प्रदं
 भुवनकर्तृतात्मनो
 विमान्य शिवतामयी
 मानि शमाविशान् सिद्धयति ॥ १ ॥

= २५०१ = २५०१ = २५०१
 = २५०१ = २५०१ = २५०१
 = २५०१ = २५०१ = २५०१
 = २५०१ = २५०१ = २५०१

271

272

अस्मत्परमेषु महारक्त =

श्रीसोमानन्दपादमेः =

शिवदृष्टिशास्त्रे = अथ यममिनवः =

सर्वरहस्यप्रामाण्यतः

०५) सान्निगूढवाद प्रसिद्धी =

नाह्यान्तर चया प्राणायामादि =

क्रेषाप्रयास कलाविरहात् =

सुधरस्तावदुक्तः ॐ २५६-२२३०६-५५

स एवात्र = प्रकृतता =

→ परवादकूलकू प्राकूपसारेण = $\frac{20 \times 100}{100 - 69.33} = 62.33\%$

9. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$
 नीतः $\frac{1}{6}$

यत्सर्वे = दास्यमुक्तस्वप्रत्ययः

सिद्धोऽयमर्थः = २०१२२२२२

तदिति = २००५ तस्मादत्र = ८००००

प्रमेये पदे = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$ परामर्श विश्रमयन = 130.3.1

विश्वकर्तृत्वलक्षणम् =

ऐश्वर्यमात्मनो = ६१२५३१११ विमान्य = ६३११

۱۵۹

ज्ञाते शिवत्वे सर्वस्थे प्रतिपत्त्या दृष्टात्मना ।
करणेन नास्ति कृत्यं क्वापि भावनयापि वा ॥
सकृज्ज्ञाते सुवर्णे किं भावनाकरणादिना ।
सर्वथा पितृमात्रादितुल्यदार्ढ्येन सत्यता ॥

جو سے ملے گا = پر شوق و طامع
 دریا = فانے - ایم پرورش کی
 لکے = جو سادھنوں کا فرض ہے
 لکے = لکے منبر پر کیا معانی کا کرنا ہے
 صوفیوں کا زلفی طوطا =
 جو معانی کا لکھنا ہے =
 لکے = لکے صوفی ہے
 مان باب = = برسات
 لکے = لکے لکے
 مان باب = لکے لکے لکے

272
273

शयादि = तां विभावयः

यद्यानिशमाविशति =

शरीप्राणबुद्धि शन्येभ्यो =

अन्यतमं = द्वयः

सर्वे वा =

तत्रैव निमज्जयाति =

अनवरते = तत्तां तां विभूतिः

परविभूतिपयःतां लभते

ननु = यद्यात्माख्यं वस्तु =

तदेव ताहि = तस्य =

प्रत्यभिज्ञानं प्रत्यभिज्ञादोरविशेषः =

नाहि = बीजमप्रत्यभिज्ञातं सीति =

सीति सहकारिसाकल्ये =

न अङ्कुरं जयति =

उच्यते = तत् क आत्मप्रत्यभिज्ञाने निबन्धः =

उच्यते =

Handwritten notes in the left margin, including 'अनवरते' and 'परविभूतिपयः'.

Handwritten notes in the bottom left margin, including 'उच्यते' and 'न अङ्कुरं'.

क आत्मप्राप्त्याभिज्ञाने निर्वन्धः ? =

द्विविधाधीक्रियास्ति =

नाह्या च अङ्कुरादिका =

प्रमातृविश्रान्ति चमत्कार सारा च =

प्रीत्यादिरूपा =

तत्र = ०६, आद्या =

सात्यं प्राप्तिमिज्ञानं न अपेक्षते

द्वितीयात्तु =

तदपेक्षते सवः

इह च अहं महेश्वर

इत्येवं भूत चमत्कार सारा

परापरासिद्धलक्षणा

→ जीवन्मुक्ति =

विभूतियोगमय्य =

अधीक्रिया =

इति ईश्वर प्रविमिज्ञानमात्र =

अवस्थापेक्षणीयम् =

तदेव - शिवरूपमेव चेत तर्हि तस्य - शिवात्मनो
वस्तुनः

प्रत्यभिज्ञान - - - - - = बीजं प्रमात्रा अप्रत्यभि-
ज्ञातमपि सलिलादिसहाकारिसाकल्ये

किम् अङ्कुरं न जनयति । प्रमात्रा अमप्रत्यभिज्ञा-
तमऽपि बीजम अङ्कुरं अन्यत्वेव । तद्वदात्मारूपं
वस्तु अमप्रत्यभिज्ञातमपि शिवरूपमेव । आत्मा
ईश्वर इति प्रत्यभिज्ञाने को निवेद्यः । अ प्रत्य-
भिज्ञानेऽपि आत्मा ईश्वर एव ।

उच्यते इति - अङ्कुरात्मक जडरूपबीजाद्य-
अधीक्रिया बद्धा, अङ्कुरप्रमातृविभ्रान्ति-

ESDAY 29 DECEMBER 1970

चमत्कारसारा च प्रीतित्यादिरूपा, इति
द्विविधा अधीक्रिया ॥

भवदुक्तं सत्यम् - तत्र - तयोर्मध्य,

प्राधा प्रत्यभिज्ञानां प्रेक्षते । द्वितीया

प्रीत्यादिरुपाधी क्रिया, प्रत्यभिज्ञानम्

प्रेक्षते एव । तदेव दर्शयति "इह" इति

इह - ईश्वरप्रत्यभिज्ञारूप्य शास्त्री "अहं

चैत्रः", "अहं मैत्रः" सदगुरुकटाक्षात्

"अहम् ईश्वरः" एव इत्येव भूते

न रन्तु यथा.

क्रियाः

प्रा

उपनत -

प्यन्तिके

एवमपरि-

पथा ।

क्षितगुणः

वैश्वरो

य तदियं

ता ॥ २ ॥

उपनत =

कन्ताः

कन्ताः

कन्ताः

२७३ = ५ अस्य ३२५
 २७४ = ५ अस्य ३२६
 २७५ = ५ अस्य ३२७

(271)

२७४
 ३२७ = ५

२७५ = ५ अस्य ३२८
 २७६ = ५ अस्य ३२९
 २७७ = ५ अस्य ३३०

यदा = नायकगुणसंस्वरण =

प्रवृत्तानुरागा =

कामिनी = तद्वर्णनमेव =

परमुपादेयम् = आकाङ्क्षन्ती =

दिवानिरामवशाद्दया =

देवतोपयाचितानि =

दूतीसंप्रेषणानि =

मदनलेखकद्वारकात्म =

अवस्थानिवेदनानि =

कुवीणा =

तिष्ठति =

तदा = तदुपयाचितवशाद् =

प्रशङ्कितमेव =

सविधवर्तिनि =

प्रियतमेऽवलोकिते =

अत्रानुप्रासः

विह्वलक्षामीभवदात्रलतिका =
 २७६ = ५ अस्य ३३१
 २७७ = ५ अस्य ३३२

274

तैस्तैरात्कषीविशेषः =

وہی ہوتے ہیں جو ان کے لئے خاص ہیں

परामर्शीपदवीमः =

وہی ہے جو

अगच्छिजने =

میں نہیں آتا

जन संसाधारणतामः =

وہی ہے جو

आपादिते = یہ نہیں ہیں

संपन्नमपि = तत्प्रियतमावलोकनः =

وہی ہے

न हृदये =

उन्हें

اور اس میں

पूणाकरोति =

وہی

کندہ

तथा =

स्वात्मानि =

وہی

وہی

विश्वेश्वरे =

सततः =

وہی

निमीसमानेऽपि =

तन्निमीसनं =

न हृदयस्य =

وہی

पूणीतायते =

यतः =

सौख्यात्मा =

وہی

وہی

विश्वरात्वकतृत्वाद्यः =

प्रतिहतः =

स्वप्राक्तिलक्षणः =

وہی

पारमेश्वर्योत्कषयोगेन =

न परामृष्टः =

وہی

275

शीत मासमान = ^{सर्वादि तुल्यः}
 वृत्ततो जातः = ^{वृत्तान्तः}
 यदा तु = ^{द्वितीयवचनाद वा}
 तत् लक्षणाभिज्ञानाद वा = ^{लक्षणाभिज्ञानाद वा}
 उपायान्तराद् वा = ^{उपायान्तराद् वा}
 तावत्कषीन = ^{तावत्कषीन}
 हृदयङ्गमीकरणेन = ^{हृदयङ्गमीकरणेन}
 ज्ञामृशति = ^{ज्ञामृशति} तदा = ^{तदा}
 तत्क्षणम = ^{तत्क्षणम} अतः तत्फलं ज्ञायते नैव = ^{अतः तत्फलं ज्ञायते नैव}
 तावत् = ^{तावत्} कामपि = ^{कामपि}
 पूणीतामभ्येति = ^{पूणीतामभ्येति}
 → परिभोगाभ्यासरसे तु = ^{परिभोगाभ्यासरसे तु}
 विश्रान्त्यन्तराण्यपि = ^{विश्रान्त्यन्तराण्यपि}
 लभते = ^{लभते} तद्ददात्मान = ^{तद्ददात्मान}
 गुरुवचनातः = ^{गुरुवचनातः} ज्ञानक्रिया लक्षणः = ^{ज्ञानक्रिया लक्षणः}
 शक्त्याभिज्ञानादिवी = ^{शक्त्याभिज्ञानादिवी}
 यदा = ^{यदा} पारमेश्वर्योत्कषिहृदयङ्गमीभावो
 जायते = ^{जायते}

हृदयङ्गमी

पारमेश्वर्यो

275

तदा : तत्क्षणमेव =

पूर्णातात्मिका जीवन्मुक्तिः =

समावेशाभ्यासारसं तु =

विभूति लाभः =

शीत तस्य = प्रत्यभिज्ञैव =

परापरसिद्ध प्रदायिनी भवति =

सर्वोपकारकं = महाफलमिदं शास्त्रं =

प्रसिद्धा त्वय्योगेन =

→ नामधेय प्रसिद्धया च =

तदुत्कर्षः = स्मरणद्वारजनितः =

संभावना = प्रत्ययलक्षणः =

प्रवर्तकः = संवेदनया =

→ जने = प्रवर्तयितुः =

पितृनीमा च =

उपसंहारं दृष्टीयति =

जनस्यायत्तसिद्ध्यर्थे -

मुदयाकरसूनुना ।

ईश्वरप्रत्याभिज्ञेय -

मुत्पलेनोपपादिता ॥ ३ ॥

जनस्यायत्तसिद्ध्यर्थे = जनस्यार्थे
 मुदयाकरसूनुना = मुदयाकरसूनुना
 ईश्वरप्रत्याभिज्ञेय = ईश्वरप्रत्याभिज्ञेय
 मुत्पलेनोपपादिता = मुत्पलेनोपपादिता

यस्य = कस्याचित् =
 जन्तो इति = न अत्र =
 जात्याद्यपेक्षा काचित् =
 इति सर्वोपकारित्वमुक्तम् =
 अयत्नेन सिद्धि =
 परापररूपा यथा स्यात् =
 इति महाफलत्वम् =
 उदयाकारपुत्रः =
 श्रीमानुत्पलदेवो =
 अस्मत्परमगुरोरिदं =

शास्त्रकाषात् =
 इति तत्प्रसिद्ध्या जनः प्रवर्तते =
 इत्युभयनाम निदेशः =
 इयमिति =
 हृदयद्रुमताम् =
 उपपात्तिं प्राप्तेरानीता =
 इति शिवम् =

एष =
 प्रविमर्शनीयं रचिता =
 लक्ष्मी =
 वाक्य प्रमाणपद तत्त्वसदा =
 आगमश्रीः स्वात्मोपयोगम् =
 उपयात्यम उतः स्वशास्त्रात् =
 भौमात्रसाङ्गलमयोश्च =
 न सस्यपुष्टौ =

अनन्तरं
 इति

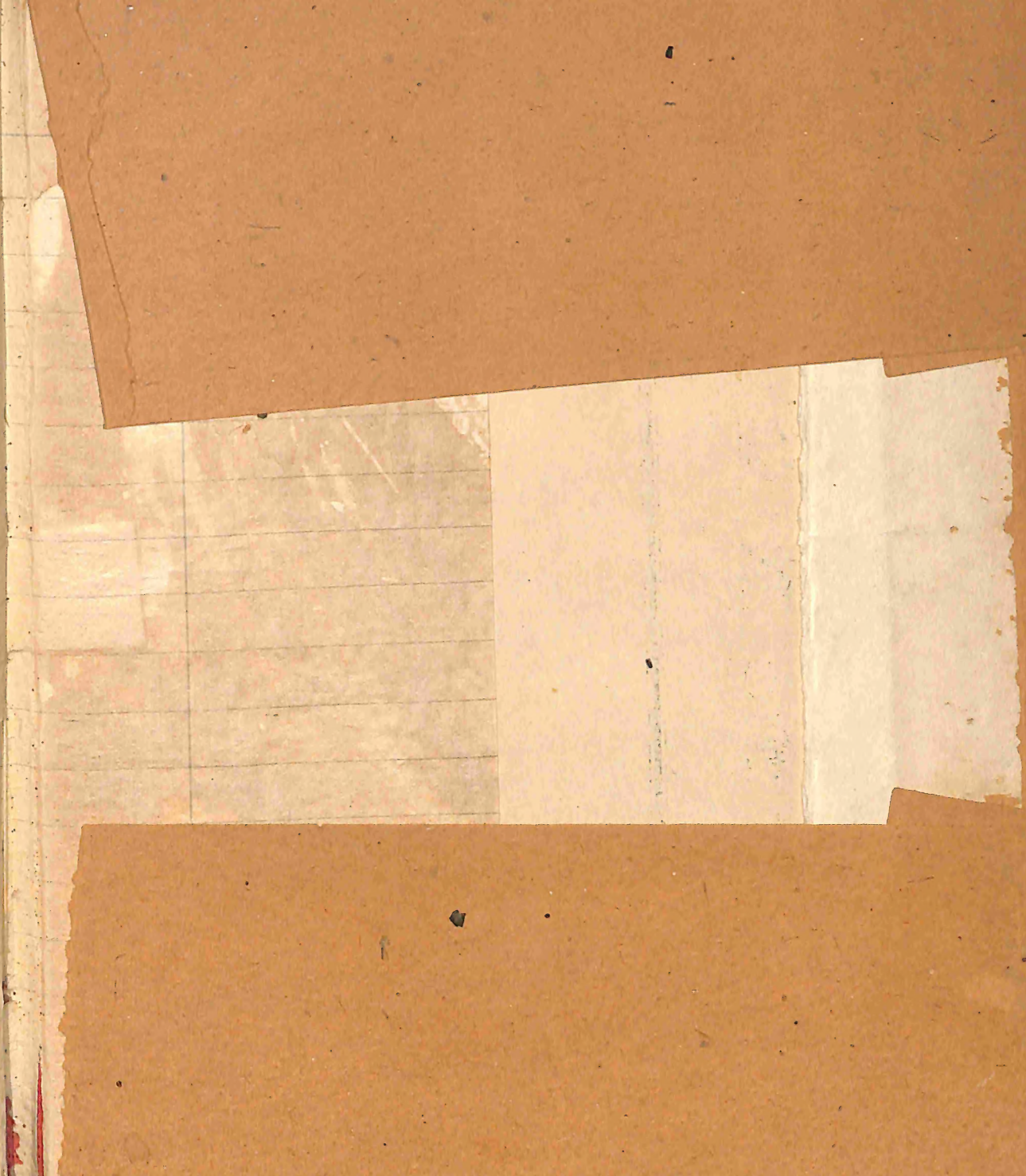
मुक्ताकीमः = सकमाहि = योजयितुः = क्षमोऽन्यः =

आत्मानमः = जनभिज्ञायः = विवेक्तुः = योऽन्यदिच्छति = तेन = किं वाच्यः = प्रश्नेऽस्मिन्को = को भवानिति =

Finished on 20/8/69 at 7.30 PM

आदिमी-
आदिमी
आदिमी.

278

146 cm 18"-10"

Small mark on left of
nucleus

ch of egg brown

Chr. brown